

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**POLITIKA EVROPSKE UNIJE DO PODJETNIŠKEGA
SEKTORJA S Poudarkom NA FINANCIRANJU
MALIH IN SREDNJE VELIKIH PODJETIJ**

V Ljubljani, april 2003

Jožica KRALJIČ

IZJAVA

Študentka JOŽICA KRALJIČ izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. BOŠTJANA ANTONČIČ in dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 10. 4. 2003

Podpis:

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. REGIONALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE IN STRUKTURNI SKLADI....	4
2.1. ZGODOVINA RAZVOJA FINANČNE POMOČI	5
2.2. OPERATIVNI VPOGLED V STRUKTURNE SKLADE	6
2.3. OSNOVNI DOKUMENTI ZA IZVAJANJE STRUKTURNE POLITIKE.....	7
2.4. KAJ SO STRUKTURNI SKLADI IN KAKO DELUJEJO	8
2.5. DRUGE OBLIKE POMOČI, KI DOPOLNJUJEJO STRUKTURNE SKLADE	11
2.5.1. Kohezijski sklad (Cohesion Fund).....	11
2.5.2. Pobude Evropske skupnosti (Community Initiatives, CI).....	12
2.5.3. Ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav (Innovative Actions)	13
2.5.4. Evropska investicijska banka, EIB (European Investment Bank, EIB)	13
3. PODJETNIŠKI SEKTOR IN EU	13
3.1. MALA IN SREDNJA PODJETJA V EU VSE BOLJ POMEMBNA	13
3.2. OPREDELITEV MALEGA GOSPODARSTVA	14
3.2.1. Razlike med malim in velikim podjetjem	17
3.3. ZAZNAVA POTREB PO KAPITALU	19
3.4. MOŽNI VIRI FINANCIRANJA PODJETIJ	21
4. PODJETNIŠKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE	23
4.1. CILJI PODJETNIŠKE POLITIKE	25
4.2. PROGRAMI POSPEŠEVANJA PODJETNIŠTVA	26
4.3. PODJETNIŠKA POLITIKA IN ŠIRITEV EVROPSKE SKUPNOSTI.....	27
4.4. VIRI FINANCIRANJA IN EU	29
4.4.1. Evropska investicijska banka	31
4.4.2. Evropski investicijski sklad	32
4.4.3. Sklad tveganega kapitala.....	32
4.4.4. Joint European Venture.....	33
4.4.5. Poslovni angeli	33
4.5. PODJETJA NE POZNAJO VSEH MOŽNOSTI FINANCIRANJA	34
4.6. FINANCIRANJE PODJETIJ V DRŽAVAH KANDIDATKAH	34
5. SLOVENIJA - KANDIDATKA ZA ČLANSTVO V EU	36
5.1. POLOŽAJ MSP V SLOVENIJI	36
5.1.1. Pomen MSP v Sloveniji	39
5.2. PODJETNIŠTVO V SLOVENIJI IN PRILAGAJANJE EU	40
5.3. PROBLEMI MSP ZLASTI PRI FINANCIRANJU	41
5.4. INSTITUCIJE, KI POMAGAJO MSP V SLOVENIJI	42
5.5. VIRI POMOČI EU	44
5.5.1. Sofinanciranje izobraževanja	46
5.5.1.1. LEONARDO DA VINCI II	46
5.5.1.2. Socrates	49

5.5.2.	<i>Predpristopna pomoč</i>	50
5.5.2.1.	PHARE	53
5.5.2.2.	ISPA	57
5.5.2.3.	SAPARD	58
5.5.3.	<i>6. okvirni program</i>	59
5.5.4.	<i>LIFT</i>	61
5.5.5.	<i>INTERREG III</i>	62
5.5.5.1.	INTERREG III B	62
5.5.5.2.	Interreg III C	65
5.5.6.	<i>Life III</i>	67
5.5.7.	<i>Culture 2000</i>	67
5.5.8.	<i>Youth - Mladina</i>	68
5.5.9.	<i>Finančna sredstva EBRD</i>	69
6.	REPUBLIKA SRBIJA – DRŽAVA IZVEN EU	72
6.1.	SREDNJEVROPSKA POBUDA	73
6.2.	PROJEKT RAZVOJ PODJETNIŠTVA	74
6.3.	PODJETNIŠKA MREŽA V ZR JUGOSLAVIJI	75
6.4.	EU IN REPUBLIKA SRBIJA	76
6.4.1.	<i>Finančni viri EU v ZR Jugoslaviji</i>	77
6.4.1.1.	Evropska banka za obnovo in razvoj	79
6.4.1.2.	SEED.....	80
6.4.1.3.	Oddelek za MSP.....	80
6.4.1.4.	Evropska investicijska banka	80
6.4.1.5.	Evropska agencija za rekonstrukcijo.....	81
6.4.1.6.	CARDS	83
7.	NAVODILA ZA ČRPANJE SREDSTEV IZ EU	84
7.1.	PRIMERJAVA DOSTOPNOSTI DO VIROV FINANCIRANJA SLOVENIJA : SRBIJA.....	86
7.2.	PRIJAVA PROJEKTA	88
7.2.1.	<i>Zasnova projekta</i>	88
7.2.2.	<i>Logistika in organizacija projekta</i>	89
7.2.3.	<i>Izbira najbolj primerne programa za izvajanje projekta</i>	89
7.2.4.	<i>Izpolnjevanje kriterijev primernosti prijavitelja in projekta</i>	90
7.2.5.	<i>Ustvarjanje mreže partnerjev in razvijanje »Evropske dimenzije«</i>	90
7.3.	IZPOLNJEVANJE PRIJAVNIH OBRAZCEV	92
7.3.1.	<i>Splošne zahteve</i>	92
7.3.2.	<i>Posebne zahteve Evropske komisije</i>	93
7.3.3.	<i>Podrobnejši podatki projektu</i>	93
8.	SKLEP	96
9.	LITERATURA	98
10.	VIRI	100

1. UVOD

Malo gospodarstvo je najpomembnejši del gospodarstva Evropske unije (v nadaljevanju EU), saj v državah članicah deluje skupno več kot 17 milijonov enot malega gospodarstva oz. spada med mala podjetja kar 98,8 % vseh podjetij v EU. Ta podjetja zagotavljajo več kot 70 % celotne zaposlenosti, ustvarijo več kot 56 % vseh prihodkov gospodarstva ter prispevajo več kot 50 % v skupni delež vseh investicij, ki se letno realizirajo v EU.

Mala in srednje velika podjetja (v nadaljevanju MSP) so priznana kot potencialno najbolj dinamičen del gospodarstva, zlasti tisti del MSP, ki je konkurenčno sposoben za nastop na razvitih trgih in dosega visoko dodano vrednost. Na drugi strani pa se MSP srečujejo s številnimi ovirami in problemi. Splošno sprejeta ocena je, da je glavna ovira za rast MSP pomanjkanje finančnih sredstev (vrzel v kapitalu), na katerih temelji politika podpore. Pri tem pa je potrebno omeniti, da je v slovenskih MSP premalo prisotna težnja k rasti, da so podjetniki sorazmerno previdni, konservativni pri izbiri finančnih virov, zlasti pri zunanjem lastniškem kapitalu.

Evropska komisija je osrednja institucija EU, zadolžena za izvajanje iniciativ, ki jih izglasuje Evropski parlament in Evropski svet po njeni zadolžitvi. Nekatere od teh iniciativ omogočajo organizacijam v Evropi pridobivanje sredstev v okviru programov, ki jih razpiše in vodi Evropska komisija. Omenjeni programi naj bi vplivali na doseganje ciljev posameznih politik EU (npr. energetska politika, regionalna politika, raziskovalna politika, politika zaposlovanja ...). Programi se izvajajo v obliki projektov, ki jih prijavljajo organizacije in posamezniki, ti pa so pogosto združeni v projektne konzorcije, kar naj bi spodbujalo sodelovanje med organizacijami in posamezniki iz različnih evropskih držav in vplivalo na ustvarjanje evropskih omrežij.

Ob podpisu evropskega sporazuma o pristopu Slovenije k EU pa je bila Sloveniji dana možnost, da enakopravno sodeluje v okvirnih programih Skupnosti, posebnih programih in projektih ali drugih dejavnostih na področju raziskav, informacijskih storitev, okolja, izobraževanja, usposabljanja mladine, socialne politike in zdravstva, varstva potrošnikov, MSP, turizma, kulture, avdiovizualnega sektorja, varstva državljanov, trgovinskih olajšav, energetike, prometa in boja proti mamilom in narkomaniji. Pravica sodelovanja ni podeljena avtomatično, ampak pa se mora Slovenija z Evropsko komisijo za vsak program posebej dogovoriti o pogojih in dogovor o tem tudi formalno sprejeti.

Po drugi strani pa imajo države, ki še niso v postopku za članstvo v EU, zaradi svoje lege in pomena možnost, da pridobijo finančno pomoč EU. EU ter ostale svetovne organizacije namenjajo sredstva za različne namene teh držav. Pogosto gre za programe financiranja, katerih cilj je pospeševanje gospodarskega razvoja in integracijskega procesa. Programi so namenjeni sodelovanju med državami članicami in državami JV Evrope.

Tako programi Evropske komisije z različnimi oblikami posredne in neposredne pomoči nudijo podporo podjetništvu in institucijam na tem področju. Večletni program za MSP daje pravno in proračunsko podlago posebnim ukrepom EU glede MSP, ki so namenjeni neposredni in posredni podpori MSP, ne glede na njihov sektor dejavnosti, pravno obliko ali lokacijo znotraj evropskega prostora.

Poudarek magistrskega dela je na možnostih financiranja MSP s pomočjo fondov EU. Pri tem se ne omejim zgolj na financiranje rasti MSP, pač pa obravnavam tudi možnosti financiranja proizvodnje, izobraževanja, raziskovalnega in razvojnega dela in drugo.

Namen magistrskega dela je predstaviti možne finančne vire za slovenske in srbske MSP iz fondov in skladov EU (lastniški in dolžniški kapital). Delo je namenjeno managerjem MSP, saj bodo tu pridobili sistematičen pregled virov financiranja s kratko predstavitvijo vira in virom dodatnih informacij. Po drugi strani pa bo koristen vir informacij tudi vsem svetovalcem, saj v praksi nikjer nisem zasledila vseh informacij zbranih na enem mestu.

V delu bom pripravila pregled finančnih sredstev, ki jih lahko uporablja Slovenija kot država kandidatka, in na drugi strani pregled finančnih sredstev, ki so na voljo Srbiji kot državi izven EU. Temeljna hipoteza dela je, da imajo države kandidatke občutno boljše in večje možnosti za črpanje finančnih sredstev iz EU. Teza se nanaša na same finančne vire EU, po drugi strani pa predpostavljam, da so tudi postopki/pogoji za pridobitev in črpanje finančnih sredstev lažji, bolj enostavni za države kandidatke kot za tretje države.

Cilj magistrskega dela je predstavitev podjetniške politike EU, s poudarkom na virih finančnih sredstev EU, ki so namenjena MSP v Sloveniji kot državi kandidatki za vstop v EU in Srbiji kot tretji državi. Vendar ni dovolj, da zgolj povemo, kateri viri finančnih sredstev so na voljo, pomembni so pogoji za pridobitev in črpanje teh sredstev.

Prikazati želim vzrok, predvsem pa osnovne cilje in namen podjetniške politike EU. Države morajo pri oblikovanju svoje podjetniške politike paziti, da je le-ta oblikovana v skladu s smernicami in pravili EU. Tako oblikovana politika je namreč osnova za pogajanja z EU o črpanju finančnih sredstev iz fondov in skladov EU.

Na primeru Slovenije in Srbije želim prikazati teoretične možnosti pridobivanja finančnih sredstev za MSP iz EU. Da pa je neposredno črpanje iz fondov oziroma skladov EU pogosto precej komplicirano, je razvidno iz zadnjega dela magistrskega dela, kjer sem prikazala nekaj opozoril za izvajanje postopka prijave projekta in črpanje samih sredstev.

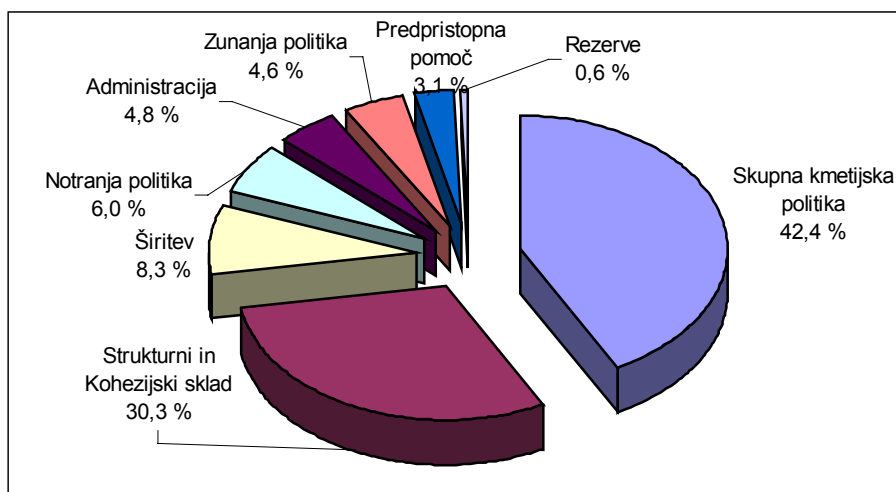
V delu predstavim vire finančnih sredstev EU za MSP, poleg teh pa je pomemben tudi podatek o črpanju sredstev, in sicer, da MSP večine sredstev ne morejo črpati neposredno, pač pa le preko določene državne institucije. Glede na to, da se število odprtih programov za posamezno državo stalno spreminja (eni se odpirajo, drugi zapirajo), je pomembno, da aktualnost podatkov stalno preverjamo pri kontaktnih osebah oziroma na internetu.

Magistrsko delo se opira na strokovno poglobitev v področje podjetniške politike EU s poudarkom na financiranju MSP. V prvem poglavju nakažem številne teoretične možnosti financiranja, ki jih nudi EU. Sledi poglavje o konkretni podjetniški politiki EU in opredelitvi MSP. V tretjem in četrtem poglavju, ki predstavljata osrednji del dela, je uporabljeno raziskovalno delo, kjer predstavim položaj MSP v Sloveniji kot državi, ki ima že nekaj izkušenj na področju podjetniške politike, in Srbiji kot primeru države, kjer so komaj pred kratkim pričeli s spodbujanjem podjetniškega razvoja, podpora EU pa je še v začetnih korakih. Delo sem zaključila s poglavjem o kriterijih oziroma postopkih, ki jih mora podjetje izpolnjevati za pridobitev teh sredstev, ter predstavitev najpogostejših problemov, s katerimi se lahko MSP sreča ob konkuriranju za ta sredstva. V sklepu sem podala najpomembnejše ugotovitve in svoje mnenje o tem, katera finančna sredstva nudi EU ter kako lahko slovenska in srbska MSP črpajo ta sredstva iz fondov in skladov EU.

2. REGIONALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE IN STRUKTURNI SKLADI

Cilj regionalne politike Evropske unije je doseči trajnostni in enakomerni razvoj vseh članic EU in predvsem vseh njenih regij. Regionalna politika deluje po sistemu finančne solidarnosti, saj se prispevki posamezne države v evropski proračun porazdelijo v manj razvite regije. Strukturni skladi so bili ustanovljeni za pospeševanje razvoja in zmanjševanje razlik med regijami in državami v EU. Države članice in EU družno podpirajo razvoj šibkejših regij. Financiranje projektov poteka s sodelovanjem lokalnih oblasti in države članice, tako da je delovanje strukturne politike določeno kot dopolnjevanje nacionalnih regionalnih politik. Sistem, po katerem se dodelijo sredstva posamezni državi članici, je določen z regulativami Evropske komisije, smernicami in dokumenti. Evropska komisija je za obdobje 2000–2006 predstavila novo zakonodajo na tem področju. Delovanje strukturnih skladov določa uredba sveta EU št. 1260/1999. Za programsko obdobje 2000–2006 znašajo ti transferji 213 milijard evrov oz. eno tretjino evropskega proračuna. Sredstva se dodeljujejo namensko in v skladu s predpisanimi načeli.

Slika 1: Proračun EU, 2000–2006, povprečni letni izdatki: 100,4 milijarde evrov.

Vir: Aljančič, Hrovat, 2001, str. 1.

Finančna pomoč strukturnih skladov je zamišljena v več različnih oblikah, dodeljevala pa naj bi se po vnaprej določenih kriterijih glede na:

1. težo problema po posameznih regionalnih in socialnih problemskih področjih,

2. finančno sposobnost države članice in glede na njeno blaginjo,
3. težo pomembnosti ukrepov za celotno EU,
4. težo ukrepov, upoštevajoč regionalni vidik,
5. posebne značilnosti predlaganih ukrepov.

Finančno pomoč se posreduje v naslednjih oblikah:

1. delno financiranje operativnih programov, delno financiranje državnih pomoči, vključno s povračili,
2. oblike individualnih podpor s soglasjem Evropske komisije in države članice,
3. delno financiranje projektov, vključno s povračili,
4. podpora za tehnično pomoč in študije za pripravo izvedbe projektov.

2.1. Zgodovina razvoja finančne pomoči

Kronološko je bil razvoj finančne pomoči EU sledeč (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 2):

- ⇒ 1957 - države so podpisale Rimsko pogodbo, ki v uvodu napoveduje potrebo po krepitvi gospodarske skupnosti, ki bo omogočala usklajen razvoj in zmanjševanje razlik med regijami;
- ⇒ 1958 - ustanovitev dveh skladov: evropski socialni sklad in evropski sklad za kmetijstvo;
- ⇒ 1975 - ustanovitev evropskega regionalnega sklada, ki naj bi porazdelil del evropskega proračuna v najrevnejše regije skupnosti;
- ⇒ 1986 - Enotna evropska listina (Single European Act) postavlja temelje za kohezijsko politiko, ki naj bi premostila probleme enotnega trga južnih držav, predvsem manj razvitih;
- ⇒ 1989-1993 - Evropski svet v Bruslju februarja 1988 oznanil solidarnost sredstev in nameni 68 milijard evrov za strukturne sklade;
- ⇒ 1992 - Maastrichtska pogodba, ki je začela veljati leta 1993, določi kohezijo kot eno od prednostnih nalog EU poleg ekonomske in monetarne unije ter enotnega trga. S tem je bil ustanovljen tudi kohezijski sklad za podporo projektom na področju okolja in prometa v najbolj zaostalih državah članicah;
- ⇒ 1994-1999 - Evropski svet se je v Edinburghu decembra 1993 odločil, da bo 177 milijard evrov, to je tretjino celotnega proračuna EU, namenil za financiranje sistema strukturnih skladov. Poleg že nastalih skladov je bil ustanovljen poseben finančni instrument za ribištvo, ki je do takrat deloval v okviru kmetijske politike;

- ⇒ 1997 – Amsterdamska pogodba potrdi pomembnost kohezije in vključi tudi vprašanje zaposlenosti, ki se opira predvsem na geslo, da si je treba skupaj prizadevati za zmanjšanje brezposelnosti;
- ⇒ 2000–2006 – zasedanje Evropskega sveta v Berlinu marca 1999 prinese prelomnico oziroma reformo strukturnih skladov in prilagoditev ukrepov v kohezijskem skladu. Skladi naj bi v programskem obdobju 2000–2006 dobili prek 30 milijard evrov letno, kar je prek 213 milijard evrov v celotnem obdobju. ISPA, SAPARD in PHARE kot predpristopni instrumenti so namenjeni ekonomskemu in socialnemu razvoju držav kandidatk srednje in vzhodne Evrope.

2.2. Operativni vpogled v strukturne sklade

Delovanje strukturnih skladov je določeno s splošnimi načeli (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 3):

1. **načelo koncentracije sredstev** oziroma ukrepov v regije in skupine, ki jih najbolj potrebujejo glede na določene cilje, ki so opredeljeni s prednostnimi nalogami in strogimi kriteriji;
2. **načelo programiranja**, to je načrtovanega in programiranega usmerjanja sredstev, ki določa, da sredstev ni mogoče pridobiti za posamezne nepovezane investicije, temveč se dodelijo na podlagi razvojnih programov;
3. **načelo partnerstva**, ki pomeni sodelovanje Evropske komisije, vlad članic ter lokalnih in regionalnih oblasti;
4. **načelo dodatnih pomoči** (additionality), ki pomeni, da skladi dopolnjujejo finančna sredstva lastnih sredstev držav članic, ne pa, da jih nadomeščajo. V regionalnih razvojnih programih je tako treba zagotoviti sofinanciranje iz zasebnih in lokalnih virov;
5. **načelo subsidiarnosti**, ki pomeni, da je organizacija skladov administrativno določena z regionalno, nacionalno in evropsko prioriteto, pri tem pa je vloga Evropske komisije omejena na poslovanje, kjer je potrebno skupno določanje;
6. **načelo učinkovitosti vrednotenja učinkov**, ki naj bi povečalo nadzor učinkovitosti ter uspešnosti, proračunsko disciplino in poenostavitev celotnega sistema pomoči strukturnih skladov.

Ozemeljska razdelitev EU na območja, ki lahko prejemajo različne oblike pomoči, se razdeli v tako imenovana ciljna območja (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 4):

Ciljno območje 1: V to ciljno območje se uvrstijo regije na ravni statistične klasifikacije ozemeljskih enot 2 (SCTU 2), ki zaostajajo v razvoju in se srečujejo z

resnimi problemi nerazvitosti, brezposelnosti, slabe ali pomanjkljive infrastrukture ipd. V ciljno območje 1 so vključena območja, ki imajo bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči manjši od 75 odstotkov povprečja EU. V ta cilj je vključenih 22 odstotkov prebivalstva EU in prek programov se financira projekte, ki zajemajo 70 odstotkov vseh sredstev strukturnih skladov.

Ciljno območje 2: Sem spadajo regije z ekonomskimi in socialnimi problemi, kamor sodijo območja s problemi prestrukturiranja, visoko brezposelnostjo in negativno stopnjo rasti prebivalstva oziroma depopulacijo. Vsi strukturni skladi naj bi z enotnim programom finančno prispevali k razvoju regij teh ciljnih območij. To ciljno območje pokriva 18 odstotkov celotnega prebivalstva EU in zajema 11,5 odstotka vseh sredstev.

Ciljno območje 3: Namenjeno je za posodobitev sistema vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja kot podpora razvoju človeškega kapitala in je omejeno na območja, ki ne spadajo v ciljno območje 1. To ciljno območje združuje 12,3 odstotka vseh sredstev strukturnih skladov.

2.3. Osnovni dokumenti za izvajanje strukturne politike

Državni razvojni program (National Development Plan) je osnovni dokument, ki ga pripravi država članica v sodelovanju s sektorji, socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami ter regionalnimi in lokalnimi oblastmi. V tem dokumentu se določajo investicijske prednostne naloge države članice za dolgoročno razvojno načrtovanje.

Razvojni okvir podpore skupnosti (Community Support Framework) prinaša dokument, ki ga vsaka država članica, katere obseg razvojnih sredstev iz EU presega milijardo evrov, predloži Evropski komisiji in z njim predstavi svojo strategijo razvoja. Na podlagi uspešnih pogajanj med članico in Evropsko komisijo postane ta dokument temelj za izvajanje dolgoročne razvojne politike.

Enotni programski dokument (Single Programming Document) ima enako vlogo kot razvojni okvir podpore skupnosti, le da obseg razvojnih sredstev iz EU ne presega milijarde evrov. Velikokrat takšen dokument sestavijo članice, katerih celotno ozemlje je v okviru ciljnega območja 1. Enotni programski dokument ni razdeljen na posamezne sektorske in regionalne izvedbene programe, kot je to primer pri razvojnem okviru podpore skupnosti, marveč se v njem enotno predstavi razvojni načrt, ki vključuje vse politike dolgoročnega razvoja. Tudi enotni

programski dokument šele na podlagi pogajanj z Evropsko komisijo postane operativni razvojni dokument.

Izvedbeni programi (Operational Programmes) so programi, ki opisujejo načrtovani razvoj posameznega sektorja, npr. kmetijski, socialni razvoj ali razvoj posamezne regije na ravni SCTU 2. Pri dokumentih se potem razčlenijo nižje vsebinske enote, ki lahko predstavljajo načrt posameznega sektorja, npr. **razvoj malih in srednje velikih podjetij**, usposabljanje brezposelnih in podobno. So osnovni okvir za izvajanje ukrepov za uresničevanje ciljev in politike.

Vsi ti dokumenti, ki se pripravljajo za določeno programsko obdobje, so podlaga za dolgoročno proračunsko načrtovanje držav članic in EU. Za obdobje 2000–2006 so morale zato vse članice že v letu prej predložiti svoje dokumente, da se določijo sredstva, ki jih strukturni skladi namenijo za podporo razvoja.

2.4. Kaj so strukturni skladi in kako delujejo

Sredstva iz strukturnih skladov se običajno ne uporabljajo za samostojne projekte, pač pa se odobrijo na podlagi regionalnih razvojnih programov ali posameznih programskih dokumentov, sprejete v državi članici, iz katerih izhajajo posamezni projekti. Programe, ki so sofinancirani preko strukturnih skladov, vedno predlaga država članica, spodbudi pa jih lahko bodisi država članica bodisi EU. V obdobju 1994-1999 je preko 90 % proračuna strukturnih skladov namenjenega tistim oblikam pomoči, ki jih spodbudi država članica, 9 % proračuna strukturnih skladov odpade na programe, za katere je dala pobudo sama Unija, medtem ko 1 % finančne podpore iz strukturnih skladov odpade na inovativne ukrepe, za katere je prevzela iniciativo Evropska komisija (Bizant, 2001, str. 6).

Štirje strukturni skladi niso samo vir financiranja v evropskem proračunu. Vsak sklad ima svoja pravila, načela in vsebino, vendar se med seboj povezujejo v skladnem delovanju (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 6).

Evropski sklad za regionalni razvoj, ESRR (European Regional Development Fund, ERDF)

ESRR je bil ustanovljen leta 1975. Delovanje ESRR določa nova uredba Evropskega parlamenta in Sveta EU št. 1783/1999. Zadolžena je za spodbujanje ekonomske in socialne kohezije, pri čemer je njen osnovni cilj zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti med regijami na ravni EU. Kot je opredeljeno v regulativi, so sredstva namenjena (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 6):

- ⇒ vlaganjem v izboljševanje produktivnosti, ustvarjanje novih in ohranjanje obstoječih delovnih mest;
- ⇒ vlaganjem v infrastrukturo;
- ⇒ podpora notranjemu razvoju z ukrepi, ki podpirajo in spodbujajo lokalne razvojne pobude in delovanje MSP;
- ⇒ tehnični pomoči za vlaganja v izobraževanje in zdravstvo, ki sta pomembna za strukturno prilagajanje regij.

Bistvena vloga tega sklada je podpora ciljnih območij 1 in 2 in pobud skupnosti. Financira tudi inovativne ukrepe v sodelovanju z evropskim socialnim skladom in skladom za usmerjanje kmetijstva in garancij. Prav tako naj bi zagotavljal podporo pri financiranju čezmejnih, mednarodnih in medregijskih sodelovanj, pilotnih projektov in študij, ki se navezujejo na razvoj celotne skupnosti, posebej v regijah, katerih članice so vključene v te cilje.

Evropski socialni sklad, ESS (European Social Fund, ESF)

Evropski socialni sklad je bil ustanovljen leta 1958 in je namenjen izboljšanju in povečanju zaposlovanja v EU. Delovanje ESS določa nova uredba Evropskega parlamenta in Sveta EU št. 1784/1999. Njegova politika je osredotočena na pet področij (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 7):

- ⇒ aktivna politika zaposlovanja za boj proti brezposelnosti,
- ⇒ razvoj socialnega okolja,
- ⇒ vseživljenjsko izobraževanje in izpopolnjevalni sistemi,
- ⇒ premostitev ekonomskih in socialnih sprememb,
- ⇒ enakovredne možnosti za zaposlovanje moških in žensk.

Podporo sklada dobijo naslednje kategorije prebivalstva:

- ⇒ dolgoročno brezposelni,
- ⇒ mladi, ki prvič vstopajo na trg delovne sile,
- ⇒ ljudje, ki potrebujejo dodatna usposabljanja ali pomoč pri samozaposlovanju, da bi imeli več možnosti za zaposlitev, in usposabljanje ter pridobivanje poklicnih kvalifikacij ter spodbujanje pri ustvarjanju novih delovnih mest.

Evropski socialni sklad je namenjen tudi podpori pobude EQUAL, ki deluje na področju boja proti diskriminaciji in neenakosti na trgu dela. V ta sklop sodijo predvsem inovativni in pilotni projekti, ki zadevajo trg dela, zaposlovanje in strokovno izpopolnjevanje; študije in strokovno sodelovanje; tehnično pomoč za priprave, izvajanje, nadzor in ocenjevanje nalog, ki se financirajo iz sklada.

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad, EKUJS (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF)

EKUJS je bil ustanovljen leta 1964. Ta sklad je sestavljen iz dveh delov, jamstvenega in usmerjevalnega dela, pri čemer se prvi del navezuje na skupno kmetijsko politiko EU. Ob sprejetju Agende 2000, ki je določila reformo v sistemu strukturnih skladov, ta del pokriva tudi razvoj ruralnih območij v obliki upokojitvenih shem, kmetijsko-okoljskih programov ipd. Drugi del pa je usmerjen predvsem v naslednje naloge (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 8):

- krepitev in reorganizacija kmetijstva, vključno z organizacijo in predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih proizvodov;
- zagotavljanje preoblikovanja kmetijske proizvodnje in razvoja gozdarstva ter podpora razvoju dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce;
- zagotavljanje primernega življenjskega standarda kmetovalcev;
- pomoč pri razvoju struktur za zaščito okolja in podeželja.

Delovanje EKUJS določa nova uredba Sveta EU št. 1257/1999.

Finančni instrument za usmerjanje ribištva, FIUR (Financial Instrument for Fisheries Guidance, FIFG)

Finančni instrument za usmerjanje ribištva je deloval v okviru kmetijskega sklada, leta 1993 pa je postal samostojni instrument za ribištvo in marikulturo, ki igra pomembno vlogo pri subvencioniranju ribiškega sektorja.

Naloge, ki jih pokriva ta finančni instrument, so naslednje:

- ⇒ prizadevanje za trajno ravnovesje med ohranjanjem in izkoriščanjem vodnih virov,
- ⇒ povečevanje konkurenčnosti in razvoj stabilnega podjetništva v tem sektorju,
- ⇒ povečevanje ponudbe in vrednosti proizvodov s tega področja,
- ⇒ prispevanje k oživitvi področij, odvisnih od ribištva in marikulture.

Izvajanje pomoči iz FIUR se načrtuje kot del programa v skladu s ciljnim območjem 1, zunaj tega cilja pa se predstavijo samostojni programski dokumenti v posamezni državi članici. Delovanje FIUR določa nova uredba Sveta EU št. 1263/1999 (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 9).

Tabela 1: Razdelitev strukturnih skladov glede na ciljna območja.

Ciljno območje 1	ESRR	ESS	EKUJS	FIFG
Ciljno območje 2	ESRR	ESS	EKUJS	FIFG
Ciljno območje 3		ESS		

Vir: Aljančič, Hrovat, 2001, str. 5.

2.5. Druge oblike pomoči, ki dopolnjujejo strukturne sklade

2.5.1. Kohezijski sklad (Cohesion Fund)

Posebni sklad v sistemu – kohezijski sklad – omogoča neposredno financiranje projektov, ki se navezujejo na okoljsko in transportno infrastrukturo v Španiji, Grčiji, na Irskem in Portugalskem. ISPA kot predpristopni instrument namenja enako pomoč desetim kandidatkam srednje in vzhodne Evrope. Slovenija iz programa ISPA prejema letno okrog 20 milijonov evrov (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 10).

Kohezijski sklad je bil ustanovljen z Maastrichtsko pogodbo in določitvijo o vzpostavitvi evropske gospodarske in denarne unije. Uveden je bil v programskem obdobju 1994–1999, da bi prispeval finančno pomoč za projekte na področju okolja in vseevropskih transportnih povezav v Evropski uniji. Kohezijski sklad ima svoje naloge tudi v programskem obdobju 2000–2006, ki so zapisane v uredbah EU št. 1264/1999 in 1265/1999. Kriterij za dodelitev sredstev je bruto nacionalni proizvod, merjen po kupni moči. Če je ta manjši od 90 odstotkov povprečja EU, je članica upravičena črpati sredstva iz kohezijskega sklada.

Finančna pomoč sklada je usmerjena v:

1. okoljevarstvene projekte in projekte, ki podpirajo razvoj politike okolja;
2. projekte za razvoj transportne infrastrukture;
3. preliminarne študije, ki se navezujejo na projekte in njihovo izvedbo;
4. pripravljalne projekte, ki analizirajo stroške in prihodke ter tehnično podporo projektov:
  - a. horizontalni ukrepi, kot so primerjalne analize vpliva pomoči EU,
  - b. študije, ki se navezujejo na spremljanje in vrednotenje projektov in povečanje koordinacije ter obstojnosti projektov,
  - c. študije, ki omogočajo potrebno prilagoditev pri realizaciji projekta.

2.5.2. Pobude Evropske skupnosti (Community Initiatives, CI)

Z reformo strukturnih skladov leta 1998 je bil določen tudi finančni načrt za tako imenovane pobude skupnosti. V programskem obdobju 1994–1999 je bilo takih pobud 13, v programskem obdobju 2000–2006 pa se je število zmanjšalo na štiri. Evropska komisija njihovo delovanje usmerja s pripravo posebnih smernic. Njihovo izvajanje pa poteka decentralizirano, kar pomeni, da so za večino odgovorne regionalne oblasti v državah članicah.

Za pobude skupnosti je namenjeno 5,35 odstotka finančnih sredstev EU (Aljančič, Hrovat, 2001, str. 11):

- A. čezmejno sodelovanje, mednarodno sodelovanje in medregionalno sodelovanje (INTERREG III). Spodbuja partnerstvo in sodelovanje med ljudmi ob meji in čez državno mejo. Ta pobuda se financira v okviru evropskega regionalnega sklada. Sestavljena je iz treh različnih delov:
  - ⇒ skupni projekti med sosednjimi regijami;
  - ⇒ prostorski razvoj tako imenovanih evropskih transnacionalnih mrež;
  - ⇒ medregionalno sodelovanje, predvsem regij, ki so določene v delu B.
- B. trajnostni razvoj mest in urbanih naselij (URBAN II). Tudi tega financira evropski regionalni sklad.
- C. razvoj lokalnih pobud na podeželju kot trajnostni razvoj območij (LEADER+). Ta pobuda se financira v okviru evropskega kmetijskega sklada:
  - ⇒ spodbujanje novih oblik tehnologije za povečanje konkurenčnosti izdelkov in storitev podeželskih območij;
  - ⇒ dvig kakovosti življenja na podeželju;
  - ⇒ podpora majhnim proizvajalcem za nastop na trgu;
  - ⇒ podpora naravnih in kulturnih virov.
- D. prepletanje neenakosti in diskriminacije na trgu dela (EQUAL). To pobudo financira evropski socialni sklad:
  - ⇒ povečanje možnosti za zaposlitev in podpora vstopu delavcev na trg dela;
  - ⇒ spodbujanje podjetništva;
  - ⇒ podpiranje prilagodljivosti delovne sile in njenih sposobnosti zahtevam in potrebam na trgu dela;
  - ⇒ podpora enakopravnosti.

2.5.3.   Ukrepi za spodbujanje inovacij in raziskav (Innovative Actions)

Za izboljšanje kakovosti regionalnih strategij EU namenja denarno podporo idejam, ki še niso bile preverjene in se obravnavajo kot inovacije. Prek spodbujanja teh dejavnosti se skuša spodbujati inovativnost in raziskave v regijah EU. Za programsko obdobje 2000–2006 se v okviru evropskega regionalnega sklada lahko financira in namenja sredstva za:

- ⇒ regionalne dejavnosti, ki se navezujejo na raziskave in razvoj;
- ⇒ e-evropske regije za razvoj informacijske družbe;
- ⇒ spodbujanje regionalne identitete in trajnostnega razvoja.

V okviru evropskega socialnega sklada in evropskega ribiškega sklada ravno tako obstajajo možnosti za financiranje dejavnosti na področju zaposlovanja in izobraževanja. Za spodbujanje inovativnih ukrepov in novih idej za razvoj se namenja 0,51 odstotka sredstev iz strukturnih skladov.

2.5.4.   Evropska investicijska banka, EIB (European Investment Bank, EIB)

Evropska investicijska banka v sistemu strukturnih skladov zavzema pomembno vlogo, saj je vključena v celoten program delovanja skladov. Je instrument, ki omogoča kreditiranje ter pospeševanje ekonomskega in socialnega razvoja. Evropska investicijska banka zagotavlja finančno pomoč v naslednjih oblikah:

- ⇒ posojila in druge oblike delnega financiranja investicijskih projektov;
- ⇒ globalna posojila;
- ⇒ delno financiranje tehničen podpore in študij za pripravo izvedbe projekta;
- ⇒ garancije.

3.   PODJETNIŠKI SEKTOR IN EU

3.1.   Mala in srednja podjetja v EU vse bolj pomembna

Ko se je v zgodnjih 90. letih gospodarska kriza nadaljevala in je število brezposelnih v Evropi raslo, je EU možnost za okrevanje gospodarstva iskala v MSP. Prevladalo je spoznanje, da so MSP ključna za rast gospodarstev. Področje MSP je bilo v zadnjih letih pomembnejši vir delovnih mest in še naprej daje pomembne zaposlitvene možnosti. Hitro spreminjajoče se tehnološko okolje in globalizacija

trgov sta za MSP ustvarila nove možnosti. Maastrichtska pogodba je pomenila mejnik za podjetniško politiko.

Prav tako že dolgo ni več dvoma o veliki pomembnosti MSP za slovensko gospodarstvo in družbo. Zaradi gospodarskih težav ob osamosvojitvi Slovenije in prehajanja v tržno gospodarstvo je malo gospodarstvo odigralo še posebej pomembno vlogo. Predvsem v letih 1990 in 1991 je bila opazna hitra rast števila malih podjetij v Sloveniji, ki jo je država spodbujala z nizkim začetnim kapitalom ter z možnostjo, da sta na istem naslovu registrirani obratovalnica in družba z omejeno odgovornostjo (Glas, 1993, str. 534).

3.2. Opredelitev malega gospodarstva

Sodila za velikost podjetja so v literaturi različna. Poudariti je treba, da se tesno povezuje pojmovanje MSP nasproti velikim podjetjem. MSP imajo več skupnih značilnosti med seboj kot pa z velikimi podjetji.

Pregled kriterijev, po katerih se podjetja v praksi delijo na mala, srednja in velika, pokaže, da ne obstaja splošno veljaven, enoten kriterij. Kriterij razvrščanja se praviloma prilagaja trenutnim ciljem uporabnika. Obstajata dve skupini kriterijev za razvrščanje podjetij po velikosti, in sicer **kvantitativni kriteriji**, ki temeljijo na podatkih, ki jih je mogoče izraziti v številčni obliki, in **kvalitativni kriteriji**, ki temeljijo na podatkih, ki jih ni mogoče izraziti v številčni obliki, ampak samo opisno.

Najpogosteje uporabljani **kvantitativni kriteriji** za delitev podjetij po velikosti so (Žabkar, 1995, str. 4):

- ⇒ število zaposlenih,
- ⇒ vrednost prihodkov,
- ⇒ bilančna vsota in
- ⇒ panoga dejavnosti.

Najpogosteje uporabljani **kvalitativni kriteriji** za delitev podjetij po velikosti so (Duh, 1998, str. 104):

- ⇒ neodvisnost podjetja, malo podjetje je v neodvisni lasti in ga upravlja ter vodi lastnik;
- ⇒ stil vodenja, lastnik upravlja malo podjetje na posebljen način;

⇒ tržni delež, malo podjetje ima majhen tržni delež in ne prevladuje na svojem področju.

Posamezne razmejitve po velikosti podjetja so oblikovane namensko. Za statistične preglede, za namene razmejitev v zakonski regulativi zaposlovanja, davkov in gospodarskega prava se večinoma uporabljajo kvantitativni kriteriji, ki so bolj transparentni. Z vidika preučevanja načina vodenja, organizacije in človeških virov v podjetju se bolj uporabljajo kvalitativni kriteriji.

V Sloveniji je najbolj uporabljena klasifikacija podjetij, ki temelji na Zakonu o gospodarskih družbah (1993). Omenjeni zakon v 51 členu deli gospodarske družbe na male, srednje in velike po naslednjih kriterijih:

- ⇒ število zaposlenih,
- ⇒ prihodek in
- ⇒ povprečna vrednost aktive.

Enaki kriteriji delitve so upoštevani tudi v EU, dodatno pa se v EU upošteva še neodvisnost podjetja oziroma lastniški delež velikih podjetij v malem podjetju (Priporočilo L107 EU komisije, 1996, Duh, 1998, str. 110).

V naslednji tabeli je podana primerjava med definicijo delitve podjetij po velikostih v Sloveniji in EU.

Tabela 2: Definicija velikosti podjetij glede na kriterije EU in Slovenije¹.

	Mala podjetja	Srednja podjetja	Velika podjetja
Število zaposlenih			
Slovenija	Do 50	51 do 250	251 in več
EU	Do 50	51 do 250	251 in več
Prihodek (mio EUR)			
Slovenija	Do 4,4	Nad 4,4 do 17,6	Nad 17,6
EU	Do 7	Nad 7 do 40	Nad 40
Bilančna vsota/vrednost aktive (mio EUR)			
Slovenija	Do 2,2	Nad 2,2 do 8,8	Nad 8,8
EU	Do 5	Nad 5 do 27	Nad 27
% kapitala v lasti velikih podjetij			
Slovenija	/	/	/
EU	<25 %	<25 %	/

Viri: Duh, 1998; Zakon o gospodarskih družbah, 1993.

¹ Podatki o prihodkih podjetij, ki so v Zakonu o gospodarskih družbah podani v SIT, so preračunani v EUR na osnovi srednjega tečaja Banke Slovenije na dan 5. september 2002 (1 EUR=227,8440 SIT).

Podjetja z manj kot 10 zaposlenimi veljajo za mikropodjetja. Po tej definiciji je v EU 17 milijonov MSP in mikropodjetij, ki zagotavljajo 70 odstotkov celotne zaposlenosti, 70 milijonov delovnih mest, 50 odstotkov investicij in 60 odstotkov njenega bogastva. Ta definicija je tudi referenca za skupne programe, politiko in zakonodajo v zvezi z MSP v EU.

Za dodeljevanje subvencij in pomoči za področje raziskovalne politike kot tudi za izrabo različnih finančnih instrumentov EU je lahko med mala podjetja uvrščeno tudi podjetje, ki ima 500 ali 1000 zaposlenih. Za nekatere namene se že omenjenim kriterijem doda še višina neto stalnih sredstev podjetja (Duh, 1998, str. 110).

Tudi v Sloveniji kriterij Zakona o gospodarskih družbah ni edini. Glede na določitve Zakona o razvoju malega gospodarstva (1991) se med enote malega gospodarstva uvrščajo:

- ⇒ podjetja z do 125 zaposlenimi iz dejavnosti prometa in zvez, trgovine na debelo, gostinstva in turizma, obrti, osebnih storitev, stanovanjsko-komunalne dejavnosti in urejanja prostora, finančnih, tehničnih in poslovnih storitev,
- ⇒ podjetja, ki zaposlujejo do vključno 50 zaposlenih v dejavnosti industrije, rudarstva in gradbeništva,
- ⇒ obrtne zadruge in
- ⇒ zasebniki - fizične osebe, ki opravljajo registrirano gospodarsko dejavnost.

Za raziskovalne namene je priporočljivo uporabljati klasifikacijo podjetij, ki jo v okviru EU vodi European Observatory za MSP. Ta institucija zaradi povečanja mednarodne primerljivosti za razvrščanje podjetij po velikosti uporablja izključno **kriterij števila zaposlenih**, in sicer razlikuje med naslednjimi velikostnimi razredi (Rebernik, Rus, 2000, str. 44):

- ⇒ podjetja brez zaposlenih (0 zaposlenih s plačo);
- ⇒ zelo mala podjetja (od 1 do 9 zaposlenih);
- ⇒ mala podjetja (od 10 do 49 zaposlenih);
- ⇒ srednje velika podjetja (od 50 do 249 zaposlenih) in
- ⇒ velika podjetja (250 in več zaposlenih).

V European Observatory za MSP niso zajeti vsi gospodarski subjekti. Iz opazovanja so izključena vsa državna in paradržavna podjetja in neprimarni sektor. Analize populacije slovenskih podjetij tega ne upoštevajo, največja pomanjkljivost slovenskih raziskav pa je, da so pogosto omejene le na analizo strukture

gospodarskih družb, kljub temu, da so samostojni podjetniki posamezniki pomemben element malega gospodarstva (Rebernik, Rus, 2000, str. 45).

3.2.1. Razlike med malim in velikim podjetjem

Mala podjetja niso miniverzije svojih velikih tekmecev. Poleg lastnosti, ki so skupne vsem podjetjem, imajo tudi nekatere lastnosti, ki so lastne samo malim podjetjem in se odražajo v načinu organizacije in vodenja podjetja. Najpomembnejše značilnosti, ki mala podjetja razlikujejo od velikih, so opisane v nadaljevanju (Duh, 1998, str. 113, Carson, 1995, str. 77).

Omejen vpliv na okolje. Mala podjetja zaradi majhnega obsega poslovanja ne morejo vplivati na dogajanja na trgu v svojo korist. Nimajo vpliva na svoje dobavitelje, kupce, na lokalno in državno oblast, politike ... To svojo slabost pogosto uravnotežijo s sposobnostjo hitrega reagiranja na spremembe na trgu in v tem celo najdejo primerjalno prednost pred svojimi velikimi tekmeci.

Pomanjkanje finančnih virov. Mala podjetja so v lasti omejenega števila lastnikov in nimajo dostopa na anonimni trg lastniškega kapitala. Bančna posojila so slabše dosegljiva, ker bančniki zaznavajo višjo stopnjo tveganja pri malih podjetjih v primerjavi z velikimi. Dobavitelji pogosto določajo minimalno velikost naročila, ki ga morajo mali podjetniki plačati vnaprej, količinski popusti so dosegljivi samo za precej večja naročila. Mali podjetniki v krizi lahko pričakujejo le minimalno posredno pomoč s strani države, medtem ko bo država velikim tekmecem najverjetneje priskočila na pomoč z večjimi vsotami in neposredno.

Posebna organizacija podjetja. Organizacija malega podjetja je enostavna, linijska, nad organizacijo ima lastnik popoln pregled. Nadalje je značilna nizka stopnja formalizacije, močna osebna povezanost med zaposlenimi, nizka stopnja delegiranja in delitve dela, redko oblikovanje oddelkov, neznatni problemi koordinacije in visoka fleksibilnost.

Poseben način vodenja. Malo podjetje vodi lastnik oziroma podjetnik, ki združuje lastniško in managersko funkcijo. Osebni cilji podjetnika se odražajo v ciljih podjetja. Pogosto ima podjetnik omejeno znanje o vodenju, izvaja avtoritativno vodenje, le redko se izvajajo timske odločitve, veliko je improviziranja in intuicije, malo planiranja, podjetnik je preobremenjen zaradi kopičenja funkcij, v dogajanjih

v podjetju je neposredno udeležen, nima namestnikov in ga je zato težko nadomestiti.

Za našo obravnavo je zanimiva opredelitev MSP nasproti velikim glede financiranja (Pfhol, Kellerwesel v Belak et. al., 1993, str. 300). Glavne razlike med MSP in velikim podjetjem so prikazane v spodnji tabeli.

Tabela 3: Opredelitev malih in srednjih podjetij nasproti velikim glede financiranja po Pfholu in Kellerwesslu.

MALA IN SREDJA PODJETJA
v družinski lasti ni dostopa na anonimni trg kapitala, zato so možnosti financiranja omejene v stiski nikakršna neposredna ali pa le neznatna splošna državna podpora
VELIKA PODJETJA
praviloma široko razpršena lastnina neoviran dostop na anonimni trg kapitala, zato je veliko možnosti financiranja v stiski verjetno neposredna državna podpora

Vir: Belak et al., 1993, str. 300.

Z vidika financiranja je zanimiva tudi delitev malih podjetij na podjetniško usmerjena podjetja (angl. entrepreneurs) in podjetja življenjskega sloga (angl. lifestylers).² Cilj prvih s finančnega vidika³ je bolj v maksimizaciji vrednosti podjetja, medtem ko je za podjetja življenjskega sloga verjetneje zasledovanje kakšnih drugih ciljev, kar pa ne pomeni, da je maksimizacija vrednosti teh podjetij kot cilj neupoštevana. Navsezadnje nihče ne želi izgubljati premoženja in vsak ima raje več kot manj. Gre za to, kateri cilj je z vidika lastnika podjetja bolj zastopan – npr. pri zasledovanju maksimizacije vrednosti podjetja v povezavi s financiranjem z rizičnim kapitalom se bo podjetniško usmerjeno majhno podjetje bolj verjetno nagibalo k iskanju koristi in soočenju s stroški javnega obravnavanja svojih delnic.

---

² Navedena delitev malih in velikih podjetij z vidika financiranja je povzeta po Osteryoung et al., 1997.

³ O tem, kaj je cilj poslovanja podjetja, so bila v preteklosti zelo različna mnenja tako v praksi kot tudi v teoriji. Mramor (1994) navaja cilje, katerim je management posameznega podjetja v praksi največkrat sledil, in sicer: maksimiziranje neto dobička, maksimiziranje neto dobička na delnico, maksimiziranje prodaje, maksimiziranje tržnega deleža, preživetje, doseganje zadovoljive višine dobička. Seveda ni nujno, da posamezno podjetje zasleduje samo enega izmed navedenih ciljev podjetja, temveč jih lahko zasleduje tudi več hkrati. Vsekakor se cilji poslovanja podjetja razlikujejo tudi glede na velikost podjetja (malo, srednje ali veliko podjetje). Posamezno podjetje lahko zasleduje tudi druge cilje, npr. glede na tveganje: maksimiziranje neto dobička in zmanjševanje tveganja, povečanje neto dobička ob enakem tveganju, povečanje neto dobička za več, kot se je pri tem povečalo tveganje.

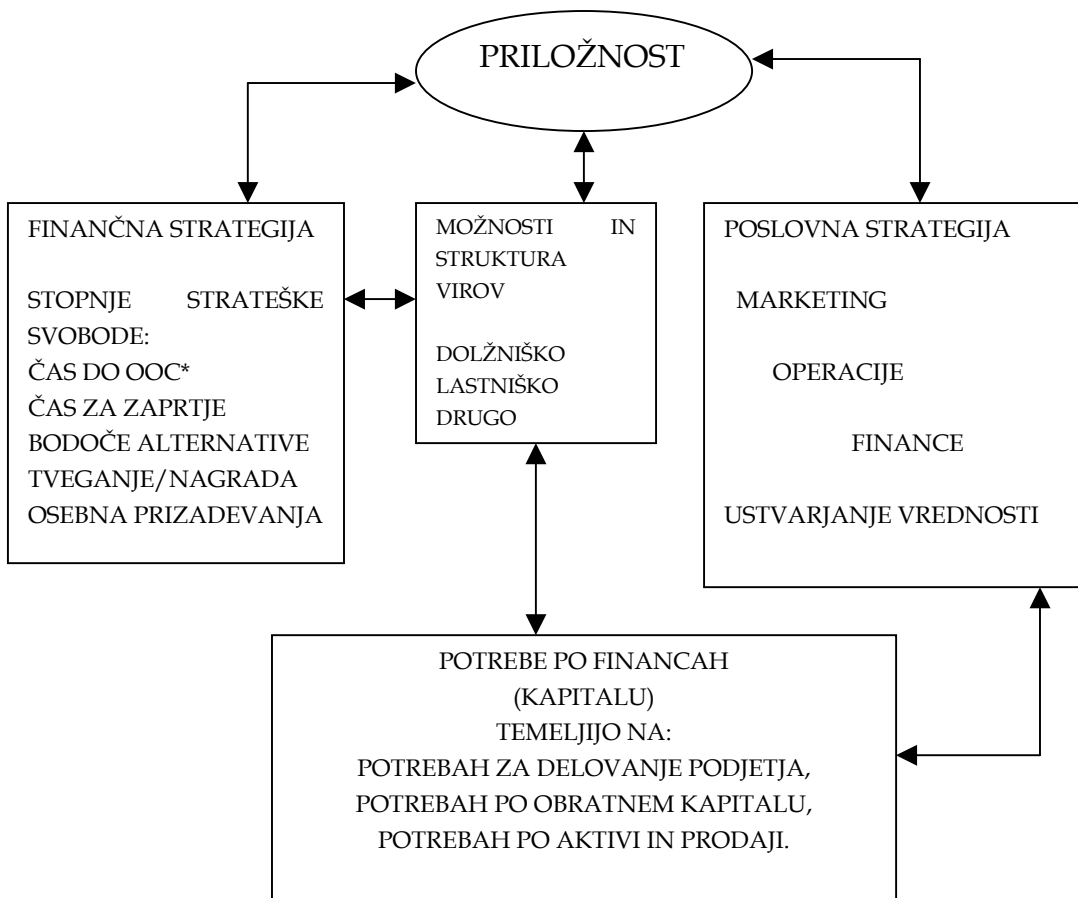
Po drugi strani se bo podjetje življenjskega sloga najverjetneje osredotočilo na zagotovitev nasledstva podjetniškega lastništva, kar vključuje tudi medgeneracijski prenos, manj pa na podjetniško plat. Seveda to ne pomeni, da je nasledstvena plat pri podjetniško usmerjenem podjetju neupoštevana (Osteryoung et. al., 1997, str. 332).

3.3. Zaznava potreb po kapitalu

Potrebe po dodatnem kapitalu se lahko v podjetju pojavijo iz številnih razlogov. V fazi rasti lahko podjetje potrebuje finančna sredstva za novo opremo, stroje in ostalo potrebno, da bi zagotovilo rast in povpraševanje ter s tem izkoristilo ponujeno poslovno priložnost. Dodatna sredstva lahko podjetje potrebuje tudi za povečanje obstoječih zalog ali zagotovitev likvidnosti za svoje nemoteno delovanje. Lahko se pojavi tudi želja po prevzemu ali združitvi z drugim komplementarnim podjetjem z namenom povečati obseg proizvodnje, prodaje ali povečanje deleža na trgu. Lahko pa si podjetje želi zagotoviti tudi določene denarne rezerve za prihajajoče težavno obdobje (Burgess, 1992, str. 2). Koliko denarja podjetje potrebuje, kdaj ga potrebuje, koliko časa bo trajalo, da denar pridobi, kje oziroma od koga ga lahko pridobi, kako se lotiti postopka pridobivanja kapitala, vse to so pomembna vprašanja za vsakega podjetnika v katerikoli fazi razvoja podjetja in zahtevajo strateški pristop. Slika 2 prikazuje ogrodje za razvijanje strategij financiranja podjetja ter strategij pridobivanja kapitala.

Slika 2 je logičen prikaz, kako poteka proces zadostitve finančnim potrebam podjetja. Tisto, kar daje povod za začetek tega procesa, je priložnost, ki vodi v izdelavo poslovne strategije in obratno vpliva na potrebe po virih, strukturo poslov in nazadnje tudi strategijo financiranja. Ko je poslovna priložnost enkrat dobro definirana in je zagotovljena možnost za njeno uresničitev, lahko podjetnik začne s procesom ugotavljanja in iskanja ustreznih financ glede na finančne zahteve, ki se ob tem pojavljajo, v smislu zagotovitve obratnega kapital (tj. potreb, ki izhajajo iz poslovanja podjetja) in potreb po aktivih (za zagon poslovanja ali dodatne priložnosti, oprema, raziskave in razvoj ipd.). Navedeni okvir dopušča možnosti za prilagoditev finančne strategije glede na različne možnosti definiranja virov financiranja, različne strategije za pridobitev finančnih virov ter različno strukturo (naravo) poslov posameznega podjetja. Vsaka strategija za pridobitev finančnih virov, skupaj z različno strukturo poslov, pomeni za podjetje v določenem času tudi določene stroške, ki so odvisni od bodočih možnosti za financiranje podjetja in se od podjetja do podjetja razlikujejo.

Slika 2: Finančno-strateški okvir⁴.

* OOC – angleška kratica za »Out of Cash«. Slednje je finančni termin, ki prikazuje časovno točko, kdaj bo podjetju med poslovanjem zmanjkalo denarja in bo s tem ogrožena tudi njegova likvidnost (Timmons, 1999, str. 418).

Vir: Timmons, 1999, str. 417.

Vsak od virov financiranja predstavlja za podjetje izpolnitev določenih zahtev in nastanek stroškov, kar povratno vpliva tako na izpolnitev same finančne strategije kot tudi na potrebe po financiranju (Žugelj, 2001, str. 19).

⁴ Navedeni finančno – strateški okvir je bil razvit za predavanja na temo »Financiranje tvegane podjetništva« na Univerzi Babson. Predstavljen pa je bil tudi v okviru predavanj na Harvardski poslovni šoli.

3.4. Možni viri financiranja podjetij

Podjetja lahko svojo dejavnost financirajo iz notranjih ali zunanjih virov. Obseg pridobivanja sredstev iz zunanjih virov se med državami razlikuje, v večini primerov pa so posojila namenjena širitvi dejavnosti podjetja. V Evropi je razmeroma nerazvito financiranje v obliki pridobitve lastniškega deleža podjetja, čeprav se je ponudba tveganega kapitala v zadnjih letih močno povečala. Še vedno imajo največji delež bančna posojila, ki so za številna podjetja tudi edina oblika zunanjega financiranja, položaj pa se bo spremenil šele z naraščanjem konkurence v finančnem sektorju.

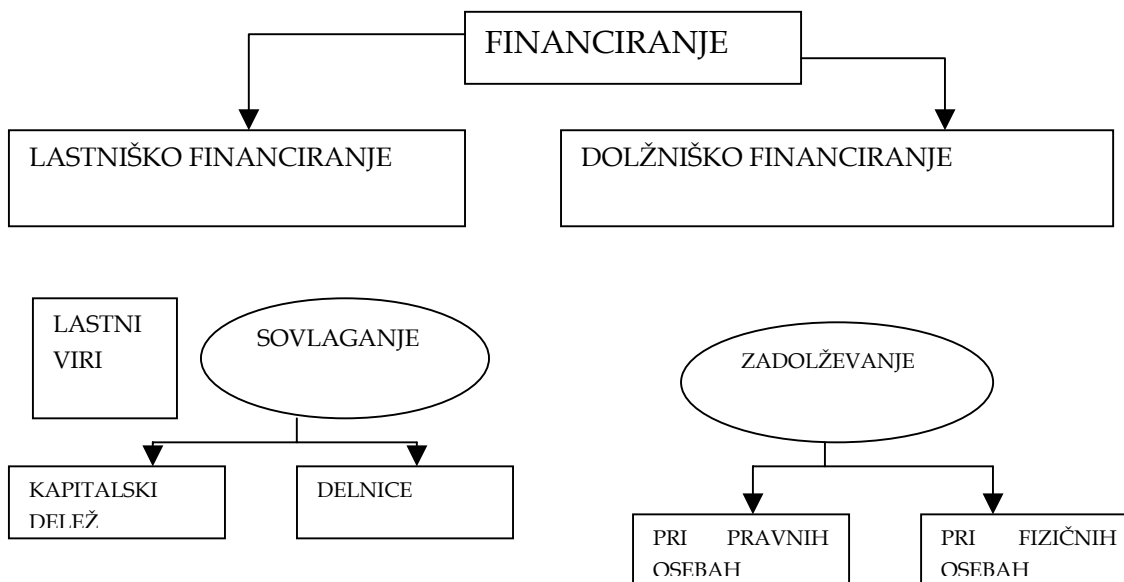
V posameznih državah članicah imajo poslovne banke, hranilnice in zadružne banke različno vlogo v financiranju razvoja podjetništva. Analize so pokazale, da je finančna struktura podjetja odvisna predvsem od finančnega sistema države, v kateri podjetje posluje, in manj od značilnosti samega podjetja, med katere sodijo njegova velikost, dejavnost, starost in celo dobičkonosnost. Razmeroma velike razlike so tudi v deležu lastnega kapitala, ki ga podjetja vlagajo v svoj razvoj; medtem ko so v nekaterih državah (npr. v Avstriji in Nemčiji) lastni kapitalski vložki majhnih podjetij nizki in se podjetja širijo s pomočjo bančnih posojil, je v drugih državah (npr. Belgiji, Franciji in na Portugalskem) financiranje iz lastnih sredstev prevladujoče. Majhna podjetja v večini primerov poslujejo samo z eno banko. Ta jim pogosto odobri posojilo tudi v obdobju poslovnih težav. Večja podjetja poslovanje ponavadi razširijo med več finančnih ustanov.

Obrestne mere za bančna posojila so se v zadnjih letih močno znižale, kar je na eni strani posledica nizke inflacije v državah članicah in na drugi delovanja ekonomske in monetarne unije. Zato lahko MSP dobijo srednjeročna in dolgoročna bančna posojila z obrestno mero med 7 in 9 odstotki (kar je 3 do 4 odstotke nad medbančnimi obrestmi), medtem ko so bile pred desetletjem 25-odstotne obrestne mere v nekaterih državah članicah povsem običajne.

Pinterič (2000, str. 8) meni, da je vir financiranja v veliki meri določen s tem, koliko sredstev potrebuje podjetnik in kdaj jih potrebuje, ali jih potrebuje pred začetnim obdobjem, v začetnem obdobju ali kasneje ter ali financiranje zahteva dolžniška ali lastniška sredstva (tj. v kakšni obliki jih potrebuje).

Vire financiranja podjetij lahko v osnovi razdelimo na dolžniške in lastniške⁵, kar je razvidno tudi iz slike 3.

Slika 3: Viri financiranja podjetja.

Vir: Weston, 1993, str. 226.

Viri lastniškega financiranja so lastna sredstva podjetnika in sredstva drugih sovlagateljev, ki so lahko v podjetje vložena v obliki kapitalskih deležev ali pa v obliki delnic. Vlagatelju kapitala dajejo pravico do lastništva podjetja. Na drugi strani gre pri dolžniškem financiranju zgolj za izposojanje kapitala od pravnih ali fizičnih oseb gre za t. i. dolžniško-upniško razmerje.

⁵ Pri tem je potrebno poudariti, da obstaja tudi množica izvedenih oziroma hibridnih načinov financiranja, ki nosijo značilnosti tako lastniškega kot dolžniškega financiranja in so v zadnjem času čedalje popularnejši. Namen nastajanja takšnih oblik financiranja bi lahko poiskali v uravnoteževanju med lastništvom in nadzorom nad podjetjem (Drobnič, 1997). Le-ti t. i. hibridni viri pa postajajo v zadnjem času čedalje popularnejši (Schilit, 1996).

Tabela 4: Finančni viri.

Vir	kredit/investicija	finančno tveganje	čustveno tveganje	razpoložljivi obseg	težavnost pridobivanja
lastna sredstva	investicija	visoko	negotovo	različen	majhna
osebna posojila	kredit	visoko	nizko	do določenega odstotka na sredstva	srednja
družina in prijatelji	oboje	nizko	visoko	različen	majhna
poslovni angeli	oboje	nizko	nizko	do 1 milijona USD	visoka
poslovne banke	kredit	visoko	nizko	različen	visoka
tvegani kapital	predvsem investicija	nizko	nizko	od 500.000 do 10 milijonov USD	visoka
tuje investicije	investicija	nizko	nizko	različen	visoka
nebančna posojila	kredit	visoko	nizko	do 10 milijonov USD	visoka
franšizing	investicija	nizko	srednje	različen	srednja

Vir: Gumpert, 1993, str. 158.

4. PODJETNIŠKA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

EU naj bi do leta 2010 postala najbolj konkurenčno in dinamično gospodarstvo na svetu, temelječe na znanju, doseganju trajnostne ekonomske rasti, ustvarjanju večjega števila novih in boljših delovnih mest in večje družbene povezanosti. Odločilno vlogo pri doseganju tega cilja, ki ga je postavil Svet Evropske unije (European Council) v Lizboni marca 2001, bodo odigrala mala podjetja (s 50 ali manj zaposlenimi).

Mala podjetja predstavljajo hrbtenico evropskega gospodarstva. V EU je trenutno kar 20 milijonov malih podjetij (99 % vseh podjetij), ki skupaj zaposlujejo 65 milijonov ljudi, oziroma 53 % vseh zaposlenih, kar je bistveno več kot v ZDA ali na Japonskem, kjer najdemo večji delež zaposlitev v večjih podjetjih. Mala podjetja tako v EU predstavljajo ključen vir zaposlitev, obenem pa so tudi najpomembnejši vzpodbujevalec inovacij ter družbenega in lokalnega povezovanja v Evropi. Po drugi strani pa so mala podjetja izredno občutljiva na spremembe poslovnega

okolja. Vsakršno pozitivno izboljšanje pogojev poslovanja se zelo hitro odrazi v povečani uspešnosti njihovega poslovanja.

Da bi čim bolje izkoristile potencial, ki ga predstavljajo mala podjetja, so si evropske države za izhodišče pri oblikovanju podjetniške politike postavile koncept 'think small first', ki jih sili k sprejemanju ukrepov, ki bodo v prvi vrsti odpravili morebitne težave in zadovoljili potrebe malih podjetij.

Poznavajoč pomembno vlogo, ki jo mala podjetja igrajo pri rasti evropskega gospodarstva, je Svet za splošne zadeve (General Affairs Council) že 13. junija 2000 sprejel Evropsko listino o malih podjetjih in jo prvič predstavil na zasedanju Sveta EU v Feiri od 19. do 20. junija 2000. S to listino, ki je odraz udejanjanja koncepta 'think small first', se je obrnil na države članice in Komisijo ter jih z navedbo ključnih dejavnikov uspeha malih podjetij pozval, naj pričnejo oziroma nadaljujejo z aktivnostmi za izboljševanje teh dejavnikov, z namenom podpore in vzpodbujanja malih podjetij.

Kot ključna področja, na katerih so potrebne izboljšave, listina navaja: podjetniško izobraževanje, cenejše in hitreje ustanavljanje podjetij, boljše zakonodajo, razpoložljivost strokovnih znanj, izboljšanje on line dostopa, boljše izkoriščanje enotnega trga, obdavčenje in finance, krepitev tehnoloških sposobnosti malih podjetij, uporabo uspešnih modelov e-poslovanja in razvijanje vrhunskih storitev podpore malim podjetjem, razvijanje močnejšega in učinkovitejšega predstavljanja interesov malih podjetij na ravni EU kot na nacionalni ravni (EIC novice, april 2002, str. 10).

Za podjetniški sektor je znotraj Evropske komisije pristojen **generalni direktorat Enterprise**, ki je odgovoren za velik del zakonodaje s področja notranjega trga. Gre za več kot 500 direktiv, ki urejajo prepise v zvezi z industrijsko politiko, majhnimi in srednje velikimi podjetji ter industrijskimi izdelki. Med glavne dejavnosti direktorata sodijo promocija podjetništva in inovativnosti, prenos znanja in tehnologije, razvoj poslovnih storitev, turizma in elektronskega poslovanja, varovanja okolja in številne druge dejavnosti, povezane z razvojem podjetniškega sektorja v članicah EU. Poleg tega je omenjeni direktorat neposredno vključen v projekte, ki MSP omogočajo lažji dostop do zunanjih virov financiranja.

4.1. Cilji podjetniške politike

Generalna direkcija Evropske komisije za podjetništvo je bila vzpostavljena januarja 2000. Direkcija pokriva področja, ki sta jih pred tem pokrivali direkciji za industrijo ter za mala in srednje velika podjetja. Aprila leta 2000 je Komisija sprejela dokument **Izzivi podjetniške politike v ekonomiji znanja**, ki je opredelil strategije direkcije. Glavni cilj strategije je, da do leta 2005 doseže t. i. podjetniško Evropo s trdnim gospodarstvom, ki bo temeljilo na znanju in inovacijah (Zupan, 2002, str. 1).

Tako je strategija podjetništva zasnovana na naslednjih temeljih:

a) spodbujanje podjetniške dejavnosti

Če želi EU usposobiti uspešnejše podjetnike in spodbujati podjetniške dejavnosti, mora izpolniti nekatere osnovne pogoje. Med drugim mora:

- ⇒ zagotoviti usposabljanje, svetovanje in podjetnike motivirati;
- ⇒ zagotoviti možnosti za financiranje prek posojil, garancij, tveganega in semenskega kapitala;
- ⇒ zagotoviti ustrezne razmere za poslovanje z zmanjševanjem administrativnih ovir in z racionalizacijo regulative poslovanja;
- ⇒ zagotoviti zadostno podporno mrežo storitev.

b) oblikovanje podjetniškega okolja, ki podpira inovacije in spremembe

Pri razvoju sodobnega gospodarstva, ki temelji na znanju, so odločilne inovacije. Spodbude za inovacije ponujajo konkurenca, tehnologija in razvoj, vendar je najpomembnejša sposobnost podjetnika, da človeka in njegov intelektualni potencial prilagodi potrebam trga. Podjetniška politika ponuja pomoč z odstranitvijo ovir, izmenjavo izkušenj, podpornimi mehanizmi in s pomočjo storitev.

c) dostop izdelkov in storitev na trg

Cilj evropske podjetniške politike je doseči dostop na trg izdelkom in storitvam ne glede na to, ali nastopajo na lokalnem, regionalnem, skupnem evropskem ali na globalnem trgu. Posebej pomemben je skupni evropski trg, kjer lahko podjetniška politika s svojimi mehanizmi stori največ. S stalnim nadzorom nad delovanjem, administrativnimi poenostavitvami ter pospeševanjem liberalizacije postaja skupni trg pregleden in podjetjem prijazen. Ta imajo v tem procesu dejavno vlogo, saj nekateri programi EU zagotavljajo sodelovanje podjetij pri procesu upravljanja skupnega trga.

4.2. Programi pospeševanja podjetništva

Prvi evropski poskus poenotenja politik članic in oblikovanja skupnega ogrodja za MSP v EU je bil integralni koncept iz leta 1994. Evropska komisija je ta program nadgradila ter osrednjo pozornost namenila pomoči MSP pri ustvarjanju novih delovnih mest. Podjetniška politika se medsebojno dopolnjuje z drugimi politikami skupnosti, ima pa tri cilje:

- ⇒ oblikovanje pravnega okvirja, ki podpira ustanavljanje in razvoj podjetij skupnosti kjerkoli v EU, torej internacionalizacijo in spodbujanje konkurenčnosti MSP,
- ⇒ ustvarjanje gospodarskega okolja in odprave ovir pri čezmejnem poslovanju,
- ⇒ pospeševanje sodelovanja med podjetji v različnih regijah EU, tudi prek mreže 300 centrov Euro-Info v regijah EU.

Za doseg zgornjih ciljev politik EU za MSP temelji na dveh vrstah medsebojno povezanih programov Evropske komisije: **globalnem programu in večletnih programih** (Sedmak, 2000, str. 7).

Globalni program je leta 1994 sprejela Evropska komisija, navaja pa celoten okvir politike EU do podjetij. Njegov namen ni nadomestiti ukrepe, ki so bili sprejeti na ravni države ali EU, temveč zbrati različne pobude v skupen okvir za zagotovitev njihove tesne povezanosti in preglednosti ter predlagati partnerstvo med vsemi stranmi, ki se ukvarjajo z razvojem MSP na ravni EU, države in regije.

Globalni program loči dve vrsti ukrepov. Prvi so **skupni ukrepi z državami članicami**, kamor spadajo ukrepi za spodbuditev medsebojnega posvetovanja med državami članicami na področju poenostavljanja poslovnega okolja in izboljševanja podpornih ukrepov. Drugi so **programi Evropske komisije**, ki z različnimi oblikami posredne in neposredne pomoči dajejo podporo podjetništvu in institucijam s tega področja. Neposredne pomoči so ponujene v specializiranem komunitarnem programu, ki se imenuje Večletni program za MSP. Posredno so podjetjem in institucijam na voljo oblike pomoči, ki se razlikujejo glede na fazo vključevanja posamezne države v EU.

Večletni program za podjetja in podjetništvo je kombinacija mehanizmov za doseg osnovnih ciljev podjetniške politike EU. Program se v nasprotju s preteklimi dejavnostmi, ko so bili projekti manjši ter številčnejši in slabo koordinirani, osredotoči na večje projekte in razvoj podjetniške politike. Večletni programi za MSP dajejo pravno in proračunsko podlago za posebne ukrepe EU v zvezi s politiko za MSP, ki so namenjeni neposredni in posredni podpori MSP, ne glede na

njihov sektor dejavnosti, pravno obliko ali lokacijo znotraj evropskega prostora. V obdobju od januarja 1997 do decembra 2000 se je izvajal 3. večletni program, ki je namenjen poenostavitvi upravnega, zakonskega in finančnega poslovnega okolja, internacionalizaciji strategij MSP, krepitvi konkurenčnosti MSP in dvigu obsega raziskav, inovacij, izobraževanja in usposabljanja.

Osnova za novi večletni program bo tretji večletni program, ki se je končal v letu 2000 in v okviru katerega so bile dejavnosti osredotočene na (Zupan, april 2002):

- ⇒ poenostavitev in izboljšanje administrativnega in regulacijskega okolja;
- ⇒ izboljšanje finančnih inštrumentov za podjetja;
- ⇒ pomoč malim in srednje velikim podjetjem pri internacionalizaciji poslovanja;
- ⇒ povečevanje konkurenčnosti ter dostop do raziskav, inovacij in usposabljanja;
- ⇒ promocijo podjetništva in podporo ciljnim skupinam;
- ⇒ izboljšanje inštrumentov podjetniške politike.

V skladu z razvojem podjetniške politike in izkušnjami iz tretjega večletnega programa so se v novem večletnem programu nekateri cilji ohranili, drugi pa spremenili in posodobili. Trenutni cilji so tako naslednji:

- ⇒ promocija podjetništva kot cenjene in produktivne vrline, ki je usmerjena na kupca in močneje poudarja kulturo storitve;
- ⇒ oblikovanje regulacijskega okolja, ki spodbuja dolgoročen razvoj in v katerem se lahko razvijajo inovacije in podjetništvo;
- ⇒ izboljšanje finančnega okolja za podporo malim in srednje velikim podjetjem;
- ⇒ pospeševanje konkurenčnosti podjetij na osnovi znanja;
- ⇒ zagotavljanje podpore poslovnih mrež in pospeševalnih institucij.

4.3. Podjetniška politika in širitev Evropske skupnosti

Države EU in države kandidatke za pristop k EU so na svojih gospodarskih srečanjih že novembra 1998 potrdile pomen zasebnega sektorja pri podpori državam kandidatkam v njihovih prizadevanjih za pristop k EU. Izražena je bila potreba po plodovitejšem dialogu med zasebnim sektorjem v državah kandidatkah in EU kot tudi potreba po dejavnejši vlogi evropskega gospodarstva v procesu širitve.

Udeleženci gospodarskih forumov so posebno pozornost namenili vprašanju o prilagoditvi pravnega reda držav kandidatk pravnemu redu EU in posledični vpliv na podjetja. Skupna priporočila poslovnih skupnosti petnajstih držav članic in trinajstih držav kandidatk so bila predstavljena državam članicam in Evropski komisiji, ki je odgovore posredovala v pisni in ustni obliki.

Ker se EU posebej zaveda pomena sektorja MSP, je glede na analizo posledic širitve za ta sektor naredila še korak dlje. Leta 1999 je bila izvedena študija o vplivih širitve na poslovanje MSP v EU. Študija je pokazala, da bo vpliv širitve EU na MSP majhen. Malo verjetno je, da se bodo vplivi širitve razlikovali od običajnih globalizacijskih gibanj in naraščajoče konkurence, ki temelji na nizki ceni delovne sile. Vpliv širitve bo v nekaterih sektorjih omejen na regije, ki mejijo na prihodnje države kandidatke.

EU države kandidatke v svojo podjetniško politiko vključuje že od pomladi leta 2001. Trinajst kandidatk je bilo takrat povabljenih, naj se pridružijo skupini BEST (Business Environment Simplification Task Force), ki poroča o ovirah pri povečevanju konkurenčnosti in se posveča predvsem ukrepom za izboljšanje delovanja MSP. Rezultat povabila je bilo decembrsko poročilo Držav kandidatk (Candidate Countries) BEST o težavah na tem področju, značilnih za države kandidatke.

Odzivi so bili dobri in trinajst držav se je hitro odločilo za nadaljevanje sodelovanja. Prvi veliki korak v tej smeri so opravile na srečanju v Mariboru 23. aprila. Na konferenci, naslovljeni preprosto CC BEST, so podpisale deklaracijo o sprejemu Evropske listine za mala podjetja – Mariborsko deklaracijo. Podpora listini potrjuje zvezo kandidatk sklepom lizbonskega vrha leta 2000 o oblikovanju Evrope v najbolj dinamično in konkurenčno ekonomsko območje na svetu.

Mariborska deklaracija kandidatke obvezuje, da bodo tudi v prihodnosti svojo pot do podjetništvu prijaznega okolja ocenjevale skupaj z Evropsko komisijo in redno objavljale poročila.

Ob podpisu deklaracije je Evropska komisija državam kandidatkam v spodbudo obljubila hitro vključitev v večletni program za podjetništvo. Od njega bodo imela največje koristi prav mala podjetja, saj se jim s tem ponuja nov vir financiranja. Aktualni problemi, ki jih CC BEST poskuša rešiti, so: dostop do finančnih sredstev, izobraževanje in usposabljanje za podjetništvo, poslovno podporne storitve, izboljšanje poslovnega okolja in javne uprave.

4.4. Viri financiranja in EU

Veliko MSP v EU se sooča s težavami na področju financiranja, saj so, v primerjavi z večjimi podjetji, bolj odvisna od neposrednih institucionalnih denarnih sredstev, kot so bančni limiti, kratkoročna in dolgoročna posojila. Zato so v EU začeli iskati rešitve za reševanje tega problema. Ugotovili so, da je stanje mogoče izboljšati s posredovanjem učinkovitih nasvetov, tako glede metod upravljanja kot glede odnosov MSP s finančnimi ustanovami. Komisija se zavzema tudi za izboljšanje koordinacije in komunikacije med različnimi evropskimi, državnimi, regionalnimi in lokalnimi programi za izboljšanje finančnega stanja teh podjetij (Work programme for enterprise policy 2000–2005, 2000, str. 7).

Zdrava konkurenca na področju financiranja, ki vsem podjetjem nudi enake možnosti dostopa do sredstev, je eden ključnih elementov promocije podjetništva in krepitve gospodarske rasti. Ker je financiranje podjetij v državah članicah EU različno urejeno, skrbi podjetniški direktorat za to, da imajo podjetja v vsaki posamezni fazi razvoja dostop do finančnih virov. Čeprav je bil v zadnjih nekaj letih razvoj evropskih finančnih trgov izredno hiter in podjetništvu naklonjen, je financiranje podjetij v začetni fazi še vedno najmanj razvito in najmanj poenoteno tako na strani povpraševanja kot na strani ponudbe.

Pomembno je spoznanje, da je na finančnih trgih premalo dostopnih sredstev za nova in naglo rastoča podjetja. Iz podatkov Evropskega statističnega urada (Eurostat) je možno razbrati, da je v majhnih podjetjih delež dolga v kapitalu višji kot v večjih podjetjih, v strukturi dolga pa je višji tudi delež kratkoročnega dolga. Zato so se v večini držav članic odločili, da bodo manjšim podjetjem olajšali dostop do srednjeročnih in dolgoročnih posojil. Ker banke v postopku odobravanja posojil običajno zahtevajo jamstvo, so bile na nacionalni in regionalni ravni pripravljene različne jamstvene sheme in ustanovljene vzajemne jamstvene družbe, seveda ob upoštevanju določb zakonodaje o državnih pomočeh.

Zahteve bank po jamstvu za dano posojilo podjetjem v obliki nepremičnin ali drugega premoženja kažejo na njihov konservativni odnos do tveganja; v nekaterih primerih dodajajo še zavarovanje potencialne izgube. Višina jamstva je odvisna od ocene bonitete podjetja in se lahko povzpne tudi do 150 odstotkov vrednosti posojila (glavnice). Z novimi instrumenti bodo imela podjetja z dobrimi poslovnimi načrti vsekakor lažji dostop do potrebnih sredstev. Nekatere jamstvene sheme temeljijo izključno na zasebnem kapitalu, druge vključujejo tudi javni sektor v segmentu dodatnega zavarovanja za kritje morebitnih izgub v izrednih razmerah.

Tabela 5: Finančne institucije EU in širše.

TIP	SODELOVANJE
Investitorji, ki imajo višek kapitala	Nakup deleža/delnic
Razvojne banke <ul style="list-style-type: none"> - Svetovna banka (World Bank⁶) - IFC (International Finance Corporation) - IDB (Interamerican Development Bank) - EBRD (European bank for reconstruction and development) - EIB (European Investment Bank) 	Nakup delnic/kreditiranje, garancije, subvencioniranje obrestne mere, krediti na odlog ...
Agencije za spodbujanje izvoza	kreditiranje, garancije
Komercialne banke	kreditiranje, nakup delnic
Nebančne varčevalne institucije: <ul style="list-style-type: none"> - kreditna združenja - združenja hranilnic in posojilnic - banke za vzajemno varčevanje - vzajemni skladi 	nakup delnic
Institucionalni investitorji: <ul style="list-style-type: none"> - pokojninski skladi - zaupniški fond - investicijske družbe 	nakup delnic
Finančna in investicijska podjetja: <ul style="list-style-type: none"> - komercialna finančna podjetja - investicijska management podjetja 	nakup delnic/kreditiranje
Finančna pomoč vlad: <ul style="list-style-type: none"> - subvencioniranje obresti - državna poročta za zagotovitev ugodnejše obrestne mere - dotacije 	
Leasing podjetja	nakup delnic/kreditiranje
Financiranje s strani proizvajalcev opreme ali s strani drugih poslovno vključenih podjetij	nakup delnic/vstop z deležem svojega dela

Vir: Zapiski.

⁶ **World Bank**, s sedežem v Washingtonu, je največji vir sredstev za razvoj. Financira naslednje finančne institucije: IBRD (International Bank for Reconstruction and Development), EAR (European Agency for Reconstruction), IDA (International Development Association), IFC (International Finance Corporation), MIGA (the Multilateral Investment Guarantee Agency), ICSID (the International Centre for Settlement of Investment Disputes), SEED (Southeast Europe Enterprise Development).

Kljub skupnim ciljem obstajajo tako med bankami kot med vzajemnimi jamstvenimi družbami velike razlike v višini rizika, ki so ga pripravljene prevzeti. Nekatere vzajemne družbe zahtevajo od podjetij finančno udeležbo pri posojilih ali delno krije morebitne izgube. Jamstvene sheme imajo to prednost, da tveganje delno krije plačilno sposobna ustanova, zato so banke v teh primerih pripravljene odobriti posojilo tudi bolj rizičnim podjetjem. Podjetnik pa ima s pripravo dokumentacije več stroškov, saj dobi posojilo in jamstvo iz dveh različnih virov, razen v primerih pogodbe v paketu, ki vključuje vse stroške posojila.

Na nivoju EU in širše delovanje MSP podpirajo številne finančne institucije.

EU je razvila naslednje finančne instrumente (The activities of the European Union for small and medium-sized enterprises (SMEs), 2001, str. 65-75):

1. Evropska investicijska banka (The European Investment Bank – EIB);
2. Evropski investicijski sklad (The European Investment Fund – EIF);
3. Sklad tveganega kapitala (Venture capital);
4. Evropsko združenje tveganega kapitala (Joint European Venture – JEV).

4.4.1. Evropska investicijska banka

Eden najpomembnejših ciljev podjetniške politike EU je zagotovitev dostopa do virov financiranja. V skladu s tem ciljem deluje Evropska investicijska banka (EIB), ki je bila ustanovljena že leta 1958 kot samostojna institucija znotraj administrativne strukture EU in skrbi za financiranje razvojnih projektov EU. Z odločitvijo Sveta EU januarja 1997 je EIB za financiranje projektov v srednji Evropi za obdobje 1997-2000 zagotovila posojila v višini 3,52 milijarde evrov, januarja 1998 pa je svet guvernerjev EIB v ta namen odobril dodatna sredstva v višini 3,5 milijarde evrov. Pomoč EIB je namenjena razvojnim investicijam v državah kandidatkah, še posebej investicijam, ki prispevajo k usklajevanju pravnega reda z redom v EU. EIB podpira različne projekte v energetske, industrijske, sektorju telekomunikacij, turizma in na področju varovanja okolja. Večje investicije – nad 25 milijonov evrov – se lahko financirajo neposredno ali preko posrednikov. Manjša posojila – pod 25 milijonov evrov, namenjena predvsem malim in srednje velikim podjetjem – pa se praviloma financirajo s posredništvom izbranih bank.

EIB je poleg EU ter zasebnih in javnih finančnih institucij ustanovitelj Evropskega investicijskega sklada, ki ponuja finančna sredstva v obliki garancij za posojila in v obliki tveganega kapitala.

Ukvarja se z financiranjem projektov in aktivno sodeluje v procesu vključevanja srednje- in vzhodnoevropskih držav v EU (Benko, 1999, str. 48):

- ⇒ EIB financira MSP posredno preko splošnih posojil. Ta posojila so srednjeročna in dolgoročna;
- ⇒ Nudi ugodnejša posojila za MSP, ki odpirajo nova delovna mesta. Ugodnejša obrestna mera (2 %) je subvencionirana s strani EU;
- ⇒ Sodeluje v posebnih programih za podjetja, ki so aktivna na področju nove tehnologije (Amsterdam Specila Action Programme – ASAP).

Tako se je EIB vključila v olajšanje pogojev pridobivanja finančnih sredstev za MSP s ponudbo srednjeročnih in dolgoročnih posojil finančnim posrednikom, ki denar posojajo podjetjem. Glavna prednost posojil EIB je njihova dolgoročnost, saj na odprtem trgu majhna podjetja težko pridobijo posojilo za daljši rok. Na ta način je EIB leta 2000 pomagala okrog 27.000 podjetjem iz držav EU.

4.4.2. Evropski investicijski sklad

Evropski investicijski sklad (v nadaljevanju EIF) je ustanovila EIB. Glavne dejavnosti EIF na področju podjetniške politike so:

- ⇒ zagotavlja bančne garancije MSP pri najemanju kreditov;
- ⇒ sodeluje pri pilotskem projektu "Rast in okolje" (Growth and environment) za večanje investicij, povezanih z varovanjem okolja, kjer nudi garancije pri najemanju okoljevarstvenih posojil.

4.4.3. Sklad tveganega kapitala

Sklad tveganega kapitala zbira sredstva različnih vlagateljev in jih kot lastniške deleže vlaga v perspektivne podjetniške projekte, kjer pričakuje visoke dobičke. To so ponavadi nova perspektivna podjetja, visokotehnološka podjetja ali podjetja, ki delujejo na področju inovacij. Dobičke realizirajo s prodajo svojih deležev. Komisija loči več projektov:

- ⇒ Semenski kapital (Seed capital) – načrt za spodbujanje bank, imetnikov investicijskega kapitala in drugih posrednikov, da ustanavljajo nove sklade začetnega kapitala za nove in inovativne družbe;

- ⇒ Kapital Eurotech (Eurotech capital action) – načrt za spodbujanje investicij v visoko tehnologijo, ki izpolnjuje finančne zahteve podpornikov čezmejnih tehnoloških projektov in MSP, ki pri tem sodelujejo;
- ⇒ Kapital za inovacije (Finance for innovation) – spodbuja dodeljevanje investicijskega kapitala za inovacijske projekte MSP ter projekte, ki ustvarjajo nova delovna mesta.

Tvegani kapital ('venture capital'), ki v zadnjih letih skokovito narašča, je v razvitem svetu že nekaj časa osnova za hitro rast in poslovno uspešnost številnih podjetij. V ZDA so investicije tveganega kapitala leta 1999 znašale 0,53 % DBP. Države EU so v letu 2000 v skladih tveganega kapitala zbrale 35 milijard evrov. V Avstriji je preko 100 ustanov, ki vlagajo tvegani kapital.

Zanimivost zadnjega časa je investiranje tveganega kapitala s strani klasičnih (velikih) gospodarskih družb, ki z lastniškimi deleži v nastajajočih tehnološko prodornih (manjših) podjetjih pospešujejo svoj tehnološki razvoj.

4.4.4. Joint European Venture

Joint European Venture (JEV) je program za skupna vlaganja v mešana podjetja znotraj držav članic EU (Activities in favour of SMEs and craft sector, 1998, str. 60).

4.4.5. Poslovni angeli

Podjetja lahko finančna sredstva dobijo tudi preko mreže neformalnih investorjev, imenovanih poslovni angeli. Ti zapolnjujejo vrzel v financiranju hitro rastočih in dobičkonosnih podjetniških projektov, ki nastane med najvišjimi zneski bančnih posojil in zneski, ki že zanimajo sklade tveganega kapitala. Poslovni angeli so izkušeni podjetniki, ki poleg kapitala nudijo tudi poslovne nasvete, pomagajo pri iskanju strank in navezovanju stikov s poslovnimi partnerji.

Klub poslovnih angelov deluje kot nekakšen posrednik med potencialnimi investitorji in podjetji, ki iščejo kapital. Gre za diskretno zbiranje informacij o povpraševanju in ponudbi po kapitalu. Klub poslovnih angelov ima nalogo, da organizira prvi sestanek med podjetniki in investitorji. Sam ne zbira in ne posreduje kapitala in torej ne more prevzemati odgovornosti za tako ali drugače neuspešno izpeljane posle.

V tujini so poslovni angeli pogosto povezani v združenja in omrežja, v okviru teh pa si izmenjujejo izkušnje. Tudi v Sloveniji je Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMG) skupaj z revijo Podjetnik pred kratkim ustanovil Klub poslovnih angelov. Na evropski ravni so se tovrstna nacionalna združenja ali klubi poslovnih angelov povezali v mrežo EBAN (European Business Angels Network). Podjetja, ki bi želela pridobiti sredstva od poslovnih angelov, se morajo obrniti neposredno na nacionalna združenja.

4.5. Podjetja ne poznajo vseh možnosti financiranja

Izsledki nedavno opravljene raziskave kažejo, da podjetja pogosto ne izrabljajo vseh finančnih priložnosti, ker so z njimi bodisi preslabo seznanjena ali pa se neustrezno predstavljajo, zato jim sredstva niso odobrena. Na drugi strani ponudba dostopnih sredstev večkrat ni prilagojena potrebam MSP, zlasti na področju t. i. mikrofinanciranja (posojila do vrednosti 25.000 evrov), majhnih posojil (do 50.000 evrov) in posojil v začetni fazi poslovanja (do 300.000 evrov). Približno 20 odstotkov anketiranih podjetij ocenjuje, da je otežen dostop do finančnih virov največja ovira pri rasti in razvoju podjetja (Šifrer, 2001, str. 4).

Evropska komisija podpira izboljšanje dostopnosti do finančnih virov z različnimi ukrepi in si prizadeva za izenačenje okoliščin, ki vplivajo na rast konkurenčnosti in zaposlovanja podjetij. Finančne instrumente večletnega programa je preusmerila k zagotavljanju sredstev za MSP v začetni in zgodnji fazi razvoja ter na ta način poenotila dostop do finančnih virov za podjetja iz vseh držav članic EU.

V državah kandidatkah za članstvo v EU so bančni sistemi bistveno manj razviti kot v državah članicah, kar prihaja do izraza tudi pri financiranju podjetij. Bančna posojila so težko dostopna, zato podjetja uporabljajo druge vire za financiranje tekoče dejavnosti in investiranje, najpogosteje dovoljeno prekoračenje sredstev na računu.

4.6. Financiranje podjetij v državah kandidatkah

Podjetniški sektor v večini držav kandidatk obstaja šele dobro desetletje, vendar se sooča s podobnimi problemi kot podjetja v državah članicah EU. Srečanja med predstavniki bank in podjetij potekajo tudi v državah kandidatkah. Dosedanje štiri okrogle mize (na Malti, v Poljski, Madžarski in Estoniji) so jasno pokazale, da MSP težko pridejo do finančnih virov, največja ovira pri pridobivanju bančnih posojil pa je pomanjkanje jamstvenih mehanizmov.

Banke v tranzicijskih državah so pri odobravanju posojil podjetnikom zelo previdne in zanje zahtevajo visoka jamstva, ker imajo pogosto zelo malo izkušenj pri ocenjevanju podjetniških projektov. Na drugi strani podjetniki nimajo dolgoletnih izkušenj pri poslovanju, zato naletijo na veliko ovir pri pridobivanju sredstev za razvoj ali širitev poslovanja. Položaj se v zadnjih letih postopoma izboljšuje, ker na finančne trge držav kandidatke vstopajo tuje banke (večinoma iz držav članic EU) bodisi samostojno bodisi s prevzemi domačih bank. S svojimi izkušnjami pri ocenjevanju rizičnosti podjetij, ki jih prenašajo na lokalne partnerje, širijo ponudbo, namenjeno MSP, in prispevajo k dobičkonosnosti teh posojil. Na ta način se znižujejo jamstvene zahteve bank in hkrati raste število podjetij, ki jim banke zaupajo.

Podpore razvoju bančnih sistemov v državah kandidatkah in večji ponudbi dostopnih finančnih virov za podjetja dajejo tudi razni instrumenti za razpršitev tveganosti posojil, kot so poseben sklad EU za financiranje MSP ter možnosti, ki jih nudijo EIB, EBRD in nemški Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). S svojo ponudbo na finančnem trgu povečujejo količino razpoložljivih sredstev za podjetja in znižujejo dejavnike tveganja, ki so odločilni pri odobravanju bančnih posojil (Šifrer, 2001, str. 5).

V državah srednje in vzhodne Evrope danes obstaja več kot 30 finančnih ustanov, ki ob podpori EIB podjetjem ponujajo posebne posojilne sheme. Sodelovanje med Evropsko komisijo in EIB v državah kandidatkah se bo še razširilo s povečanjem sklada EU za financiranje MSP na približno 300 milijonov evrov.

Na drugi strani pa je težnja pospeševanja medsebojnega povezovanja in sodelovanja med nacionalnimi ustanovami na področju financiranja MSP, ustanovitev rizičnih skladov ob sodelovanju zasebnega, državnega in tujega kapitala, preobrazba državnih finančnih shem v državah kandidatkah za EU, usmeritev največjih bank k podpori financiranja MSP, postavitve regionalnih finančnih centrov, dobrega informacijskega sistema in svetovalnih mrež ter kvalitetno usposabljanje. Vse te aktivnosti bi lahko pripomogle k bolj pestri ponudbi financiranja MSP.

5. SLOVENIJA - KANDIDATKA ZA ČLANSTVO V EU

Ob postopnem procesu približevanja držav kandidatki članstvu v EU je pričakovati, da sam vstop ne bo bistveno vplival na poslovanje velikih podjetij kot tudi ne na sektor MSP. Države kandidatke bodo morale določene mehanizme in instrumente pred vstopom prilagoditi evropskemu pravnemu redu in podjetniški politiki. Naloge, ki jih mora Slovenija opraviti pred končnim vstopom v EU, so povezane z oblikovanjem in prilagajanjem strateških dokumentov na področju gospodarstva, s spodbujanjem internacionalizacije podjetij in s prestrukturiranjem sektorjev z največjimi strukturnimi težavami.

5.1. Položaj MSP v Sloveniji

V naslednji tabeli je prikazana rast števila aktivnih gospodarskih družb v Sloveniji od leta 1994 do leta 2000. Aktivne gospodarske družbe so tiste, ki so v posameznih poslovnih letih sestavile in oddale finančne izkaze, ne glede na to, ali so ustvarile prihodek iz poslovanja ali ne.⁷

Tabela 6: Prikaz gibanja števila aktivnih gospodarskih družb (pravnih oseb) v Sloveniji, 1994-2000.

Leto	Število	% malih gospodarskih družb	% srednjih gospodarskih družb	% velikih gospodarskih družb	% nerazporejenih družb
1994	30.941	89,7	5,8	3,1	1,4
1995	31.878	91,3	5,6	3,0	0,1
1996	37.074	91,9	5,3	2,7	0,1
1997	37.804	92,3	5,0	2,6	0,1
1998	37.859	93,0	4,6	2,4	0,0
1999	38.035	90,1	4,7	2,4	2,8
2000	34.296	93,4	4,4	2,1	0,1

Vir: Mayr, 2001, str. 23.

Iz zgornje tabele je razvidno, da je število aktivnih gospodarskih družb od leta 1994 do 2000 naraščalo. V letu 2000 se je število aktivnih gospodarskih družb zmanjšalo, razlog pa je bil v predpisih, ki so mirujočim podjetjem neprijazni (Mayr, 2001, str. 23).

---

⁷ Vseh gospodarskih družb (aktivnih in neaktivnih) je bilo na dan 20. 3. 2001 46170 (Mayr, 2001, str. 20).

V skupnem številu aktivnih gospodarskih družb prevladujejo **male gospodarske družbe, ki jih je med 90 % in 93 % v skupnem številu**. Delež velikih gospodarskih družb v skupnem številu je bil v opazovanem obdobju od 2 % do 3 %, pri čemer se ta delež po letih vztrajno znižuje.

Pri tem je potrebno opozoriti, da je v prejšnji tabeli predstavljeno le število aktivnih gospodarskih družb, ki so registrirane kot pravna oseba (d.d, d.o.o., d.n.o., k.d.). K tem je potrebno prišteti še množico fizičnih oseb, ki ravno tako opravljajo pridobitno dejavnost in jih je bilo v letu 2000 v Sloveniji približno 65.500 (Kalacun, 2002, str. 1). Predpostavlja se, da vsi samostojni podjetniki posamezniki sodijo v skupino malih podjetij.

Analiza podjetništva v Sloveniji, ki je bila opravljena v prvem delu raziskave Slovenski podjetniški observatorij 2002, je zajela zasebna podjetja. Kot zasebna podjetja so bile zajete gospodarske družbe, samostojni podjetniki posamezniki in tisti davčni zavezanci, ki se ukvarjajo s podjetništvom. Ko so položaj našega podjetništva primerjali z evropskim, so morali avtorji izločiti tista podjetja, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, lovom in gozdarstvom, ribištvom, javno upravo, obrambo, socialnim zavarovanjem, izobraževanjem in drugimi nerazvrščenimi dejavnostmi. Analiza je pokazala, da od skupno 103.171 zasebnih podjetij kar 99,7 odstotka sodi med mikro, mala ali srednja podjetja in le 0,3 odstotka med velika (Kalacun, 2002, str. 1).

V naslednji tabeli je prikazana primerjava slovenskega podjetništva z evropskim (v raziskavo so zajete članice EU, Liechtenstein, Islandija, Švica in Norveška; skupna oznaka EU-19) po najpomembnejših gospodarskih kazalcih.

Struktura slovenskih podjetij po velikosti ne odstopa veliko od strukture v evropskih državah. Vsa slovenska zasebna podjetja so v letu 2000 zaposlovala 561.000 ljudi, pri čemer so v to število vključeni tudi davčni zavezanci, ki uradno nimajo nobenega zaposlenega delavca. 65,8 odstotkov teh oseb je bilo zaposlenih v mikro, malih ali srednjih podjetjih.

Kljub temu, da je struktura podjetij po velikosti primerljiva v Sloveniji in v evropskih državah, slovenska podjetja ne dosegajo dodane vrednosti na zaposlenega na evropskem nivoju. Slovenska dodana vrednost na zaposlenega predstavlja slabo četrtno evropske. Sicer se dodana vrednost na zaposlenega v Sloveniji po velikostnih razredih podjetij giblje podobno kot v Evropi – najnižja je v

mikro podjetjih in najvišja v velikih podjetjih. Relativna razlika med kazalcem v mikro in v velikih podjetjih je pa vseeno višja v evropskih državah kot v Sloveniji.

Tabela 7: Primerjava podjetništva v Sloveniji in Evropi (EU-19), leto 2000.

	Mikro podjetja (0-9 zaposl.)	Mala podjetja (10-49 zaposl.)	Srednja podjetja (50-249 zaposl.)	Velika podjetja (nad 250 zaposl.)	Skupaj
Število podjetij					
Slovenija	94.000	4.300	1.100	300	99.700
EU-19	19.045.000	1.200.000	170.000	40.000	20.455.000
Delež števila podjetij (v %)					
Slovenija	94,3	4,3	1,1	0,3	100
EU-19	93,1	5,9	0,8	0,2	100
Število zaposlenih					
Slovenija	165.000	84.000	121.000	191.000	561.000
EU-19	41.750.000	23.080.000	15.960.000	40.960.000	121.750.000
Delež števila zaposlenih (v %)					
Slovenija	29,3	14,9	21,6	34,1	100
EU-19	34,2	19	13,1	33,6	100
Povprečno število zaposlenih na podjetje					
Slovenija	2	19	110	674	6
EU-19	2	20	95	1020	6
Povprečni prihodki iz poslovanja na podjetje (v EUR)					
Slovenija	100.000	1.700.000	7.800.000	61.000.000	400.000
EU-19	200.000	3.000.000	24.000.000	255.000.000	1.100.000
Dodana vrednost na zaposlenega (v EUR)					
Slovenija	14.000	20.000	18.000	23.000	19.000
evropske države	40.000	75.000	105.000	115.000	80.000
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)					
Slovenija	46	64	73	63	62
EU-19	66	66	58	49	56

Vir: Kalacun, 2002, za Slovenijo IPMMP po podatkih DURS in APP, za evropske države Observatory of European SME 2002/No. 2, European Comission, str. 11.

Zanimiva je tudi primerjava kazalca deleža stroškov dela v dodani vrednosti med Slovenijo in evropskimi državami. V Sloveniji delež stroškov dela v dodani vrednosti z velikostjo podjetja narašča (z izjemo velikih podjetij), v evropskih državah pa ta delež z velikostjo podjetja pada. To lahko pomeni, da so podjetja v evropskih državah z velikostjo vse bolj tehnološko opremljena, kar se kaže v nižjih potrebah po zaposlenih ter posledično v višjem deležu amortizacije in dobička v dodani vrednosti.

Po izsledkih iste raziskave je imelo povprečno slovensko podjetje v letu 2000 3,2-odstotni čisti donos na kapital, pri čemer je kazalec v mikro podjetjih dosegel vrednost 7,5 odstotka, v malih podjetjih pa 5,8 odstotka. V srednjih in velikih podjetjih je bil čisti donos na kapital podpovprečen (2,1 odstotka) (Kalacun, 2002, str. 2).

Povprečno slovensko podjetje je imelo v letu 2000 v svoji pasivi 50 odstotkov lastniškega kapitala. **Najbolj so zadolžena mala podjetja**, ki imajo v svoji pasivi le 39 odstotkov lastniškega kapitala, najmanj pa velika podjetja, ki imajo v svoji pasivi 60 odstotkov lastniškega kapitala (Kalacun, 2002, str. 3).

5.1.1. Pomen MSP v Sloveniji

Znano je, da so mala in srednje velika podjetja v devetdesetih letih v Sloveniji odigrala zelo pomembno vlogo. Veliko gospodarstvo je namreč izgubilo kar 192.000 delovnih mest, veliko izgubo pa je kompenziralo malo gospodarstvo, saj je na novo odprlo 95.000 delovnih mest (Zupan, 2002, str. 1).

Malo gospodarstvo ustvarja pozitivno klimo v državnem gospodarskem prostoru in čeprav vse politične stranke govorijo o tem, da ga je treba podpreti in pospešiti njegov razvoj, je le malo storjenega. To nenazadnje potrjuje tudi dejstvo, da naše ministrstvo za najrazličnejše spodbude malim podjetjem lahko nameni samo 0,16 odstotka celotnega državnega proračuna. Samo za ilustracijo - v razvitih državah Evrope za te namene usmerijo iz proračuna od enega do dveh odstotkov sredstev (Zupan, 2002, str. 1).

Čeprav se je število podjetij v začetku devetdesetih let skokovito povečalo, je država potrebovala precej časa, preden je začela razmišljati o dodatnih spodbudah za hitrejši razvoj malega gospodarstva. Problemov je bilo še več. To je bil vzrok da so oblikovali **Strategijo razvoja malih in srednjih podjetij in podjetništva v Sloveniji**. Pripravili so jo sodelavci Ministrstva za malo gospodarstvo in turizem ter dr. Miroslav Glas in dr. Aleš Vahčič z ljubljanske Ekonomske fakultete. Strategija naj bi predstavljala temelj gospodarskega razvoja, ki ga oblikujejo vsa ministrstva. Z njenim uresničevanjem naj bi spodbudili nastanek splošne pozitivne klime za razvoj podjetništva in rast podjetij, seveda pa bi tak razvoj morala s svojim delom omogočiti državna uprava. Svoj delež naj bi prispeval tudi antibirokratski program, ki temelji na poenostavitvi administrativnih in pravnih postopkov, racionalizaciji dela upravnih enot in drugih državnih organov.

Vlada Republike Slovenije je sprejela državni razvojni program RS za obdobje 2001–2006 (DRP). Pripravo DRP je vodila Agencija RS za regionalni razvoj, ki deluje v okviru Ministrstva za gospodarstvo. DRP je pogajalska osnova Republike Slovenije za vključevanje v sistem evropske strukturne politike, v predpristopnem obdobju pa ključen strateški dokument za prejetje predpristopne pomoči.

Osnovne investicijske prednostne naloge Slovenije v tem obdobju so:

1. spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnost,
2. ekonomska infrastruktura in kakovost bivanja,
3. znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje,
4. prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja,
5. krepitev konkurenčnosti na regionalni ravni.

5.2. Podjetništvo v Sloveniji in prilagajanje EU

Prevzem pravnega reda Evropske unije bo gospodarstvu prinesel bistvene spremembe pri pogojih gospodarjenja, več novih institucij in nova pravila igre, tako z zakonodajnega kot poslovnega vidika. Pravila notranjega trga EU bodo za slovenska podjetja začela veljati najkasneje ob vstopu Slovenije v EU, le z nekaj izjemami. Notranji trg bo deloval tako za podjetja – izvoznike, ki so se že do zdaj prilagajali novim pogojem, kot tudi za podjetja – uvoznike in tista, ki delujejo na domačem trgu. V gospodarstvu obstaja poleg konkretnih prilagoditev, ki jih morajo izvesti v podjetjih, ključna vloga države kot partnerja, ki bo omogočal institucionalne okvire za doseganje konkurenčnosti. Za podjetja vstop na evropski trg svobodnega pretoka idej, kapitala, ljudi, blaga in približno enakih institucionalnih pogojev predstavlja velik izziv. Država prek programov na ministrstvih že aktivno sodeluje pri podpori podjetjem ob vključevanju v ustanove EU, ki slovenskim podjetjem **nudijo možnosti za financiranje** proizvodnje, raziskovalnih aktivnosti ter osvajanje novih tržišč. Slovenska podjetja pa se morajo zavedati, da – z redkimi izjemami – **ne morejo neposredno poslovati z Brusljem, ampak je to mogoče le prek slovenskih gospodarskih ustanov.**

Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002–2006 je sodobno zasnovan z evropsko primerljivimi orodji financiranja, kot so dotacije, ugodna posojila, subvencije obrestne mere, jamstva in poročstva, kapitalski vložki, davčne oprostitve in olajšave, vendarle pa je delež sofinanciranja države v povprečju zelo nizek, sredstva so skromna in nestanovitna (Glas, 2002, str. 5).

5.3. Problemi MSP zlasti pri financiranju

Problemi financiranja malega gospodarstva v Sloveniji so predraga finančna sredstva, omejene možnosti dostopa do finančnih sredstev, omejitve pri najemanju posojil v tujini, nepoznavanje drugih oblik financiranja podjetij (financiranje s tveganim kapitalom, financiranje preko franšizinga, financiranje s pomočjo leasinga, financiranje z zastavo vrednostnih papirjev), pomanjkanje drugih oblik financiranja (skladi tveganega kapitala ali viri za samozaposlitev, viri za financiranje skupnih razvojno naravnanih podjetniških projektov).

Glavni problem je, da je denar še vedno predrag, kar neugodno vpliva na naložbe. Podjetja zato pogosto porabljajo likvidna sredstva za nakupovanje dragih poslovnih prostorov oz. stavb in za nabavo opreme, namesto da bi to financirala z ugodnimi dolgoročnimi posojili.

Povpraševanje MSP je bilo doslej tudi do trikrat večje od možnosti za ugodnejša posojila, ki jih prek bank podeljuje država. V letu 2002 so bila sredstva posebno majhna in selekcija je bila toliko hujša.

Vprašanja MSP so univerzalna, niso omejena le na Slovenijo. Tudi v Evropi so težave s financiranjem. Pri ponudbi ni primernega finančnega vira, dejavni pa ponujajo denar z zahtevami, ki ne ustrezajo MSP. Pri povpraševanju pa MSP ne izkoristijo niti danih finančnih možnosti, ker nimajo dovolj informacij, sredstev za jamstva ali ker ne znajo vlagateljev prepričati o svojih poslovnih idejah.

V EU imajo MSP večji delež dolga kot velika podjetja, ki je povrh tega še bolj kratkoročen, in to jih potiska v likvidnostne težave. V Sloveniji so (Glas, 2002, str. 4) te težave enake ali še večje, zato je toliko pomembneje, kako takim podjetjem olajšati dostop do ugodnega financiranja. Tvegani kapital, premalo naravnani na financiranje v zgodnji razvojni fazi MSP, v bližnji prihodnosti verjetno ne bo imel opaznejše vloge brez javne finančne podpore. Ker so MSP podrejena bančnemu financiranju, se bodo z vstopanjem v EU razmere zanje kljub večji tuji konkurenčnosti verjetno še poslabšale. Nenazadnje se bodo banke zaradi pritiska na donos kapitala čedalje bolj usmerjale v posle, ki jim prinašajo provizije, manj pa v posojila, ki imajo nadpovprečno tveganje in visoke administrativne stroške.

Slaba dostopnost do finančnih sredstev sicer ni edina ovira. Velika ovira so podjetniki sami; vedno jih ne vodita rast in zaslužek, preveč so individualno naravnani - prepočasi se povezujejo, ustanavljajo grozde, ustvarjajo sinergije. Teh vrzeli tudi boljši sistemi financiranja sicer ne bodo povsem odpravili, res pa je, da je

ena od pomembnih slabosti tudi posledica nekdanjih napak, ko se je SMP podpiralo neprimerno (STA, 2000, str. 1).

Možnosti za samofinanciranje podjetij bi se precej povečale, če bi podjetniki zadržani dobiček vložili v podjetje. Takšno ravnanje pa ovira davčni sistem, ki daje prednost zadolževanju pri bankah in zapostavlja možnosti samofinanciranja. Tako je na primer podjetnik, ki vloži dobiček v podjetje, obdavčen, medtem ko tisti, ki si denar sposodi v banki, ne le ne plača davka, temveč si plačilo obresti od davka odšteje. Seveda bodo države takšno diskriminacijo le postopoma odpravljale, saj jih mora večina zmanjšati javni primanjkljaj. Glede trga kapitala so EU in države članice do konca lanskega leta že odpravile večino ovir, kar je omogočilo začetek poslovanja trga vrednostnih papirjev EASDAQ (European Association of Securities Dealers Automatic Quotation), namenjenega večinoma MSP.

5.4. Institucije, ki pomagajo MSP v Sloveniji

V Sloveniji je za razvoj podjetništva pristojno Področje za razvoj podjetniškega sektorja in konkurenčnosti znotraj Ministrstva za gospodarstvo.

Ministrstvo deluje prek več institucij in z njihovo pomočjo vpliva na razvoj malega podjetništva v regijah. Te institucije so naslednje:

1. **Pospeševalni center za malo gospodarstvo (PCMG)**, ki zagotavlja kakovostno načrtovanje in razvoj regionalnih in lokalnih podjetniških centrov. PCMG skrbi tudi za razvoj mreže regionalnih jamstvenih skladov, ki zagotavljajo finančno podporo razvojnim programom oziroma omogočajo lažji dostop do finančnih virov. PCMG skrbi tudi za mednarodno sodelovanje malih podjetnikov. V okviru tega programa organizira srečanja podjetnikov in pomaga pri sodelovanju na področju nekdanje Jugoslavije v okviru Pakta stabilnosti.

PCMG v okviru **Pakta Stabilnosti za JV Evropo** slovenskim podjetjem omogoča, z vključevanjem v poslovno mrežo Business Co-operation Network, sodelovanje pri projektu »Povezovanje MSP na območju JV Evrope«. Gre za iskanje poslovnih priložnosti in vstopanja podjetij na trge Bosne in Hercegovine, ZR Jugoslavije in Makedonije. Namen mreže je preko agencij v državah JV Evrope nuditi podporo podjetjem na vseh stopnjah mednarodnega sodelovanja, vključno z bilateralnim sodelovanjem med posameznimi MSP. Poudarek je na informiranju, ne vključuje pa financiranja programa.

PCMG je tudi izvajalska institucija za programe pomoči EU, predvsem programa **PHARE**.

2. **Euro-info center** (EIC) deluje v okviru PCMG in skrbi za informacijsko povezavo in uspešno delovanje tako mreže pospeševalnih centrov kakor tudi jamstvenih skladov in ministrstva. Omogoča komunikacijo, ki poenostavlja delovanje mreže in dostop do programov. Prav tako skrbi tudi za povezovanje na mednarodni ravni, predvsem z državami EU in državami srednje in vzhodne Evrope. Vključuje se v evropske programe (npr. **Interprise**, ki krepi neposredne stike med podjetniki, in **program JOP**, ki vzpodbuja sodelovanje med MSP v EU in podjetji iz centralne in vzhodne Evrope). V Sloveniji delujejo trije EIC, in sicer v Ljubljani, Kopru in Mariboru.
3. **Javni sklad RS za razvoj malega gospodarstva** (SMG) je začel delovati v začetku leta 1992. Glavna naloga SMG je pospeševanje razvoja in ustanavljanja enot malega gospodarstva. Pomaga lahko podjetjem, ki zaposlujejo do 125 ljudi, razen v industriji, rudarstvu, gradbeništvu, kjer lahko s svojim znanjem in finančno pomočjo pomaga podjetjem z do 50 zaposlenimi, obrtnim zadrugam in zasebnikom.

SMG izvaja naslednje oblike ukrepov za pospeševanje razvoja malega gospodarstva (Butina, 1997, str.5-6):

- posojila za projekte malega gospodarstva,
- sovlaganje v projekte malega gospodarstva,
- vlaganje ali sofinanciranje poslovne infrastrukture (pospeševalni centri, tehnološki parki, obrtne, podjetniške in proste cone),
- jamstva za posojila za malo gospodarstvo,
- subvencioniranje obrestne mere in drugih pogojev za vračanje posojil, ki jih odobravajo poslovne banke in druge finančne organizacije,
- premije.

SMG pridobiva sredstva EU za štiri področja (kmetijstvo, ribištvo, industrija-storitve, regijske pomoči) z namenom regijske pomoči in v okviru področja industrija-storitve za podpodročje MSP.

SMG vsako leto na razpis povabi slovenske banke, ki odobravajo kredite MSP pod ugodnejšimi pogoji, v zameno pa sklad v banko naloži depozit med

trajanjem posojila po skoraj ničelni realni obrestni meri. Stroške za odobritev kredita in pogoje zavarovanja določa vsaka banka sama.

Za leto 2003 kapitalsko okrepljeni sklad načrtuje pogumna prizadevanja z več poudarka na tveganih ukrepih. Sredstva za ugodna in posredna posojila prek bank naj bi se povečala na skoraj 4,5 milijarde tolarjev, za poroštva in neposredna posojila je sklad predlagal 2,1 milijarde, hkrati pa naj bi se s kapitalskimi vložki dejavno vključil v MSP, in sicer s 300 milijoni tolarjev. Delovanje tega sklada kot sklada tveganega kapitala seveda ne bo mogoče, dokler ne bo izkazana politična volja za sprejem nujne zakonodaje. Te oblike pomoči država doslej zanj ni omogočila.

Če bo denarja toliko, bi država lahko spodbudila hitrejši razvoj MSP in dopolnila sistemsko ureditev ugodnejšega financiranja. V tabeli 8 sledi prikaz okvirnega nestabilnega državnega denarja (Petrič, 2002, str. 60).

Tabela 8: Okvirni nestabilni državni denar.

Za malo gospodarstvo v milijardah SIT		
2001	4,3	dvakrat več kot v prejšnjem obdobju
2002	2,8	racionalizacija, težnje po uravnoteženem proračunu
2003	4,5	napovedano je spet povečanje sredstev

Vir: Petrič, 2002, str. 60.

- Jamstvene sheme** so se v Sloveniji začele kot vir financiranja izvajati leta 1997. Banke za posojila zahtevajo od MSP različne oblike zavarovanj posojil. Standardne oblike zavarovanj (npr. hipoteke) so za MSP večji problem kot višina obrestne mere, za na novo nastala podjetja pa celo neizvedljive. Pri tem pridejo na vrsto jamstvene sheme: postopek pridobitve posojila je hitrejši, stroški nižji. Jamstva spodbujajo banke, da izboljšajo poslovanje z MSP, čeprav se v Sloveniji kljub velikim pričakovanjem niso najbolj izkazale (Petrič, 2002, str. 60).

5.5. Viri pomoči EU

Slovenija se je v program kot polnopravna članica vključila oktobra 1999. Mednarodni projekti in dejavnosti, ki jih predlaga Slovenija, morajo vključevati

minimalno število partnerjev iz članic EU, Slovenija pa mora vsako leto plačati prispevek v proračun EU. Strošek sodelovanja Slovenije v tretjem večletnem programu bo znašal 506.324 evrov, za finančno podporo slovenskim podjetjem pa bo iz programa letno namenjenih 473.200 evrov. Finančni prispevek Slovenije bo krit iz dveh virov – iz proračuna 269.724 evrov letno ter 236.600 iz sredstev Phare (<http://evropa.gov.si>). Uporabniki sredstev so MSP ter podporne institucije malega gospodarstva. Pomoči bodo deležni projekti na naslednjih področjih (<http://www.sigov.si/ops>):

- ⇒ dejavnosti na področju trženja (130.000 evrov);
- ⇒ dejavnosti na področju obrtništva in majhnih podjetij (40.000 evrov);
- ⇒ subvencioniranje Euro-info centrov (EIC) (140.000 evrov) ;
- ⇒ sodelovanje pri poslovnih srečanjih Europartenariat (13.200 evrov);
- ⇒ subvencija za organizacijo poslovnega srečanja Interprise (50.000 evrov).

Za vodenje programa je v EU pristojna direkcija za podjetja, nacionalni koordinator izvajanja programa za MSP pa je Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem.

Podjetništvu in institucijam so na voljo tudi pomoči iz drugih programov, ki se razlikujejo glede na fazo vključevanja Slovenije v EU. Do konca leta 1999 so se podjetja lahko vključevala v projekte v okviru programa Phare, od leta 2000 dalje pa se lahko poleg tega vključujejo tudi v projekte v okviru sklada Ispa, sicer namenjenega razvoju okolja in prometa. Izvaja se že tudi peti okvirni program za razvoj in raziskave Craft, namenjen spodbujanju inovacij in prenosa tehnologije v MSP. Kot članici EU bo Sloveniji na voljo več programov, med drugimi sredstva strukturnih skladov za regionalni razvoj, tržno in strukturno politiko kmetijstva, socialni sklad ter sklad za strukturno politiko ribištva. Poleg tega Pospeševalni center za malo gospodarstvo skupaj s centrom Euro-info omogoča slovenskim podjetjem še priključitev nekaterim temeljnim programom pospeševanja drobnega gospodarstva in obrti v EU. Ti programi so financiranje malega gospodarstva prek Evropske investicijske banke, kreditiranje s subvencioniranjem prek različnih skladov, posojila Evropskega investicijskega sklada, sodelovanje pri različnih programih spodbujanja malega gospodarstva, kot so Leader II, Employment Now, Bic, priključitev programom raziskovanja in razvoja, kot so programi za področje tekstila in oblačil ter kemije, sodelovanje pri programih usposabljanja (Leonardo da Vinci, Adapt in Esf), sodelovanje pri programih mednarodnega sodelovanja, kot so Job, Phare-Sme, Coopme, Tacs-Sme, Med-Invest, Meda, Al Invest, Ecip, Asiainvest ter sodelovanje pri programih na področju okolja, kot sta Life in Media II (<http://www.pcmg.si>).

Znotraj EU obstajajo tudi številni instrumenti medsebojnega povezovanja podjetij. Med pomembnejšimi gre omeniti mrežo za izmenjavo informacij o možnostih sodelovanja SPS, prek katere lahko podjetje, ki išče partnerja, stopi v stik s članom mreže v Bruslju, ki informacijo posreduje 300 dopisnikom v 70 državah. Nadaljnji inštrument je informacijska mreža za poslovno sodelovanje (BC-Net), računalniško omrežje približno 5000 poslovnih svetovalcev v javnem in zasebnem sektorju znotraj EU. Komisija je razvila še projekte Europartenariat, ki naj bi spodbudili sodelovanje med podjetji v manj razvitih regijah, Interprise, ki spodbuja sodelovanje treh regij iz treh držav skupnosti, ter program JOPP, katerega namen je olajšati ustanavljanje in razvoj mešanih podjetij v državah srednje in vzhodne Evrope (<http://www.pcmg.si>).

5.5.1. Sofinanciranje izobraževanja

5.5.1.1. LEONARDO DA VINCI II

V letu 1999 je bil sprejet program LEONARDO DA VINCI (II), ki je namenjen "podpori in stopnjevanju delovanja držav članic" na področju poklicnega izobraževanja odraslih (<http://www.gov.si/mk/slo/>).

Poglavitni so naslednji cilji:

- ⇒ izboljšanje spretnosti in sposobnosti, še posebno mladih, ki poklicno izobraževanje šele začenjajo, še posebej v povezavi z izobraževanjem ob delu in opravljanjem pripravništva;
- ⇒ izboljšanje kvalitete in dostopa do dolgoročnega kontinuiranega izobraževanja;
- ⇒ pospeševati in okrepiti prispevek izobraževanja odraslih k inovativnosti v luči izboljšanja konkurenčnosti podjetništva.

Program Leonardo da Vinci II vključuje pet področij:

1. mobilnost;
2. pilotske projekte;
3. jezikovna znanja in spretnosti;
4. mednarodne mreže;
5. podatkovne materiale.

ad 1) Področje mobilnosti vključuje:

- Namestitve

»Namestitev« je obdobje, ki ga udeleženelec programa preživi na usposabljanju in/ali praktičnem delu v organizaciji v drugi državi v okviru dogovora o

sodelovanju, ki vključuje izobraževalne organizacije (vključno z univerzami) in podjetja. Cilj te akcije je izboljšanje usposobljenosti in zaposljivosti udeležencev namestitev.

- Izmenjave

Pojem »izmenjave« pokriva prenos znanja, kompetenc in/ali inovativnih metod in prakse v poklicnem in strokovnem usposabljanju; vključujejo lahko tudi tiste, ki so bili razviti v okviru pilotskih projektov programa, v okviru sodelovanja med izobraževalnimi organizacijami (vključno z univerzami) in podjetji.

Izmenjave naj bi izboljševale in posodabljale znanja in spretnosti tistih, ki se ukvarjajo z usposabljanjem, človeškimi viri ter poklicno orientacijo in svetovanjem tako, da jim nudijo možnost, da svoje znanje in izkušnje delijo z drugimi državami in v drugih organizacijskih povezavah.

V »projektih izmenjav« lahko organizacije pošljejo svoje ljudi v drugo organizacijo/podjetje brez obveznosti, da morajo tudi same sprejeti udeležence iz drugih organizacij. To pomeni, da je obojestransko zaželjeno, ni pa obvezno.

ad 2) Pilotski projekti so nosilci izboljšanja kvalitete in promocije inovativnosti v poklicnem in strokovnem usposabljanju.

Pilotski projekti naj bi:

- ⇒ prispevali k promociji oblikovanja, testiranja, ugotavljanja in širjenja inovativnih produktov, orodij, metod in dostopov poklicnega in strokovnega usposabljanja, vključno z usposabljanjem izobraževalcev in poklicnih svetovalcev;
- ⇒ razvijali uporabo informacijske in računalniške tehnologije (ICT); nova orodja, storitve in produkte za uporabo ICT in drugih novih tehnologij, ki povečujejo dostop do usposabljanja;
- ⇒ podpirali oblikovanje mednarodnih mrež izobraževanja na daljavo, ki naj bi nova orodja in metode izobraževanja in usposabljanja ponudili čim širši javnosti (multimedijski izobraževalni produkti, spletne strani);
- ⇒ oblikovali, testirali in ocenjevali nove načine poklicnega usposabljanja, prirejene novim delovnim razmeram;
- ⇒ razvijali inovativna orodja za informiranje in svetovanje na področju poklicnega in strokovnega usposabljanja v smislu vseživljenjskega učenja.

ad 3) Področje »jezikovna znanja in spretnosti« se nanaša na promocijo jezikovnih znanj in spretnosti, vključno z manj uporabljanimi in razširjenimi jeziki ter razumevanje različnih kultur v smislu poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja.

Predlogi projektov naj bi se nanašali na oblikovanje, testiranje, vrednotenje, ocenjevanje in diseminacijo inovativnega izobraževalnega materiala, kot tudi na nove pedagoške metode, prirejene posebnim potrebam posameznega poklicnega oziroma strokovnega področja ter ekonomskega sektorja, vključno z uporabo jezikovnih znanj ter inovativnih pedagoških pristopov, ki temeljijo na samostojnem učenju jezikov in diseminaciji njihovih rezultatov.

Glavni cilj tega področja je torej vzpodbujanje multijezikovne in multikulturne komunikacije v usposabljanju in delovnem okolju.

ad 4) Akcija »mednarodne mreže« je namenjena razvoju mednarodnega sodelovanja mrež, ki omogočajo izmenjavo informacij o izkušnjah in praksi. Namenjena je aktivnostim mrež s področja poklicnega in strokovnega usposabljanja, ki združujejo udeležence tako iz javnih kot privatnih organizacij in delujejo na regionalni ali sektorski ravni.

Udeleženci teh mrež so lahko lokalne oblasti, lokalne zbornice, sindikati, združenja delodajalcev in delojemalcev, podjetja ter raziskovalni in izobraževalni centri, vključno z univerzami – kot izvajalci storitev, svetovanja in informacij o dostopu do ustreznih metod in produktov poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja.

ad 5) Aktivnosti v okviru »podatkovnih materialov« naj bi zbirale in posodabljale podatkovne materiale s pomočjo pregledov in analiz, ustanavljanja in posodabljanja podatkovnih baz, spremljanja in širjenja dobrih izkušenj in izčrpne ter obsežne izmenjave informacij.

Akcije v okviru tega področja naj bi prispevale k oblikovanju primerljivih podatkov, izkušenj in možnosti za pridobivanje ustreznih znanj in kvalifikacij s področja poklicnega in strokovnega usposabljanja. Pridobivale in dajale naj bi kvantitativne in/ali kvalitativne informacije, analize, študije, preglede in spremljale dobre izkušnje s področja poklicnega in strokovnega usposabljanja, ki jih evropska statistika ne uspe zajemati.

Manjša podjetja prek programa Leonardo da Vinci pokrijejo do pet tisoč evrov na zaposlenega pri izobraževanju v tujini. V okviru programa Evropske komisije **Leonardo da Vinci** je za MSP zanimiv predvsem projekt **Mobilnost**. Ta jim namreč omogoča, da na sofinancirano izobraževanje ali dodatno usposabljanje v tujini pošljejo svoje mlade ali prihodnje zaposlene oziroma tiste, ki so pred kratkim končali študij. Možnost za dodatno nabiranje novih znanj in izkušenj pa imajo tudi podjetniki oziroma vodje in lastniki podjetij.

Na razpise projekta Mobilnost, ki je le eden od skupno petih projektov v okviru evropskega programa Leonardo da Vinci, se lahko prijavijo vsa MSP, ne glede na dejavnost, ki želijo svojim zaposlenim omogočiti čim boljše poklicno usposabljanje. Prav MSP je namenjena tudi posebna enkratna podpora petsto evrov, ki jo podjetje prejme, ko prijavi svoj prvi izobraževalni projekt. Od leta 1999 so MSP prijavila nekaj manj kot 30 projektov mobilnosti, kar pomeni, da se je v tujini usposabljal skupaj okoli sto zaposlenih.

Na razpis za prijavo projektov mobilnosti morajo podjetja oddati prijavnico skupaj s pismom že izbranega tujega partnerja. Prijave najprej ocenijo neodvisni zunanji ocenjevalci, o tem, kateri projekti bodo sprejeti oziroma sofinancirani, pa približno dva meseca po oddaji prijave dokončno odloči programski svet, v katerem so predstavniki zbornic, sindikatov, ministrstev, zavodov ...

Trajanje posameznega prijavljenega izobraževalnega projekta je omejeno na dve leti, zaposleni oziroma podjetja pa sami izberejo, kdaj natančno bodo izkoristili možnost izobraževanja. Po končanem izobraževanju morajo podjetja pripraviti končno poročilo, kar je pomembno zaradi dodeljevanja sredstev, saj dobi podjetje oziroma posameznik 80 odstotkov odobrenih sredstev vnaprej, preostalih 20 odstotkov pa po oddaji poročila, iz katerega je razvidno, da je bil cilj izobraževanja dosežen oziroma je bilo zadoščeno tudi drugim merilom, določenim ob prijavi. Če stroški izobraževanja presegajo odobreno subvencijo, jih morajo podjetja oziroma udeleženci kriti sami.

5.5.1.2. Socrates

Cilj programa Socrates ni poenotenje izobraževalnih sistemov, ampak skuša v čim večji meri izkoristiti njihovo raznolikost v različnih državah. Podpira mednarodno sodelovanje kot sredstvo za iskanje izvirnih rešitev, ki so primerne za določene razmere.

Program daje poseben poudarek zagotavljanju popolnega sodelovanja revnejših ali bolj oddaljenih regij. V vseh vidikih programa Socrates so poudarjene izobraževalne potrebe in enake možnosti invalidnih ali drugače prikrajšanih oseb.

Podprogrami:

1. Douniverzitetno izobraževanje - COMENIUS
2. Visoko šolstvo - ERASMUS
3. Spodbujanje učenja in poučevanja jezikov - LINGUA
4. Izobraževanje na daljavo in odprto učenje - MINERVA
5. Izobraževanje odraslih in druge izobraževalne možnosti - GRUNDTVIG
6. Odprto izobraževanje in izobraževanje na daljavo - ODL
7. Izobraževanje odraslih
8. Izmenjava informacij in izkušenj o izobraževalnih sistemih in politikah

5.5.2. Predpristopna pomoč

Programne finančno podpira EU in so v prvi vrsti namenjeni državam članicam Evropske unije. Cilj je omogočiti članicam, da bi postale gospodarsko učinkovitejše in da bi dosegle višjo kakovost življenja. Po vsebini programi predpristopne pomoči segajo na različna področja: izobraževanje in šolstvo, zdravstvo, kultura, znanost in tehnologija, malo gospodarstvo itd.

Evropski svet je junija 1993 v Köbenhavnu sklenil, da zaradi priprav na članstvo in spoznavanja s politikami in delovnimi metodami EU odpre dostop do programov predpristopne pomoči tudi državam kandidatkam za članstvo v EU. Za sodelovanje pri teh programih mora vsaka država kandidatka vplačati določeno pristopnino, ki je za vsak program različna. Višina pristopnine se izračunava na podlagi objektivnih kriterijev, ki so pomembni za vsak posamezni program (to so npr. BDP, število prebivalcev, zdravstveni standard, energetska poraba itd.). Stroške pristopnine krije vsaka udeleženka sama, pri čemer si države kandidatke lahko delno pomagajo tudi tako, da del pristopnine poravnajo s sredstvi iz programa Phare.

Slovenija od leta 1992 prejema pomoč Evropske unije iz programa Phare. Najprej je bila pomoč namenjena prehodu v tržno gospodarstvo, postopoma pa se je usmerila v prilagajanje slovenske zakonodaje pravnemu redu EU (acquis communautaire).

Istega leta je Slovenija začela sodelovati v programih na področju šolstva in

izobraževanja (Socrates, Leonardo da Vinci, Mladina), znanosti in tehnologije (5. okvirni program raziskovalnih in tehnološko-znanstvenih aktivnosti), malega gospodarstva (SME), zdravstva (programi: Podpiranje zdravja, Boj proti raku, Zaščita proti aidsu, Odvisnost od drog) ter v programu na področju enakih možnosti V naslednjih letih je Slovenija začela sodelovati še v programih za učinkovito rabo energije (SAVE), za okolje (LIFE), kulturo (Kultura 2000) in davkov (Fiscalis) (<http://www.gov.si/svez/>).

S 1. februarjem 1999, ko je začel veljati Evropski pridružitveni sporazum, ki pomeni pravno podlago za sodelovanje v programih predpristopne pomoči, se je tudi za Slovenijo odprla možnost za sodelovanje v teh programih. Program Phare je bil prvi izmed instrumentov pomoči, namenjenih izvedbi začetnih reform. V okviru Agende 2000, ki opredeljuje strateške in finančne usmeritve Evropske unije v obdobju od 2000 do 2006, sta bila ustanovljena dva dodatna programa predpristopne pomoči, in sicer: ISPA (okoljska in prometna infrastruktura) in SAPARD (razvoj kmetijstva in podeželja). Vseh deset srednje- in vzhodnoevropskih držav kandidat⁸ je upravičenih do pomoči iz omenjenih programov.

Tabela 9: Okvirni obseg sredstev, ki jih bo Slovenija prejela v pristopnem obdobju.

PHARE: podpira institucionalne reforme in naložbe v t. i. ekonomsko in socialno kohezijo	25 milijonov evrov*
ISPA: namenjena večjim investicijam v prometno infrastrukturo in okolje	10-21 milijonov evrov
SAPARD: spodbuja kmetijstvo in razvoj podeželja	6,5 milijonov evrov

Za obdobje 2000–2002 je še dodatno dodeljenih 32 milijonov evrov.

Vir: <http://www.gov.si/svez/>.

Leta 2000 se je za Slovenijo začelo pristopno obdobje (2000–2006). V tej fazi se pomoč usmerja v krepitev upravno-administrativnih struktur in intenzivne priprave na izvajanje prihodnje strukturne politike. Evropski svet je na zasedanju v Berlinu marca 1999 sprejel sklep, da se pomoč kandidatkam za članstvo poveča in ciljno izvaja s prenovljenim programom Phare in dvema novima instrumentoma, ISPA in SAPARD.

⁸ Države kandidatke, ki so upravičene do pomoči iz programov Phare, ISPA in SAPARD: Bolgarija, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija.

Vladni Urad za evropske zadeve je nacionalni koordinator pomoči, zato v nadaljevanju predstavljamo splošne podatke o vodenju in organizaciji programov (<http://www.gov.si/svez/>).

Ministrstvo za gospodarstvo pripravi pregled stanja glede priprav Slovenije na črpanje strukturnih skladov, predvsem pregled priprave Enotnega programskega dokumenta in napredka pri usposabljanju in dogovarjanju o delitvi pristojnosti med odgovornimi ministrstvi. V okviru nacionalnega programa Phare 2002 so pričeli teči štirje projekti, s pomočjo katerih se bodo nosilna ministrstva pripravila na vodenje in upravljanje skladov v praksi.

Pravila podeljevanja in izvajanja pomoči EU so stroga in zahtevajo veliko dovoljenj. Pomoč ni odobrena, če bi ta močnejše vplivala na menjavo znotraj EU ali pa na konkurenco (Sanoussi et al., 1999, str. 44). Pristopna pomoč je tako instrument EU, namenjen učinkovitejšemu in lažjemu izvajanju priprav kandidatk iz srednje in vzhodne Evrope za priključitev k EU. Nekatere kandidatke prejemajo finančno pomoč že od začetka tranzicije. Pomoč EU je usmerjena predvsem v spodbujanje produktivnih investicij, povečanje zaposlenosti in razvoj poslovne infrastrukture. V okviru tega bo pomoč osredotočena na dve prednostni področji.

1. Prvič, na podporo institucionalnemu razvoju s ciljem investiranje v ljudi in v podporo administrativnim potrebam, kar bo omogočilo sposobnost prevzemanja obveznosti članstva in evropskih standardov. Pomoč je usmerjena predvsem v krepitev zasebnih in javnih institucij ter javne uprave, predvsem pa v sodelovanje z institucijami članic EU – t. i. twiningi, kar bo prispevalo k večji učinkovitosti administracije za prevzemanje *acquis*. Velik poudarek je tudi na usklajevanju zakonodaje, kar naj bi omogočilo prenos, izvajanje in izvrševanje pravnega reda EU oziroma priprave na prevzemanje obveznosti bodočega članstva.
2. In drugič, na sofinanciranje naložb za doseganje pravnega reda EU. Kandidatke bodo morale normam EU prilagoditi tudi svoja podjetja in glavno infrastrukturo, to pa bo zahtevalo precejšnje investicije. Da se države pripravijo na udeležbo v informacijski družbi, se bo vlagalo tudi v človeški in intelektualni kapital. Sofinancira se tudi projekte, ki krepijo delovanje tržnega gospodarstva. To še posebej velja za transevropske povezave, prestrukturiranje in posodobitev industrije, energetike, okolja, telekomunikacij in medregionalno sodelovanje (Benko, 1999, str. 22).

Predpristopna strategija ima glavno nalogo zbrati vse oblike pomoči znotraj enotnega okvira, ki se imenuje **Partnerstvo za pristop**, za vsako državo posebej na podlagi jasno določenega programa in prednostnih nalog priprave na članstvo ter seznaniti države kandidatke s politiko EU in procedurami, ki povečujejo njihovo udeležbo v programih EU. Osnovni instrumenti za izvajanje predpristopne pomoči so trije: program PHARE, program ISPA in program SAPARD, ki jih v nadaljevanju predstavljam nekoliko podrobneje.

5.5.2.1. PHARE

Področje ekonomske in socialne kohezije je v nacionalnem programu Phare prednostno, gre pa za projekte, ki po vsebini uresničujejo cilje Državnega razvojnega programa in bodočega Enotnega programskega dokumenta.

PHARE je bil zasnovan kot akcijski okvir EU in kot spodbuda podobnim pobudam z istimi cilji ostalih najbolj razvitih držav in mednarodnih finančnih institucij (Moussis, 1999, str. 539). Usmerjen je v pripravo držav kandidatk na članstvo v EU, pri čemer državam srednje in vzhodne Evrope zagotavlja finančno pomoč pri preoblikovanju nacionalnih gospodarstev. Program PHARE je največji svetovni donator finančne pomoči državam srednje in vzhodne Evrope, osredotoča pa se na zagotavljanje tehnične pomoči in podpira vlaganja. Podpora usmerja k dvema ključnima nalogama pri sprejemanju evropskega pravnega reda – gradnja institucij in podpora investicijam. Gradnja institucij pomeni prilagoditev in krepitev demokratičnih institucij, javne uprave in organizacij, ki so odgovorne za izvajanje in uveljavljanje evropskega pravnega reda. Program PHARE prav tako pomaga pri izobraževanju vodilnih kadrov, razvoju relevantnih struktur in človeških virov. Do leta 1999 je bil edini finančni instrument v okviru predpristopne strategije, od leta 2000 pa ga dopolnjujeta še programa ISPA in SAPARD. Program PHARE sodi v pristojnost generalne direktije za širitev, ki prevzema tudi splošno usklajevanje treh instrumentov s podporo upravnega odbora PHARE (European commission, 1994, str. 10). V skladu s sklepi zasedanja Evropskega sveta v Berlinu (marca 1999) bo v okviru programa PHARE vsako leto v obdobju 2000–2006 na voljo 1,56 milijarde evrov (Benko, 1999, str. 28).

Investicijska podpora zagotavlja:

- ⇒ študije;
- ⇒ kapitalske dotacije;
- ⇒ jamstva;
- ⇒ kreditne linije;
- ⇒ investicijski in infrastrukturni razvoj.

PHARE zagotavlja investicijsko podporo preko predinvesticijskih študij in študij izvedbe upravičenosti ter neposrednega financiranja. S posredovanjem znanja in študij izvedbene upravičenosti za projekte investicij PHARE deluje kot katalizator v vrsti različnih situacij, tako da sprošča investicijske sklade, ki večkrat presegajo prvotno podporo. Zagotavlja tudi neposredno financiranje projektov, ki sami niso sposobni steči, ker jim primanjkuje zagonskega kapitala ali nimajo družabnikov, ki bi bili sposobni zagotoviti potrebna sredstva (European Commission, 1994, str. 6).

Za MSP PHARE spodbuja vlaganja, kadar imajo ostali donatorji ali finančne ustanove pri tem težave zaradi visokih tveganj. Deluje kot močan multiplikator, ki sprošča sredstva iz ostalih virov, tako da zagotavlja podpore v sredstvih, jamstva in kreditne linije (What is PHARE?, 1994, str. 11). PHARE neposredno vlaga v infrastrukturo, ki je bistvenega pomena za gospodarsko rast v modernem gospodarstvu. PHARE je namenjen financiranju projektov, ki so nujno potrebni za razvoj tržnega gospodarstva in menjave z ostalimi državami. Program zmanjšuje proračunske obremenitve in državam je zato lažje zagotoviti potrebna sredstva za projekte z visokim družbenim učinkom in majhnim dobičkom.

Sredstva programa PHARE lahko krijejo samo majhen delež realnih potreb po finančnih naložbah. Ker pa so sredstva nepovratna, imajo lahko ta zelo ugodne učinke, še posebno, če se uporabijo kot zagonsko sofinanciranje v javnem in/ali zasebnem sektorju ter v sodelovanju z mednarodnimi finančnimi ustanovami. Zato je Evropska komisija sklenila z Evropsko banko za obnovo in razvoj, Svetovno banko in Evropsko investicijsko banko dogovore o sodelovanju. Ti zagotavljajo usklajen pristop in uporabo različnih finančnih instrumentov, da bi dosegli kar največjo učinkovitost finančnih naložb ter lažji in cenejši dostop do kapitala.

Novi program PHARE se odvija na štirih ravneh (Benko, 1999, str. 32):

- ⇒ nacionalnem oz. državnem programu;
- ⇒ programih čezmejnega sodelovanja z Italijo, Avstrijo in Madžarsko;
- ⇒ multi beneficeary programu;
- ⇒ komunitarnem programu.

Znotraj teh ravni potekajo projekti za podporo MSP. V okviru **državnega programa** se odvija projekt razvoja ustanov, ki bodo podpirale razvoj MSP, poleg tega potekajo še projekti s področja izobraževanja in usposabljanja, spodbujanja gospodarske konkurenčnosti in financiranja MSP.

Največji pomen čezmejnega sodelovanja ali CBC (Cross Border Cooperation) programov je v krepitvi in gradnji skupnega življenjskega prostora, zato bo v prihodnosti vse več poudarkov namenjenih programom z usmerjenim pospeševanjem sprejemanja pravnega reda EU v obmejnih krajih ter zagotavljanju uravnoveženega razvoja in povezovanja preko meje, v smislu prostorske integracije, družbene organizacije ter socialne in ekonomske kohezije.

Program podpira čezmejno sodelovanje med Slovenijo, Avstrijo, Italijo in Madžarsko. V letu 2002 pa je pričel program podpirati tudi sodelovanje med Slovenijo in Hrvaško. Programi čezmejnega sodelovanja predvidevajo udeležbo MSP pri obmejnem povezovanju, pri izkoriščanju tržnih priložnosti in pri razvijanju skupnih poslov in podjetij.

Multi beneficiary program je usmerjen v oporo nacionalnemu programu. Je del programa Phare in se razlikujejo od nacionalnega programa v tem da je Phare nacionalni program razvit na podlagi predpristopne strategije posamezne države, multi beneficiary programi pa povezujejo več držav in vplivajo na razvoj bodočega sodelovanja v okviru EU.

Osnovni nameni in cilji tega programa so: izdelava predinvesticijskih in strateških študij, izobraževanje in treningi ter harmonizacija zakonodaje in standardov. Vključuje tudi programe podpiranja gospodarstva (**business support programme**), ki se osredotočajo na področja, ki naj bi pomembno vplivala na sposobnost prilagajanja gospodarstva kandidatki enotnemu trgu EU. Nudi podporo poslovnim predstavniškim organizacijam, tudi tistim v kmetijskem sektorju, prav tako pa tudi institucijam na področju industrijske lastnine.

Podpora SME pa je organizirana v okviru horizontalnih programov: **SME** - podpora malim in srednje velikim podjetjem v smislu zagotavljanja sredstev, kreditov in garancij na osnovi sofinanciranja EBRD in EIB ter pridobivanja sredstev na lokalnem finančnem trgu.

Za sodelovanje v **komunitarnih oz. večletnih programih** za MSP mora vsaka država vplačati določeno pristopnino. Slovenija je že vplačala 506.324 evrov pristopnine za področje malega gospodarstva, od tega je 473.200 evrov namenjenih slovenskim udeležencem pri dejavnostih programa v obliki subvencij ali druge finančne pomoči.

Koristi večletnega programa so predvsem, da je usmerjen k posebnim ciljem, ki jih ne vključujejo druge politike EU (izboljševanje poslovnega okolja, usmeritev poslovnih strategij MSP v mednarodno sodelovanje z zagotavljanjem informacij ter podpornih storitev, testiranje inovativne metode podpore). Taki ukrepi bodo na primer dopolnili dejavnosti, ki potekajo v okviru raziskovalnih, inovacijskih in regionalnih politik EU. Program ima horizontalno področje delovanja, saj velja za vsa gospodarska področja in zajema populacijo MSP znotraj celotne EU. Na tem področju je pripravljena tudi vrsta ukrepov in metodologij (Sedmak, 2000, str. 8).

Vsi mednarodni projekti in dejavnosti iz večletnih programov morajo vključevati določeno minimalno število partnerjev iz držav članic EU. Slovenija mora vsako leto plačati prispevek v skupni proračun EU, s katerim krije stroške svoje udeležbe pri programu. Ta sredstva se porabijo za odobravanje subvencij za dofinanciranje izvedbe prijavljenih in odobrenih projektov slovenskih upravičencev, v kombinaciji z drugimi zagotovljenimi finančnimi viri upravičencev iz javnega oz. zasebnega sektorja in za financiranje aktivnosti raziskav, izobraževanja, tekočih stroškov uradnih dokumentov ter obveščanja.

Slovenija sodeluje v okviru večletnih programov v več ožjih programih. Slovenska podjetja izkoriščajo finančno podporo programa JOP pri ustanavljanju mešanih podjetij s partnerji iz držav članic EU. Srečanj preko programov Europartenariat in Iterprise se je udeležilo že več kot 200 slovenskih MSP. Slovenija sodeluje v omrežju BC-Net in SCAN (Subcontracting Assistance Network) mreži za pomoč pri sklepanju podizvajalskih del. Razvija tudi institucije, ki nudijo podporo podjetjem. Za vse te projekte bo Slovenija od EU v obdobju od leta 1999 do leta 2002 dobila 6.703.000 evrov pomoči.

Tabela 10: Prikaz sredstev pomoči EU, ki jo je oz. jo bo prejela Slovenija v obdobju od 1999 do 2002 za Ministrstvo za malo gospodarstvo, Sklad za razvoj malega gospodarstva, regionalne centre in Obrtno zbornico Slovenije.

Leto	Znesek (v 000 evrov)
1999	1.403
2000	1.800
2001	1.600
2002	1.900
Skupaj	6.703

Vir: Državni program RS za prevzem pravnega reda EU do konca leta 2002, 1999, str. 190.

5.5.2.2. ISPA

Program ISPA (Instrument for the Structural Policies for Pre-Accession) je različica kohezijskega sklada in je instrument predpristopnih strukturnih politik. Gre za orodje financiranja programov okoljske in prometne infrastrukture. Program je usmerjen predvsem v prilagajanje standardov prometne in okoljske infrastrukture držav srednje in vzhodne Evrope tistim, ki veljajo v Evropski uniji. Vrednost programov je 1,04 milijarde evrov letno, z začetkom leta 2000. Sodi pod okrilje Generalnega direktorata za regionalno politiko (http://europa.eu.int/index_en.htm).

Namenjen je doseganju tistih ciljev, ki so v pristopnem partnerstvu opredeljeni kot prednostni, ter ustreznim nacionalnim aktivnostim za izboljšanje okoljevarstvene in transportne infrastrukture. Program je sprejet za obdobje od leta 2000 do 2006 in bo hkrati priprava na črpanje sredstev iz Kohezijskega sklada.

Prednostne naloge tega programa so:

- ⇒ ukrepi v zvezi z okoljem, ki bodo državam prejemnicam omogočali uskladitev z zahtevami okoljskega prava Unije; prednostna področja, ki jih predlaga Komisija, vključujejo oskrbo z vodo, ravnanje z odpadnimi vodami, ravnanje s trdimi odpadki in kakovostjo zraka,
- ⇒ ukrepi prometne infrastrukture, ki pospešujejo trajno mobilnost, in še posebej tistih, ki tvorijo projekte skupnega interesa (gre za projekte, ki omogočajo, medsebojno povezanost in delovanje državnih omrežij ter njihov dostop do čezevropskih omrežij),
- ⇒ prednostna področja, ki jih predlaga Komisija, vključujejo železnice, avtoceste, pristanišča, letališča,
- ⇒ pripravljane študij ter drugih ukrepov tehnične pomoči v zvezi z obema zgornjima ukrepoma.

Stopnje pomoči, ki jih določa EU, so predpisane z namenom okrepiti učinke vzvoda dodeljenih sredstev, pospešiti sofinanciranje in uporabo privatnih virov financiranja. Komisija zato krepi sodelovanje z Evropsko investicijsko banko, Evropsko banko za obnovo in razvoj ter Svetovno banko in ostalimi finančnimi institucijami.

V Sloveniji je Vladni urad za evropske zadeve, ki deluje kot nacionalni koordinator za program ISPA, zadolžen za predložitev projektov v potrditev Generalni direkciji za regionalni razvoj. Projekti se pripravljajo ob sodelovanju Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za promet in končnih upravičencev. Projekt, za katerega

država kandidatka želi prejeti sredstva, mora biti vključen v državni program infrastrukturnih naložb v promet in okolje.

5.5.2.3. SAPARD

Sredstva SAPARD - Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development - posebni program pomoči za kmetijstvo in razvoj podeželja EU so namenjena kot predpristopna pomoč za izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije desetim srednjeevropskim kandidatkam za članstvo. Sapard sodi pod pristojnost Generalne direktije za kmetijstvo (<http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/sapard.htm>).

Program SAPARD namenja pomoč za spodbujanje trajnostnega razvoja kmetijstva in celovit razvoj podeželja skladno z zahtevami pristopnega partnerstva, ki se nanašajo na reševanje prednostnih in specifičnih problemov pri trajnostnem prilagajanju kmetijskega sektorja in podeželskih območij držav kandidatk ter sodelovanje pri izvajanju pravnega reda EU z vidika splošne kmetijske in sorodnih politik.

Program SAPARD je začel leta 2000, zaradi zakasnitev pri usposobljenosti kandidatk za črpanje teh sredstev pa je Bruselj podaljšal roke, do katerih lahko kandidatke še koristijo denar, ki je na voljo za posamezno leto; tako so sredstva za leti 2000 in 2001 na voljo do konca leta 2003. Za Slovenijo je v okviru programa med letoma 2000 in 2006 oziroma do vstopa v EU predvidenih 6,4 milijona evrov letno, k temu pa Slovenija dodaja še 35 odstotkov lastnih sredstev. Slovenski državni program za razvoj podeželja za obdobje 2000–2006, ki ga je v letu 2000 potrdila Evropska komisija, opredeljuje načine porabe finančne pomoči. Upravičenci do sredstev SAPARD so kmetovalci, živilsko-predelovalna industrija in občine.

Črpanje sredstev programa SAPARD je pogojeno s potrditvijo sedemletnega načrta razvoja podeželja s strani Evropske komisije in pridobitvijo soglasja k akreditaciji plačilne agencije.

Pomembna razlika med programom SAPARD in programoma PHARE in ISPA je, da je upravljanje s SAPARD-om popolnoma decentralizirano.

Upravljanje programa SAPARD je v neposredni pristojnosti Generalne direktije evropske komisije za kmetijstvo. V Sloveniji je izvajanje programa v pristojnosti Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja v okviru Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, kontrolni sistem pa deluje po načelu ex-post. Program SAPARD je instrument finančne pomoči, ki je najbolj podoben

strukturnim skladom, pri katerih Evropska komisija izvaja nadzor nad porabo sredstev med izvajanjem projekta in ne le pred njegovim pričetkom, kot v primeru programov Phare in ISPA. Tak postopek ponuja bodočim državam članicam priložnost, da pridobijo dragocene izkušnje pri uporabi mehanizmov za črpanje sredstev EU in za izgradnjo znanj ter struktur, ki jih bodo potrebovale po vstopu v EU, ko se SAPARD preoblikuje v evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EAGGF-Guidance).

5.5.3. 6. okvirni program

6. okvirni program (v nadaljevanju 6OP) je program EU, namenjen raziskovalnemu in tehnološkemu razvoju, in je eno glavnih orodij pomoči pri oblikovanju evropskega raziskovalnega prostora.

Osnovna načela programa so povezovanje evropskih raziskav, izgradnja evropskega raziskovalnega prostora (ERA), krepitev temeljev ERA, koncentracija sredstev za prioritete, usklajevanje lokalnih, državnih in vseevropskih iniciativ. Namenjeno mu je kar precej sredstev, za štiriletno obdobje 2003-2006 kar dobrih 17,5 milijarde evrov, kar pomeni 3,9 % proračuna EU, skoraj 5 % celotnih javnih sredstev držav članic EU, namenjenih raziskovanju in 17 % povečanje iz predhodnega 5. okvirnega programa (http://europa.eu.int/comm/research/fp6/index_en.html).

V okviru sedmih tematskih prioritete 6. okvirnega programa bo 15 odstotkov sredstev oziroma 1.700 milijonov evrov namenjenih MSP za njihovo sodelovanje v integriranih projektih, mrežah odličnosti in posebnih ciljnih raziskovalnih projektih.

Za sodelovanje MSP v CRAFT in kolektivnih projektih bodo namenjena sredstva v višini 430 milijonov evrov. MSP pa se lahko vključujejo tudi v program Človeških virov in mobilnosti kot gostitelji štipendistov iz tujine oziroma svoje štipendiste zaposlijo v tujih institucijah ali pa sodelujejo v izobraževalnih mrežah.

MSP lahko sama prijavljajo tudi projekte posebnih podpornih ukrepov (ne potrebujejo drugih partnerjev). Komisija bo sodelovanje MSP še posebej spodbujala (<http://www.cordis.lu/fp6/>).

Tabela 11: Podrobna struktura 6. okvirnega programa in razdelitev sredstev.

6. okvirni program	16.270
INTEGRACIJA EVROPSKIH RAZISKAV	13.345
PRIORITETNA PODROČJA	11.285
1. Znanosti o življenju, genomika in biotehnologija za zdravje	2.255
2. Tehnologije informacijske družbe	3.625
3. Nanotehnologije in nanoznanosti, multifunkcionalni materiali na osnovi novih znanj in nove proizvodne metode in naprave	1.300
4. Aeronavtika in vesolje	1.075
5. Kakovost in varnost živil	685
6. Trajnostni razvoj, globalne spremembe in ekosistemi	2.120
7. Državljeni in upravljanje na znanju temelječe družbe	225
POSEBNE AKTIVNOSTI	1.300
Podpiranje politik EU in predvidevanje znanstvenih in tehnoloških potreb (NEST)	555
Horizontalne aktivnosti za majhna in srednja podjetja	430
Posebne aktivnosti na področju mednarodnega sodelovanja (države v razvoju, sredozemske države, države JV Evrope, Rusija in bivše države SZ)	315
Nenuklearne aktivnosti JRC	760
STRUKTURIRANJE SKUPNEGA EVROPSKEGA RAZISKOVALNEGA PROSTORA	2.605
Raziskave in inovacije	290
Človeški viri in mobilnost	1.580
Raziskovalna infrastruktura	655
Znanost in družba	80
KREPITEV SKUPNEGA RAZISKOVALNEGA PROSTORA	320
Podpora koordinacijskim aktivnostim	270
Podpora usklajenega razvoja politik	50
EURATOM	1.230
1. Prioritetna tematska raziskovalna področja	890
Kontrolirana termonuklearna fuzija	750
Ravnanje z odpadki	90
Zaščita pred sevanjem	50
2. Druge aktivnosti na področju nuklearnih tehnologij in varnosti	50
3. Aktivnosti JRC	290
Skupaj	17.500

Vir: EIC novice, december 2002, str. 4.

Sopodpisnica tega programa je tudi Slovenija, v njem lahko sodelujejo tudi MSP. Od skupaj 17,5 milijarde evrov sredstev 6OP Evropska unija za projekte MSP namenja kar 2,2 milijarde evrov v štirih letih. Izključno za projekte MSP, ki niso vezani na posamična prednostna področja v 6OP, pa je EU rezervirala 430

milijonov evrov. Večina sredstev je namenjenih za sodelovanje v novih instrumentih (integrirani projekti in mreže odličnosti), še vedno pa sta na voljo tudi stara instrumenta kooperativnih raziskav Craft in skupnih raziskav (<http://sme.cordis.lu/home/index.cfm>).

MSP v okviru prednostnih področij 6OP verjetno najlaže prijavljajo projekte, ki so povezani z informacijskimi tehnologijami. Sicer pa izkušnje iz prejšnjega okvirnega programa kažejo, da so bila najuspešnejša tista podjetja, ki so imela dobre stike z raziskovalno skupnostjo, ob pomoči katere so se vključevala v konzorcije. Ker želi EU pripomoči k udejanjanju evropskega raziskovalnega prostora, povečati mobilnost raziskovalcev in izboljšati konkurenčnost gospodarstva, bo eno temeljnih načel pri izbiri projektov njihova vseevropska, ne le nacionalna razsežnost.

V sodelovanju s tem programom pa deluje tudi LIFT (Linking Innovation, Finance and Technology). Gre za program, ki posameznikom brezplačno nudi pomoč pri poslih visoke tehnologije, zlasti pri financiranju.

5.5.4. LIFT

(Linking Innovation Finance and Technology) je program Evropske komisije, s katerim želi le-ta **manjšim visokotehnološkim podjetjem oz. podjetnikom, ki želijo ustanoviti novo podjetje** olajšati dostop do finančnih sredstev. Posebna pozornost je namenjena tistim podjetnikom, ki želijo pridobiti finančna sredstva za uresničitev podjetniške zamisli, izhajajoče iz raziskovalnega projekta, ki ga je Evropska komisija že financirala (okvirni programi).

V okviru programa LIFT lahko podjetja in podjetniki pričakujejo naslednje storitve:

- ⇒ informacijski paket, ki podjetnikom pomaga izvesti samo oceno projekta in pripraviti poslovni načrt za predstavitev potencialnim investitorjem;
- ⇒ dostop do evropskih, nacionalnih in regionalnih podatkovnih baz o inovacijskem financiranju in virih financiranja;
- ⇒ dostop do seminarjev in delavnic, ki so namenjeni splošnim predstavitvam inovacijskega financiranja ter praktičnim predstavitvam procesa inovacijskega financiranja;
- ⇒ »helpdesk« za svetovanje podjetnikom, ki potrebujejo inovacijsko financiranje (e-pošta, faks ...).

Sam program LIFT ne ponuja inovacijskega financiranja in ni posrednik pri pridobivanju investitorjev, ampak ponuja samo informacije in svetovanje.

Podjetnikom pomaga ugotoviti, ali bo njihov projekt zanimiv za investitorje, pomaga jim pripraviti ustrezen poslovni načrt za investitorja ter učinkovit nastop pred njim, prav tako pa jim ponuja tudi informacije o ustreznih finančnih virih in o načelih delovanja skladov tveganega kapitala ter drugih virov inovacijskega financiranja (<http://www.cordis.lu/lift/>).

5.5.5. INTERREG III

INTERREG III je pobuda Evropske unije, ki zadeva transevropsko sodelovanje, katerega cilje in pravila definirajo smernice EU (<http://interreg.gov.si/indexsl.html>). Njegov poglavitni cilj je spodbujanje harmoničnega in uravnoveženega razvoja evropskega ozemlja, kjer nacionalne meje ne bi več predstavljale ovire združevanju in razvoju. V okvirih te pobude je na voljo financiranje za projekte in ukrepe, ki ustrezajo pogojem programov. INTERREG III poteka v letih 2000-2006, projekti pa naj bi se zaključili do leta 2008.

Pobuda INTERREG III se deli na programe A, B in C:

- ⇒ **INTERREG III A** promovira integrirano čezmejno sodelovanje;
- ⇒ **INTERREG III C** izboljšuje in vzpodbuja medregionalno sodelovanje;
- ⇒ **INTERREG III B** zadeva transnacionalno sodelovanje na področju prostorskega razvoja. Predstavlja nadaljevanje pobude INTERREG II C, v katero se je aktivno vključevala tudi Slovenija.

Osnovni namen programa INTERREG III B je spodbujanje transnacionalnega sodelovanja med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi organi oblasti, da bi dosegli višjo raven harmoničnega razvoja na ozemlju EU in boljše ozemeljske integracije s pridruženimi članicami in ostalimi državami.

5.5.5.1. INTERREG III B

Osnovna načela delovanja programa INTERREG III B so (<http://interreg.gov.si/indexsl.html>):

- ⇒ skupna transnacionalna strategija in oblikovanje skupnega razvojnega programa,
- ⇒ partnerstvo in pristop od spodaj navzgor, usklajenost s strukturnimi skladi EU,
- ⇒ bolj celovit pristop k implementaciji pobud Skupnosti ter
- ⇒ učinkovito usklajevanje med INTERREG-om III in instrumenti zunanje politike EU, zlasti z vidika procesa širitve (Phare, Ispa, Sapard, EDF in

ostali).

Cilji programa so predvsem (<http://www.cadses.net/index.html>):

- ⇒ izdelava operativnih strategij prostorskega razvoja na transnacionalni ravni, vključno s sodelovanjem med mesti ter med urbanimi in ruralnimi območji z namenom pospeševanja policentričnega in trajnostnega razvoja,
- ⇒ spodbujanje učinkovitega in trajnostnega transportnega sistema ter izboljšava dostopa do informacijske družbe, spodbujanje skrbi za okolje in dobrega upravljanja s kulturno dediščino in z naravnimi viri, še posebej vodnimi viri,
- ⇒ spodbujanje integracije med pomorskimi regijami in integracije otoških regij,
- ⇒ spodbujanje sodelovanja najbolj perifernih regij EU.

Slovenija bo v okvir pobude vključevala čim večje število partnerjev od nacionalnih in lokalnih institucij do gospodarskih in socialnih partnerjev, nevladnih organizacij, raziskovalcev in podobno. Pobuda INTERREG III B se bo izvajala preko konkretnih projektov.

Program INTERREG III B se izvaja na 11 območjih. Slovenija je vključena v dve evropski območji:

- ⇒ **Območje Alp** (www.alpinespace.com): vključuje dele Francije, Italije in Nemčije ter celotno Avstrijo, Slovenijo, Švico in Liechtenstein. Operativni program INTERREG III B Območje Alp določa cilje in strategijo programa, prioritete, ukrepe, strategijo izbora projektov, programske indikatorje ter postopke upravljanja programa.
- ⇒ **Območje srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope (CADSES)**: vključuje Avstrijo, Grčijo, del Italije, del Nemčije, Poljsko, Češko, Slovaško, Madžarsko, Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Jugoslavijo, Makedonijo, Romunijo, Moldavijo in del Ukrajine. Operativni program INTERREG III B CADSES določa splošne cilje in strategije programa, prioritete, ukrepe in postopke upravljanja programa (koordinacija programa, implementacija projektov, nadzor delovanja programa).

V okviru programa INTERREG III B CADSES in INTERREG III B Območje Alp bodo lahko sofinancirane naslednje dejavnosti oziroma tipi projektov, ki bodo morali imeti transnacionalni značaj in bodo v skladu s prednostnimi temami programa (<http://interreg.gov.si/indexsl.html>):

- ⇒ mednarodne raziskave in planske dejavnosti, kot so razvojni koncepti ter presoje programov in politik;
- ⇒ upravljanje projektov;
- ⇒ ustanavljanje novih in širitev ter krepitev sodelovanja v obstoječih mednarodnih mrežah in zvezah udeležencev politike prostorskega razvoja, kakor tudi sorodnih aktivnosti (izmenjava osebja - možnosti skupnega izobraževanja in programov);
- ⇒ vodene akcije in demonstracijski projekti z mednarodnimi razsežnostmi (če temeljijo na mednarodnih konceptih in strategijah);
- ⇒ izmenjava znanja (know-how) in izkušenj med akterji politike prostorskega razvoja (primerjalne analize instrumentov, metodologij, standardov in konceptov);
- ⇒ študije izvedljivosti za investicije;
- ⇒ financiranje komplementarnih infrastrukturnih investicij manjšega merila (npr. ozka grla), ki jih predlagajo mednarodni strateški koncepti;
- ⇒ financiranje investicij manjšega merila (npr. informacijskih in inovacijskih centrov mednarodnega pomena, ICT mrež, delov zgradb), ki jih predlagajo mednarodni strateški koncepti;
- ⇒ financiranje izvajalskih struktur, ki jih predlagajo mednarodni strateški koncepti.

Program želi med drugim preko promocije MSP zmanjšati odvisnost (gospodarsko in zaposlitveno) določenih področij od velikih sistemov. Na ta način želijo spodbuditi razvoj MSP na določenem področju. Program zlasti spodbuja sodelovanje med MSP iz vzhodne in zahodne Evrope, predvsem z namenom vzpostavitve bolj spodbudnega podjetniškega okolja v podjetniško manj razvitih državah (http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/index_de.htm).

Po drugi strani pa spodbujajo sodelovanje tudi med različnimi institucijami, ki se ukvarjajo s podjetništvom v različnih državah (industrijski parki, poslovno informacijski centri ...) z namenom izmenjave izkušenj. Poseben poudarek je na izmenjavi instrumentov in storitev na področju inovativnega financiranja (v smislu ne zgolj klasično lastniškega oziroma dolžniškega financiranja) in sicer da bi MSP omogočili boljši dostop do financ.

Slika 4: Območje CADSES.

Vir: <http://www.cadses.net/index.html>.

5.5.5.2. Interreg III C

Interreg III C je namenjen predvsem medregionalni izmenjavi informacij, izkušnji javnih institucij na področju strukturnih skladov, Interreg programov, inovacijskih programov, prostorskega planiranja ipd. Njegov namen je namreč izboljšanje učinkovitosti politik in instrumentov za regionalni razvoj in kohezijo. S pismom o nameri 24. 9. 2002 je Slovenija postala polnopravna članica Interreg III C programa Vzhod, kar ji omogoča članstvo v skupnem upravnem in skupnem nadzornem odboru in tako sodelovanje pri pripravi in izvedbi programa. Slovenija lahko v programu sodeluje kot projektni partner, vendar pa ni upravičena do ERDF sredstev, namenjenih za ta program (www.interreg3c.net).

Razpis za projekte bo vsaj enkrat letno. Program ne more sofinancirati projektov, ki ne izpolnjujejo naslednjih pogojev:

- ⇒ transnacionalno partnerstvo;
- ⇒ projekti morajo imeti transnacionalen značaj (projekti, ki so ustrezni za INTERREG III A - projekti čezmejnega sodelovanja, ne pridejo v poštev), to pomeni, da morata v projektu sodelovati vsaj dva partnerja iz različnih držav, ki zagotavljata nacionalno sofinanciranje;
- ⇒ vsak partner iz države članice EU mora finančno prispevati k projektu. Prispevek partnerjev iz držav nečlanic je lahko v denarju ali v naravi;
- ⇒ imeti mora vodilnega partnerja, ki zagotavlja zanesljivo organizacijo projekta in kompetentno upravljanje projekta. Oblika sodelovanja, vsebina projekta in razdelitev dela morajo biti predmet pisnega dogovora med partnerji. Če je vodilni partner iz Švice ali Slovenije, mora imeti projekt ESRR vodilnega partnerja za upravljanje s sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR);
- ⇒ spoštovati mora relevantne nacionalne in EU politike v zvezi s politikami strukturnih fondov, okoljsko zakonodajo itd.;
- ⇒ biti mora v skladu z evropskimi in nacionalnimi prostorsko-razvojnimi politikami in cilji, cilji EPRP in nacionalnimi prostorsko-razvojnimi strategijami;
- ⇒ osredotočati se mora na transnacionalne probleme, ki zahtevajo transnacionalne rešitve;
- ⇒ vključevati mora opis kvantificiranih rezultatov in/ali jasno določljive tarče, da omogočajo vrednotenje in ex-post evalvacijo;
- ⇒ zaključeni morajo biti v roku trajanja programa (pred septembrom 2008);
- ⇒ ne smejo biti financirani s strani drugih programov EU (z izjemo PHARE, ISPA in SAPARD za države nečlanice), sinergije z njimi pa so dobrodošle. Vodilni partner mora potrditi, da projekt ni financiran s strani drugih programov EU;
- ⇒ ne smejo podvajati že obstoječega dela;
- ⇒ morajo biti skladni s programom. Nameni in metodologije projekta morajo biti v okviru strategij, prioritet in ukrepov, definiranih v programu;
- ⇒ zagotavljati morajo enake možnosti obema spoloma;
- ⇒ dokazati morajo svojo okoljsko trajnost.

Nekateri od obveznih kriterijev za izbor projektov so uporabljeni tudi za oceno kakovosti projektov, če prijava izpolnjuje več kot samo minimalne pogoje.

5.5.6. Life III

Life III je evropski program finančne podpore projektov varstva narave in okolja. Glavni cilj programa LIFE je prispevati k implementaciji, nadgradnji in razvoju evropske okoljevarstvene politike in okoljske zakonodaje, še posebej z vključevanjem okolja v druge sektorske politike in trajnostni razvoj EU (<http://europa.eu.int/comm/life/home.htm>).

Life III program vključuje tri vsebinske dele oz. podprograme in sicer; Life - Okolje, Life - Narava in Life - Tretje države. Slovenske pravne in fizične osebe lahko kandidirajo samo na dveh podprogramih, katerih cilji so naslednji:

1. Life - Okolje:

- ⇒ planiranje in upravljanje prostora (urbana območja, kakovost zraka in zmanjšanje hrupa, ravnanje z odpadki, razvoj turizma, ravnanje z obalnimi območji);
- ⇒ zaščita pred vplivi ekonomskih dejavnosti (razvoj čistih proizvodnih tehnologij v MSP, integralni pristop k ravnanju z okoljem);
- ⇒ zaščita, recikliranje in upravljanje odpadkov (plastika in pakiranje, problematični odpadki, večje količine odpadkov);
- ⇒ integralni pristop pri proizvodnih dejavnostih (oblikovanje proizvodov in storitev ter ravnanje z njimi, ekološke oznake produktov).

2. Life - Narava:

- ⇒ zaščita in varovanje rastlinskih in živalskih vrst v skladu z direktivama o zaščiti ptic in habitatov;
- ⇒ priprava in izdelava ekološko pomembnih območij, posebnih varstvenih območij in ekološkega omrežja, imenovanega Natura 2000.

5.5.7. Culture 2000

Program je namenjen evropskemu sodelovanju na kulturnem področju. Poglavitni so naslednji cilji (<http://www.gov.si/mk/slo/>):

- ⇒ promocija kulturnega dialoga;
- ⇒ kreativnost in mednarodna razporeditev kulturnih dejavnosti;
- ⇒ promocija kulturnih raznolikosti in skupne kulturne dediščine;
- ⇒ izboljšanje javne dostopnosti do različnih oblik kulture preko drugih dejavnosti.

Slovenija je še v procesu pristopa k temu programu. Trenutno lahko sodeluje le kot tretji partner, to pomeni, da na povabilo države članice EU vstopi v določen projekt le kot eden izmed partnerjev, nikakor pa ne more biti nosilec projekta.

5.5.8. Youth - Mladina

Program MLADINA je prvenstveno namenjen mladim v starosti med 15. in 25. letom, ki živijo v eni izmed 15 držav članic EU kot tudi v drugih državah, sodelujočih v programu. Program je namenjen (<http://europa.eu.int/en/comm/dg22/progr.html>):

- ⇒ skupinam mladih, ki želijo izvesti mladinsko izmenjavo,
- ⇒ mladim, ki želijo začeti s pobudo v lokalni skupnosti,
- ⇒ mladim, ki se želijo vključiti v prostovoljno službo,
- ⇒ bivšim prostovoljcem in prostovoljkam (v nadaljevanju prostovoljci), ki želijo graditi na izkušnjah in sposobnostih, pridobljenim med opravljanjem prostovoljne službe,
- ⇒ mladinskim organizacijam,
- ⇒ mladinskim voditeljem in voditeljicam,
- ⇒ mladinskim delavcem in delavkam,
- ⇒ organizatorjem različnih projektov na področju mladine,
- ⇒ organom in ustanovam lokalnih oblasti,
- ⇒ različnim organizacijam, ki delujejo v tretjem sektorju (civilna družba),
- ⇒ vsem, ki so na tak ali drugačen način vključeni v delo na področju mladine in neformalnega izobraževanja.

Program vsebuje pet pglavitnih akcij, pri katerih se lahko MSP vključijo v različnih oblikah (kot organizatorji, izvajalci ...). Program podpira izmenjave mladih, skupine vključujejo mlade iz dveh ali več držav. Izmenjave imajo pedagoški namen kot tudi namen in vrednoto medkulturnega učenja, pri čemer skupine raziskujejo skupne teme in spoznavajo kulture drugih.

Skupne aktivnosti združujejo programe na področju izobraževanja (SOKRATES), poklicnega usposabljanja (LEONARDO DA VINCI) ter mladine (MLADINA). Zagotavlja podporo pobudam, ki so komplementarne trem programom, z vključevanjem organizacij, ki delujejo na področju izobraževanja, usposabljanja in mladine ter vzpostavljajo sodelovanje na področjih od formalnega do neformalnega izobraževanja ter vključevanja poklicnega usposabljanja.

5.5.9. Finančna sredstva EBRD

EBRD dejavno sodeluje pri prestrukturiranju in spodbujanju gospodarstev držav srednje in vzhodne Evrope ter nekdanje Sovjetske zveze ter jim nudi pomoč v njihovem prehodu v demokratizacijo in tržno gospodarstvo. Ponuja jim kombinacijo ekspertiz s področja javnega in zasebnega bančništva ter podpira številne projekte s posojili, investicijami in z možnostjo tehničnega sodelovanja. Sporazum o ustanovitvi EBRD je bil podpisan v Parizu leta 1990, s poslovanjem pa je banka začela v letu 1991. Do ideje o ustanovitvi posebne multilateralne ustanove, ki bi bila po svoji ciljni usmeritvi evropska, je prišlo zaradi znanih sprememb v državah vzhodne in srednje Evrope. Banka ima 62 članov: poleg Evropske komisije in Evropske investicijske banke še 60 držav. EBRD tudi deklarativno posluje na osnovi zdravih bančnih načel, ko morajo posojilni pogoji EBRD (rok plačil, obresti, provizije) banki zagotavljati dobiček. Financira predvsem projekte, ki ne morejo dobiti drugega vira financiranja pod razumnimi pogoji.

Slovenija je postala članica EBRD leta 1992 kot prva država s področja nekdanje Jugoslavije. Najpomembnejši sektorji gospodarstva za projekte EBRD v Sloveniji so podjetniški sektor, infrastruktura in okolje ter lokalni finančni sektor (npr. privatizacija zavarovalništva). Pri podjetniškem sektorju je poudarek na prestrukturiranju podjetij, konsolidaciji sektorjev z izvoznim potencialom, privatizaciji državnih podjetij in podpori slovenskim vlaganjem v tujino. Na področju infrastrukture in okolja je pomembna podpora zasebno-javnim partnerskim projektom. Pri finančnem sektorju pa igra EBRD pomembno vlogo pri njegovi krepitvi, predvsem v smislu zagotavljanja virov MSP.

EBRD zagotavlja kapital tudi v obliki lastniškega investiranja, namenjen predvsem tistim podjetjem z visoko stopnjo rasti, ki jih banka ne upravlja neposredno. V ta namen je EBRD investirala v nekaj investicijskih in kapitalskih skladov, na katera se podjetja lahko obrnejo. Sklad Horizonte je ustanovil poseben program za Slovenijo, Hrvaško in Srbijo z namenom spodbujanja investicij na Balkanu. V prihodnosti se bo EBRD osredotočila na spodbude zasebnemu sektorju – tako industriji kot infrastrukturi.

Finančna posrednika EBRD v Sloveniji sta Banka Koper in NKBM, EBRD pa je lastniško udeležena tudi v skladu za tvegani kapital Horizonte. Sklad Horizonte pa je tudi prvi slovenski sklad za tvegani kapital, ki ustanavlja sklad za JV Evropo, imenovan Horizonte Alpe Adria Enterprise Fund, v katerem je glavni vlagatelj

Hypo Alpe-Adria Bank. Sklad Horizonte kapitalsko financira majhna podjetja v vzpostavitvenih fazah ali fazah začetne rasti.

Pri EBRD v sodelovanju z EU ponujajo poseben posojilni instrument EU/EBRD SME Finance Facility, s katerim želijo finančne posrednike v desetih ciljnih državah kandidatkah za vstop v EU spodbuditi k trajnemu sodelovanju z MSP. EBRD in EU sta v ta namen prispevali vsaka po 25 milijonov evrov, sredstva pa dodeljmeta v obliki kapitalskih vložkov, posojil in lizinga kot možnosti, ki jo še razvijajo. Slovenska podjetja posredno sodijo pod pristojnost sklada Euroventures Danube Fund.

Glavni pogoji za pridobitev posojila prek finančnega posrednika EBRD so: trden poslovni načrt za ustanovitev podjetja ali širitev poslovanja, dokazano stabilno vodstvo podjetja in konkurenčni izdelki. Podjetja morajo biti v večinski lasti slovenskih državljanov, v večinski zasebni lasti, z ne več kot sto zaposlenimi. Poleg tega njihovi letni prihodki ne smejo presežati 40 milijonov evrov, bilančna vsota pa ne sme biti večja od 27 milijonov evrov. EBRD v okviru projekta EU/EBRD SME Finance Facility ponuja mikroposojila v povprečju po 10 tisoč evrov, povprečna posojila za MSP pa znašajo 55.000 evrov. Najvišji limit za posojilo je 125.000 evrov, najvišji znesek za vsa posojila pa 250.000 evrov.

Delovanje EBRD lahko razdelimo na dva dela:

- ⇒ komercialno bančništvo, ki podpira investicije v zasebno gospodarstvo,
- ⇒ razvojno bančništvo, katerega namen je odobravanje posojil javnemu sektorju, predvsem razvojno pomembnim infrastrukturnim projektom.

Razmerje sredstev, ki so namenjena obema financiranjema, je 60 : 40 v korist komercialnega bančništva.

EBRD lahko deluje neodvisno ali pa zagotovi financiranje v povezavi z drugimi multilateralnimi, državnimi in zasebnimi ustanovami. Danes bi morala EBRD igrati izjemno pomembno vlogo predvsem pri financiranju zasebnega sektorja. Zasebnemu sektorju daje EBRD, če projekt ustreza njenim **ekološkim standardom**, štiri vrste sredstev:

- ⇒ neposredna, t. i. komercialna posojila,
- ⇒ kapitalске (equity) naložbe,
- ⇒ jamstva,
- ⇒ tehnično sodelovanje.

EBRD lahko financira MSP tudi **neposredno, tako s posojili kot investicijami**. To izvaja prek svojih različnih skladov, pri tem so najpomembnejši:

- ⇒ Sklad (facility) za neposredne investicije. Sklad financira MSP, ki želijo širiti svoje poslovanje, oz. MSP v začetni fazi, z dobrim poslovnim načrtom in ustreznimi izkušnjami. Sodelovanje tujih strateških investorjev ni potrebno, lahko pa prispeva k odobritvi projekta. Sklad je predviden za investicije med 500.000 in 2,5 milijoni USD, pri čemer naj bi bil delež EBRD 25 do 30 %, kratkoročno pa lahko tudi do 49 %.

- ⇒ Posebni regionalni investicijski skladi. Posojila in investicije iz skladov je možno pridobiti po enaki proceduri kot 'običajna' investicijska sredstva EBRD. Trenutno obstajajo trije skladi, za Slovenijo je pristojen Posebni sklad za finančno-posredniško investiranje.

Banka je pred nedavnim ustanovila tudi Oddelek za strategijo in podporo, ki dopolnjuje in nudi strokovno podporo banki na področju MSP. Oddelek poleg tega, da sodeluje v projektih, ki naj bi izboljšali poslovno okolje za MSP, krepi tudi sodelovanje z večjimi podjetji. V veliko primerih takšno sodelovanje spremlja tudi tehnično sodelovanje, ki naj bi olajšalo prenos znanja in tehnologije med velikimi in manjšimi podjetji.

EBRD in Evropska komisija sta aprila 1999 podpisali sporazum, s katerim sta ustanovili poseben finančni sklad za MSP.⁹ Sklad naj bi deloval v desetih državah kandidatkah za vstop v EU, njegov začetni kapital pa je 200 milijonov evrov - 50 milijonov je skladu namenila EU, 150 milijonov evrov pa EBRD. Ta začetni kapital naj bi v prihodnjih nekaj letih še narasel.

Osrednji cilj sklada je predvsem spodbujanje rasti in razvoja zasebnih MSP. To naj bi dosegel predvsem z lažjim dostopom do kapitala in z ustvarjanjem novih praks financiranja projektov pri finančnih posrednikih. Delovanje EBRD v skladu bo potekalo predvsem prek lokalnih bank, ki bodo dobile posojilo za dodeljevanje subposojil MSP. Pri tem bodo lahko dobile tehnično pomoč, ki jo financira EU.

---

⁹ Pri definiranju MSP uporablja EU dve osnovni merili: število zaposlenih in letni promet. Pri majhnih podjetjih je tako število zaposlenih omejeno na največ 50, letni promet pa na največ 7 milijonov evrov. Srednja podjetja imajo lahko največ 250 zaposlenih, letni promet pa ne sme presegati 40 milijonov evrov.

6. REPUBLIKA SRBIJA - DRŽAVA IZVEN EU

Po podatkih Zveznega zavoda za statistiko Srbije je skupno število registriranih podjetij v letu 2001 202.805. V primerjavi z predhodnim letom se je to število znižalo za 8.390 podjetij (oziroma 9,6 %). Od skupnega števila podjetij jih je 161.587 oziroma 79,67 % v privatnem lastništvu.

V domačem lastništvu je 170.988 registriranih podjetij oziroma 84,31 %; višina tujega kapitala je ostala na nivoju iz leta 2000.

Po podatkih Zavoda za obračun i plačanje Republike Srbije je od skupnega števila zaposlenih (1.345.615 zaposlenih) v srednje velikih podjetjih zaposlenih 20 % zaposlenih oziroma 271.048 zaposlenih, medtem ko je v malih podjetjih 23,1 % oziroma 310.145 zaposlenih (<http://www.mfa.gov.yu>).

Finančni rezultati poslovanja MSP v Republiki Srbiji (<http://www.ear.eu.int/>):

- ⇒ od skupnega števila registriranih podjetij v Republiki Srbiji (183.991 podjetij) je letni obračun finančnega poslovanja za leto 2001 oddalo 65.115 podjetij in zadrug oziroma 35,4 % in od tega 63.985 MSP oziroma 98,26 %;
- ⇒ na finančni rezultat poslovanja MSP v letu 2001 v srbskem gospodarstvu je imel največji vpliv relativno stabilen tečaja dinarja ter stabilna rast cen skozi celo leto. Najboljše rezultate so izkazala mala podjetja. Po podatkih Zavoda za obračun i plačanje Republike Srbije so mala podjetja ustvarila 28,2 % celotnega neto dobička podjetij in 9,4 % celotne neto izgube.

V okviru srbske gospodarske zbornice so ustanovili skupnost malega gospodarstva, ki naj bi povezovala mestna občinska in regionalna združenja malih podjetnikov in pripomogla k izboljšanju njihovega doslej neurejenega in slabega položaja. Malo gospodarstvo torej cveti, "sistem" pa ga spremlja še bolj v povojih.

Področja, ki so zaznamovana z gospodarsko krizo in visoko stopnjo nezaposlenosti, na splošno veljajo za preveč tvegana področja za velika tuja vlaganja. Enako lahko pričakujemo v državah jugovzhodne Evrope, ki jih je prizadela vojna, kar je preprečilo njihove normalne gospodarske tokove in stike z njihovimi prejšnjimi trgi.

Da bi preprečili ali vsaj zmanjšali nadaljnjo socialno in družbeno zapostavljenost, bi morale te dežele uvesti instrumente in ukrepe, ki bodo pospešili razvoj domačih podjetij in podjetništva, kar naj bi omogočilo intenzivnejše vključevanje lokalnega prebivalstva v gospodarski sektor. Razvoj domačih podjetij naj bi:

- ⇒ reševal probleme brezposelnosti in nizkih zaslužkov prebivalstva,
- ⇒ omogočil domačim podjetjem, da se usmerijo v mednarodno sodelovanje in odprejo za tuja vlaganja in
- ⇒ zagotovil podporo za gospodarske aktivnosti nezaposlenega prebivalstva, kar bi prispevalo k manjši porabi javnega proračuna za socialne transfere.

V zadnjih petih letih je bilo v deželi izpeljanih več mednarodnih in bilateralnih programov promocije malih in srednjih podjetij in programov pomoči (donatorji so bili denimo: PHARE in drugi evropski programi, EBRD, UNIDO, USAID, Nemčija, Italija, Tajvan, Velika Britanija idr.). Pomagali so pri vzpostavitvi osnovnih podpornih institucij za MSP, kot so na primer NEPA - Nacionalna agencija za pospeševanje podjetništva in več regionalnih podpornih centrov za MSP (ki so izvajala kadrovsko strukturo in razvijala poslovne načrte). MSP je bilo na voljo več finančnih shem, ki so bile vzpostavljene v sodelovanju z lokalnimi bankami. V sodelovanju z mednarodnimi strokovnjaki pa so izpeljali več programov usposabljanja za MSP. Preučili so pravno okolje in opredelili večje ovire za hitrejši razvoj sektorja MSP. Oblikovali in uvedli pa so tudi nekatere vladne podpirne ukrepe za MSP (<http://www.ear.eu.int/>).

6.1. Srednjeevropska pobuda

Člani **Srednjeevropske pobude (CEI)** so predstavili program CEI Enterprise Programme, s katerim želijo spodbujati trajnostni razvoj podjetništva in podjetniške kulture v BIH, Bolgariji, na Hrvaškem, v Makedoniji, Moldaviji, ZRJ, Ukrajini in Sloveniji. Program nudi predvsem posebne priložnosti italijanskim podjetjem pri vzpostavitvi partnerskih odnosov z MSP v srednji in vzhodni Evropi. Italija je za podporo programu preko fonda CEI pri Evropski banki za obnovo in razvoj zagotovila tri milijone evrov.

Deluje v nekaterih tveganih sektorjih in državah:

- ⇒ zavarovanje tujih investitorjev, lokalnih partnerjev ter drugih investitorjev;
- ⇒ svetuje podjetjem pri vstopu na nove trge;
- ⇒ svetuje vladi pri vzpostavljanju podjetništvu prijaznega okolja, vzpostavljanju učinkovitega in stabilnega finančnega trga ter
- ⇒ pomaga pri privatizaciji neučinkovitih državnih podjetij.

Med drugim so cilji CEI tudi:

- ⇒ krepitev mednarodnega in bilateralnega sodelovanja med državami članicami;
- ⇒ krepitev sodelovanja vseh držav članic v procesu evropske integracije;
- ⇒ krepitev procesa gospodarskega preoblikovanja v državah v tranziciji.

CEI deluje preko delovnih skupin, od katerih je za nas najpomembnejša skupina za MSP. Njihova naloga je priprava in prezentacija projektov.

6.2. Projekt Razvoj podjetništva

Projekt Razvoj podjetništva nudi pomoč pri razvoju MSP ter podjetništva z vzpostavitvijo institucij, vzpodbujanjem mednarodnega sodelovanja, razvojem ruralnih področij in aktivno politiko zaposlovanja in deluje znotraj Pakta Stabilnosti. Slovenija sodeluje kot donatorka pomoči v tem projektu, izmed drugih držav Srednjeevropske pobude pa sta k sodelovanju povabljeni tudi Avstrija in Italija. Predvideva se, da bodo sodelovale tudi mednarodne finančne institucije. Dežele prejemnice pomoči so Bosna in Hercegovina, Republika Makedonija in ZR Jugoslavija.

Deželam prejemnicam pomoči bo pri delu pomagala skupina strokovnjakov iz Slovenije, Avstrije, Češke, Irske, Italije, Nizozemske in iz drugih zahodnih držav. Poleg teh držav so predvideni še drugi potencialni viri pomoči. Strokovnjaki morajo imeti izkušnje z vsemi aktivnostmi, ki jih ponuja program, vključno z evropskimi programi in mednarodnimi projekti. Morali bodo biti v pomoč pri razvoju ustreznih sistemov za MSP v vseh treh deželah prejemnicah. Slovenija je pripravljena iz svojega nacionalnega proračuna kriti 50 % celotnih stroškov projekta, za financiranje ostalih stroškov pa namerava pridobiti mednarodne vire. Slovenija bo krila začetne aktivnosti znotraj projekta, npr. podrobno projektno dokumentacijo - razvoj podrobnih projektnih načrtov in povezanih stroškov projekta, kar naj bi pomagalo **pridobiti mednarodna finančna sredstva** (<http://www.pcmg.si>).

Projekt poteka v skladu z več ključnimi vprašanji, povezanimi s prednostmi priključitve, kot npr. razvoj učinkovitega in prijaznega podpornega okolja za MSP, razvoj in internacionalizacija MSP, razvoj elementov borze dela, pospeševanje zaposlovanja in samozaposlovanja, vzpostavitev lokalnih razvojnih partnerstev, aktiviranje lokalnih zaposlitvenih pobud itd.

Na splošno je namen projekta izboljšati delovanje obstoječih podpornih institucij za MSP v deželi prejemnici pomoči. Zato je predvideno, da je/bo finančna vzdržljivost vpletenih institucij/organizacij zagotovljena s strani državnih virov dežele prejemnice pomoči. Po zaključitvi projekta naj bi tekoče stroške centrov krili njihovi uporabniki.

6.3. Podjetniška mreža v ZR Jugoslaviji

V ZR Jugoslaviji po vzoru Slovenije oblikujejo mrežo podpornih institucij za podjetništvo. Tako so oblikovali Republičko agencijo za MSP, ki skrbi za:

1. razvoj lokalne in regionalne mreže za MSP, na nivoju vsake občine organizirajo združenje podjetnikov (vprašanje financiranja),
2. tri nivoje za podporo MSP - te še ustanavljajo (dokončno naj bi bili organizirani v roku 5 let).

Na Ministrstvu za gospodarstvo in privatizacijo Srbije pripravljajo osnovno strategijo razvoja MSP:

- ⇒ politika pospeševanja nastajanja novih podjetij;
- ⇒ politika pospeševanja zaposlovanja in izboljševanja konkurenčnosti obstoječih MSP;
- ⇒ problemi financiranja MSP: finančni trg je nerazvit - finančni instrumenti niso razviti: venture capital, mikro finančne institucije, neugodni pogoji kreditiranja, problem sredstev za zavarovanje ...

Država nudi finančne in nefinančne spodbude. Delujejo v smeri zagotavljanja tujim investicijam prijaznega okolja. Finančno podporo pa nudi preko Fonda za razvoj Republike Srbije, ki nudi tudi garancije (<http://www.fondzarazvoj.sr.gov.yu/program.html>).

Z razvojem MSP se ukvarjajo:

- ⇒ Ministrstvo za gospodarstvo in privatizacijo;
- ⇒ Republiška agencija za razvoj MSP in podjetništvo;
- ⇒ garancijski sklad Republike Srbije, ki daje garancije MSP za določene kredite.

6.4. EU in Republika Srbija

Zvezna Republika Jugoslavija je v letu 2002 pričela pogovore o zaključevanju sporazuma o stabilizaciji in vključevanju v EU. Največja prepreka pri pogajanjih je nedefiniran status jugoslovanske federacije. Predstavniki EU ostajajo pri stališču, da ohranijo minimalne funkcije skupne države: kar vključuje skupen zunanjetrgovinski in carinski sistem kot tudi enotno valuto. EU meni, da nedogovorjeni odnosi v federaciji ogrožajo stabilnost v regiji in upočasnjujejo dogovor o stabilizaciji in pridružitvi ter da ima Jugoslavija v primeru, če obdrži vitalne funkcije federacije, večje možnosti za hitro priključitev EU kot pa v primeru razdelitve Srbije in Črne gore.

Predstavniki EU menijo, da sta uspeh v dogovorih kot tudi hitrost priključevanja k EU v največji meri odvisna od same ZR Jugoslavije, to je od izpolnitve njenih mednarodnih obveznosti. Zaradi tega mora Jugoslavija definirati nacionalno strategijo, in tako lahko izpolni glavne pogoje za začetek uspešnih pogovorov o članstvu. Z izpolnitvijo pogojev, predvidenih s proceduro EU o stabilizaciji in pridruževanju, hkrati s spoštovanjem človekovih pravic, pravic manjšin in tudi stabilizacijo najpomembnejših političnih institucij je realno pričakovati, da EU in Jugoslavija podpišeta sporazum o stabilizaciji in pridružitvi do leta 2004. Po letu 2004 bi ZR Jugoslavija imela realne možnosti, da postane polnopravna kandidatka za članstvo v EU. Realni rok je od 7 do 10 let.

EAR, ki je zadolžena za upravljanje najpomembnejših programov EU za pomoč ZR Jugoslaviji je z Vlado Republike Srbije in Narodno banko Jugoslavije podpisala »Dogovor o zagotovitvi kreditne linije za financiranje razvoja MSP v Republiki Srbiji«. Ta kreditna linija predstavlja enega od dveh ključnih programov EAR za srednjeročni razvoj podjetništva v Republiki Srbiji. Sredstva donacije so namenjena ustanovitvi »Fonda revolving kredita za srednjeročno financiranje MSP u Republiki Srbiji«. Obstaja možnost, da se ta donacija poveča. Drugi program se nanaša na nudenje tehnične in finančne pomoči Republiki Srbiji pri zagotavljanju infrastrukture MSP.

Poudarek pri projektu je proizvodnja blaga in nudenje uslug, povečanje zaposlenosti, zmanjševanje uvoza in povečanje izvoza. Kredit se nudi obstoječim in novim podjetjem, ki izpolnjujejo pogoje:

- ⇒ število zaposlenih je v skladu z definicijo MSP v R Srbiji,
- ⇒ dejavnost je registrirana na področju R Srbije,
- ⇒ privatni kapital znaša najmanj 51 %,
- ⇒ najmanj 20 % lastnih sredstev pri financiranju projekta.

Kot del širše akcije, ki jo financira EU, da bi pospešila razvoj MSP, je EAR financirala ustanovitev EIKC (Euro Info Korespondentni Center) Beograd. Sedež centra je v Gospodarski zbornici Beograda.

Ti centri na učinkovit način podpirajo MSP pri reševanju problemov in iskanju rešitev pri poslovanju z EU. Nudijo informacije, nasvete in pomoč na vseh področjih, vezanih na EU in internacionalizacijo nasploh.

EIKC ima vlogo posrednika med evropskimi institucijami in MSP na lokalnem nivoju. Pomaga MSP vstopiti na evropsko tržišče in jih pripravlja za ključne faze, kot so: pristop k EU, elektronsko trgovanje itd.

Poslanstvo EIKC Beograd (brošura EIKC Beograd):

- ⇒ informiranje podjetij, še posebno MSP, o delovanju EU;
- ⇒ svetovanje podjetjem v zvezi z internacionalizacijo njihovega poslovanja;
- ⇒ aktivna podpora MSP v razvoju njihovega partnerstva s tujimi podjetji;
- ⇒ zagotavljanje povratnih informacij EU o njenih programih in politiki, vezani na MSP.

EIKC obvešča pristojne institucije EU o:

- ⇒ problemih, vezanih na EU, s katerimi se MSP soočajo (npr. težave pri razumevanju zakonov EU, sodelovanje pri tenderjih EU, administrativni problemi ...);
- ⇒ finančnih potrebah za razvoj, z namenom sodelovanja;
- ⇒ primerih uspešnega sodelovanja med srbskimi in evropskimi podjetji.

6.4.1. Finančni viri EU v ZR Jugoslaviji

EU kot tudi ostale svetovne organizacije namenjajo sredstva za različne namene na področju ZR Jugoslavije. UNDP v sodelovanju s Svetovno banko na področju Srbije razvija programe za:

- ⇒ ekonomsko obnovo, s poudarkom na razvoju MSP, ustvarjanju novih delovnih mest, učinkovitosti dela ...
- ⇒ pomoč lokalnim oblastem pri vzpostavljanju učinkovite oblasti ...

1990 je Evropska komisija ustvarila prvi čezmejni program financiranja za pospeševanje gospodarskega razvoja in integracijskega procesa. Program je

namenjen sodelovanju med državami članicami in državami srednje in vzhodne Evrope. Čezmejno sodelovanje je bilo predstavljeno v drugi fazi programa in je potrjeno do leta 2006 (zapiski internega sestanka).

Jadransko območje je najbolj odločilno za razvoj v okviru JV Evrope. Najpomembnejši cilj postane **razvoj Balkana**.¹⁰ EU je potrdila pomoč petim državam: Hrvaški, Bosni in Hercegovini, Srbiji in Črni gori, Makedoniji ter Albaniji. EU bo na tem področju tudi preizkusila učinkovitost novih oblik sodelovanja. Poudarek bo na razširitvi čezmejnega financiranja skupaj z financami, ki so v posamezni regiji že na voljo. Z odlokom CEE 2666/00¹¹ je bil sprejet pravilnik za financiranje CARDS programa za države: Albanija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija in Črna gora, Makedonija. Ta odlok je tudi edini, ki predvideva program za področje Balkana (<http://www.ear.eu.int/>).

Z direktivo CEE 2001/C239/03 iz avgusta 2001 so vzpostavili sodelovanje Interreg III programa z novim programom CARDS. V skladu z najnovejšimi direktivami EU se na področju Balkana lahko uporablja naslednje programe: PHARE, CARDS, ISPA in SAPARD, če so izpolnjeni potrebni pogoji za sodelovanje. Da lahko sodelujemo v programu INTERREG III Čezmejni – Jadran, moramo biti sposobni črpati finančna sredstva iz programov: Section B Program CADSES za projekte, ki se nanašajo na celotno regijo Jadrana (Italija, Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija in Črna gora ter Albanija) ter iz Section C Program EAST ZONE (interno gradivo Adler Group).

Predmet sodelovanja je lahko med drugim: sodelovanje pri teritorialnem povezovanju; gospodarska in socialna kohezija z državami jadranskega območja, lahko tudi preko investiranja in garancij glede zaščite okolja in zagotavljanja razvoja; povezovanje programa z drugimi mednarodnimi finančnimi programi sodelovanja (Ob3, LEADER +, EQUAL, URBAN) ali čezmejnimi program (INTERREG III A Italija – Slovenija ali Italija – Albanija in INTERREG III C-EAST ZONE) (interno gradivo Adler Group).

V tem kontekstu nastane zahteva po ustanovitvi transnacionalnega partnerstva, sestavljenega iz javnih in zasebnih ustanov. Operativno območje partnerstva naj bi bilo območje Jadrana, za multisektorialne projekte še posebno:

---

¹⁰ Nica, december 2000.

¹¹ 5. 12. 2000.

- ⇒ študije in raziskave za realizacijo načrtov na območju ekologije, okolja, alternativne energije, storitev na splošno in posebno na območju varnosti, železniškega, pomorskega, rečnega in letalskega prevoza ter v gospodarsko-finančnem sektorju za raziskavo skladov in sredstev za financiranje, v sektorju premičnin in nepremičnin, zgodovine in kulture, kupoprodaje licenc in patentov;
- ⇒ izvršitev omenjenih aktivnosti neposredno ali s pomočjo drugih družb ali članov partnerstva;
- ⇒ dobava sistemov reciklaže mestnih odpadkov;
- ⇒ dobava sistemov alternativne energije;
- ⇒ izvršitev študija in projektov za realizacijo plovnega kanala med Tržaškim zalivom in reko Donavo;
- ⇒ raziskavo novih sredstev za financiranje (evropskih, mednarodnih, državnih in čezmejnih);
- ⇒ organizacija in uporaba podatkov o teritoriju;
- ⇒ raziskava in analiza trga;
- ⇒ tehnična pomoč pri razvoju;
- ⇒ profesionalno izobraževanje in pripomočki za zaposlitev;
- ⇒ pospeševanje turizma, ekologije in kulture;
- ⇒ pomoč in razvoj MSP;
- ⇒ valorizacija in komercializacija proizvodov;
- ⇒ ohranitev in valorizacija kulturnega premoženja in okolja.

6.4.1.1. Evropska banka za obnovo in razvoj

Sedež Evropske banke za obnovo in razvoj (v nadaljevanju EBRD) je v Londonu, podružnica pa je tudi v Beogradu.

EBRD DIF (Program direktnih investicij) predvideva financiranje privlačnih podjetij ali delniških družb v obliki lastniškega kapitala ali pa v obliki kredita. Pogoji pa je, da je management visoko motiviran in izkušen. Na ta način financirajo rizične projekte ter vstopajo kot solastniki. Program predvideva od 500.000 do 2,5 milijonov USD v obliki direktnih investicij. Vlaganje se izvede za dobo od 3 do 5 let, včasih lahko tudi 7 let.

EBRD je največji privatni investitor v regiji JV Evrope. Pomaga mikro bankam, ki so usmerjene na mikro in mala podjetja. Za ustanovitev Micro Finance banke je zagotovila 6 milijonov evrov obratnega kapitala. Banka je specializirana za financiranje malih in srednje velikih podjetij in nudi širok spekter finančnih uslug.

6.4.1.2. SEED

SEED - Southeast Europe Enterprise Development je organizacija za razvoj podjetništva v JV Evropi. Gre za program Mednarodne finančne korporacije - IFC (International Finance Corporation), ki je del skupine Svetovne banke. Glavni cilj programa je pomoč razvoju MSP. Nudi jim tehnično pomoč, posebej prilagojeno za posamezno podjetje, in sicer preko programov razvoja kapacitet, razpisov. Po drugi strani pa nudi različne storitve, preko katerih izboljšuje sposobnosti posameznika in drugih organizacij (npr. gospodarskih zbornic, ki nudijo pomoč MSP).

SEED ne nudi investicij, pač pa deluje kot pogajalec oziroma povezuje zainteresirana podjetja z investitorji.

6.4.1.3. Oddelek za MSP

Gre za skupen projekt Svetovne banke in Mednarodne finančne korporacije, ki je poznan kot Global Product Group. Nudi rešitve za oblikovanje boljših poslovnih priložnosti za MSP po svetu. Pomoč, ki jo nudi obsega:

- ⇒ zagotavljanje kapitala za MSP,
- ⇒ omogočanje boljšega pristopa do informacij in tehnologije za MSP,
- ⇒ izboljšanje pogojev poslovanja.

6.4.1.4. Evropska investicijska banka

Evropska investicijska banka (v nadaljevanju EIB) je oblikovala ekipo za vprašanje Balkana, katere glavni cilj je ocena potrebnih vlaganj in priprava prioritarnih projektov.

Kar se tiče MSP, EIB pomaga pri njihovem razvoju, vendar le v tako imenovanih pristopnih državah srednje Evrope: Poljska, Češka, Madžarska, Romunija in Bolgarija. V teh državah so tudi oblikovali dolgoročne fonde za financiranje MSP in projekte lokalne infrastrukture.

EIB je posodila 115 milijonov evrov za posodobitev cest in SME v Republiki Jugoslaviji. 95 milijonov evrov je namenjenih posodobitvi cest in avtocest v Srbiji, katerih slabo stanje je posledica pomanjkanja vzdrževanja. Sredstva so zagotovljena iz fonda za obnovo cest - projekt obnove jugoslovanskega cestnega omrežja. Projekt do leta 2005 predvideva izgradnjo 864 km dolgega Pan-Europskega koridorja X (od

Hrvaške do Makedonije, s povezavami z Madžarsko in Bolgarijo). Drugi del pa je namenjen povečanju varnosti na cesti, zlasti na nekaterih odsekih.

20 milijonov eurov pa je preko Narodne banke Jugoslavije namenjenih SME. Sredstva bodo razporejena preko Eksimbanke a.d. Beograd in Komercialne banke a.d. Beograd. Namenjen je financiranju SME in javni infrastrukturi ter usposobitvi večjih lokalnih bank za zagotavljanje dolgoročnih virov.

6.4.1.5. Evropska agencija za rekonstrukcijo

EAR je odgovorna za vodenje programov pomoči EU za Republiko Srbijo, Kosovo, Republiko Črno goro in BIH ter Makedonijo. EAR je bila ustanovljena v februarju 2000 in ima sedež v Solunu, operativni centri pa so v Beogradu, Prištini, Podgorici in Skopju.

Pisarna EAR je bila v Beogradu odprta januarja 2001 in je zadolžena za vodenje glavnih programov za rekonstrukcijo ZR Jugoslavije, ki jih pripravlja Evropska komisija. Konec leta 2002 so izvajali tretji velik program pomoči, ki ga je financirala EU. Delajo na področju energetike (poudarek je na elektrogospodarstvu), zdravstva, kmetijstva, razvoja podjetništva, reforme javne uprave in financ. Skratka, cilj Srbije je vključitev v evropske tokove in vsi programi EAR so oblikovani tako, da bi dosegli ta cilj.

Programi, ki jih vodi EAR, imajo tri glavne cilje:

1. hitro izvedbo fizične in ekonomske rekonstrukcije (rehabilitacija in popravilo ključne infrastrukture in javnega dobrega, kot so energetika, naseljevanje, vodooskrba, prevoz ...);
2. izdelati temelje za razvoj tržno orientirane ekonomije in razvoj privatnega podjetništva (podpora razvoju podjetništva, kmetijstva, zdravstva ...);
3. podpreti vzpostavitev demokracije, človekovih pravic in zakonito oblast (krepitev lokalne administracije, nevladnih organizacij, medijev in sodstva).

EU preko EAR v Srbiji financira razvoj mreže regionalnih agencij za razvoj MSP. Podjetjem nudi informacije, nasvete, strokovno izobraževanje in pomoč na vseh področjih. Prav tako so ustanovili Euro-info korespondenčni center v Beogradu.

Po podatkih EAR pomoč MSP v Srbiji raste iz meseca v mesec. Pomemben je podatek, da MSP od nastajajoče podjetniške mreže, ki jo financira EU, lahko poleg različnih nasvetov in informacij dobijo tudi pomoč pri pridobivanju srednjeročnih kreditov. Hkrati pa se povečujejo tudi njihove možnosti za pridobitev teh kreditov.

Podjetniška mreža, oblikovanje katere financira EU, se počasi izpopolnjuje. Odprli so regionalni podjetniški center v Užicah, Zrenjaninu, Nišu itd. – skratka, do sedaj je odprtih šest centrov in deset podcentrov.

V okviru EAR imajo poseben oddelek, ki se ukvarja z razvojem podjetništva. Njihov program obsega 31 milijonov evrov. Na področju finančne pomoči v Srbiji zaenkrat beležijo dva večja dogodka, ki sta pomembna za razvoj MSP v Srbiji. EU je namenila sredstva za dva kreditna fonda:

- ⇒ 15 milijonov evrov za Obrtni kreditni fond, ki deluje pod okriljem Narodne banke Jugoslavije (MSP so sredstva na voljo preko Komercialne banke, Eximbanke, Novosadske banke, Zepter banke in Čačanske banke v obliki srednjeročnih kreditov);
- ⇒ 5 milijonov evrov za Evropski fond za Srbijo, s katerim upravlja nemška razvojna banka KfW (sredstva v višini enega milijona evrov so trenutno dostopna mikro podjetjem in MSP preko Zepter banke).

Tabela 12: Proračunska sredstva EU v Srbiji.

Proračun	Sredstva (milijon evrov)
2000	185,2
2001	193,8
2002	170,7

Vir: <http://www.ear.eu.int/>.

Sredstva so namenjena iz programa CARDS. Ključni sektorji delovanja EAR so: državna uprava, ekonomska stabilizacija in razvoj, energetika, zdravstvo, kmetijstvo, MSP, pomoč medijem.

Tabela 13: Sredstva EAR v Srbiji

<i>Stanje</i> <i>26/11/2002.</i>	Proračun 2000	Proračun 2001	Proračun 2002
Sprejeto	100% (€185,2 milijona)	100% (€193,8 milijona)	100% (€170,7 milijona)
Dogovorjeno	99% (€184 milijona)	96% (€185,7 milijona)	79% (€135,1 milijona)
Korišćeno	98% (€180,9 milijona)	81% (€146,5 milijona)	21% (€35,4 milijona)

Vir: <http://www.ear.eu.int/>

Pomoč EU MSP je ključni korak pri ustvarjanju novih delovnih mest v Srbiji, kjer je stopnja brezposelnosti visoka. V prvi polovici leta 2002 so s finančno pomočjo EU prišli do 750 novih delovnih mest (Mlađan Dinkić, guverner NBJ).

Na drugi strani pa imajo program izobraževanja/prekvalifikacije nezaposlenih oseb. Glavna ideja je brezposelne osebe usposobiti za delo v MSP. Program je vreden 2 milijona evrov in je namenjen preko 2.000 brezposelnim osebam. V ta namen je EAR vzpostavila sodelovanje z Ministrstvom za delo in izobraževanje, občinsko upravo v regiji in sindikati ter združenji delodajalcev. Primer dobro razvitega centra je Kragujevac. Na osnovi dobrih izkušenj takšne programe prakticirajo tudi v drugih občinah. V glavnem se izvajajo v okviru programa OZN za razvoj (UNDP), kjer skrbijo tudi za javna dela.

Finančna pomoč Srbiji bo za leto 2003 povečana in bo znašala 255 milijona evrov. Sredstva bodo v glavnem vezana na razvojne aktivnosti ter aktivnosti, ki predstavljajo izboljšanje situacije.

6.4.1.6. CARDS

Kot prispevek k Paktu za stabilnost in korak k članstvu EU je EU oblikovala nov Sporazum za stabilizacijo in pridružitve (Stabilisation and Association Agreements). Usmerjen je na 5 JV evropskih držav, ki še nimajo vzpostavljene povezave z EU (Albanija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, ZR Jugoslavija in Makedonija). Vzrok je pomembna strateška lega teh držav (Balkana) za EU.

Cilj sporazuma je sodelovanje na ekonomskem, političnem in socialnem področju med EU in državami preko novega programa CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Democratisation and Stabilisation). V obdobju 2002–2006 bodo v ta namen namenili 4,65 milijard evrov.

Program CARDS se sprejema na nivoju Evropske komisije, vodstva programa CARDS in ob sodelovanju CARDS komisije, sestavljene iz članic EU. Program so uskladili s strategijo EU do ZR Jugoslavije za obdobje 2002-2006 ter iniciativnim programom EU za ZR Jugoslavijo za obdobje 2002-2004. Nekateri programi so del širše regionalne strategije za CARDS podporni program (CARDS assistance programme) za zahodni Balkan (Albanija, Bosna in Hercegovina, ZR Jugoslavija, Makedonija), za obdobje 2002-2006, in posledično večletnega okvirnega program (Multi-annual Indicative Programme) za obdobje 2002-2004.

Državni strateški program (Country Strategy Paper, v nadaljevanju CSP), v skladu z pravili CARDS, zagotavlja strateško ogrodje za pomoč EU v obdobju 2000-2006. V strategiji so opredeljeni cilji sodelovanja, prioriteta področja sodelovanja. Bolj podrobno pa so ta področja obdelana v dokumentu, ki se nanaša na obdobje 2002-2004 (cilji, pričakovani rezultati, pogoji). ZR Jugoslavijo, glede na dokumente

CARDS, sestavljata Republika Srbija in Republika Makedonija. Republika Srbija vključuje pokrajini Vojvodino in Kosovo. Vendar pa so glede na vse probleme na Kosovu le-to uvrstili pod mednarodni civilni in administrativni nadzor že leta 1999.

CARDS program podpira projekte na državni ravni za podporo reforme in izgradnje institucij, ki zagotavljajo izpolnjevanje zahtev programa. Predpogoji za pridobitev pomoči CARDS programa so zapisani v členu 5. CARDS Regulative (Council Regulation 2666/2000 z dne 05. 12. 2000).

Finančna alokacija CARDS pomoči ZR Jugoslaviji za obdobje 2002-2004 je 960 milijonov evrov preko nacionalnih programov. Prav tako lahko dobijo do 31 milijonov evrov iz CARDS regionalnega programa, in sicer v namen prekomejnega podjetniškega sodelovanja.

Glavna področja CARDS programa v ZR Jugoslaviji:

- ⇒ rekonstrukcija, pomoč beguncem, stabilizacija regije;
- ⇒ podpora ekonomskega razvoja in tržno orientiranih reform;
- ⇒ oblikovanje institucij in zakonodaje, ki podpirajo demokracijo, človeške pravice in pravice manjšin, neodvisnost medijev ...;
- ⇒ družbeni razvoj;
- ⇒ spodbujanje regionalnega, medregijskega in prekomejnega sodelovanja (tudi programi INTERREG in PHARE).

Za izvrševanje CARDS programa v ZR Jugoslaviji je zadolžena EAR.

Zaenkrat je glavna pomoči v ZR Jugoslaviji namenjena stabilizaciji in razvoju države, manjši del pa tudi neposredno podjetniškemu sektorju.

7. NAVODILA ZA ČRPANJE SREDSTEV IZ EU

Najprej naj na kratko povzamem, kateri programi so odprti za slovenska in srbska podjetja (glej tabelo 14. in 15. v nadaljevanju)

Kot je razvidno iz spodnjih tabel, imajo slovenska MSP na voljo precej več virov financiranja iz EU kot srbska MSP. Vsi pa se ob kandidiranju za sredstva srečujejo s podobnimi problemi. In to je tudi glavni vzrok, da v nadaljevanju na kratko predstavljam glavna poglavja, pri katerih morajo biti MSP še posebej pozorna ob vlaganju vlog za sredstva iz EU.

Praviloma lahko na razpisih za dodelitev finančne podpore Evropske komisije sodelujejo samo prijavitelji iz držav članic. S procesom širitve Evropske unije in

zaradi nekaterih specifičnih ekonomskih interesov pa so določeni programi namenjeni širšemu krogu upravičencev, torej tudi tistim iz držav kandidatk in ostalih tretjih držav.

Tabela 14: Programi, odprti za slovenska in srbska MSP

Program	Kratek opis programa	Odprt za Slovenijo	Odprt za Srbijo
Leonardo da Vinci II	podpora in stopnjevanje delovanja držav članic na področju poklicnega izobraževanja odraslih	odprt	zaprt
Socrates	poenotenje izobraževalnih sistemov ter hkrati izkoristiti njihovo raznolikost v različnih državah	odprt	zaprt
Phare	instrument predpristopne pomoči: podpora MSP v smislu zagotavljanja sredstev, kreditov in garancij na osnovi sofinanciranja EBRD in EIB ter pridobivanja sredstev na lokalnem finančnem trgu	odprt	odprt
Sapard	instrument predpristopne pomoči: za izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije	odprt	odprt
Ispa	instrument predpristopne pomoči: financiranje programov okoljske in prometne infrastrukture	odprt	odprt
6. okvirni program	namenjen raziskovalnemu in tehnološkemu razvoju in je eno glavnih orodij pomoči pri oblikovanju evropskega raziskovalnega prostora	odprt	zaprt
LIFT	nudi lažji dostop manjšim visokotehnološkim podjetjem oz. podjetnikom, ki želijo ustanoviti novo podjetje, do finančnih sredstev	odprt	zaprt
Interreg III A	promovira integrirano čezmejno sodelovanje	odprt	zaprt
Interreg III B	izboljšuje in vzpodbuja medregionalno sodelovanje	odprt	odprt
Interreg III C	zadeva transnacionalno sodelovanje na področju prostorskega razvoja	odprt	zaprt
Life III	program finančne podpore projektov varstva narave in okolja	odprt	zaprt
Culture 2000	namenjen evropskemu sodelovanju na področju kulture	odprt	zaprt
Youth - Mladina	prvenstveno namenjen mladim v starosti med 15. in 25. letom	odprt	zaprt

Vir: Predhodna poglavja tega dela.

Tabela 15: Drugi finančni viri EU za slovenska in srbska MSP.

Program	Kratek opis programa	Odprt za Slovenijo	Odprt za Srbijo
Srednjeevropska pobuda	spodbuja trajnostni razvoj podjetništva in podjetniške kulture	odprt	odprt
EBRD	nudi lastniško in dolžniško financiranje	odprt	odprt
Evropska agencija za rekonstrukcijo	odgovorna za vodenje programov pomoči EU na Balkanu	ni dostopna	deluje
Projekt Razvoj podjetništva	nudi pomoč pri razvoju MSP in podjetništva ter vzpostavljanju institucij, vzpodbujanju mednarodnega sodelovanja ...	sodeluje kot izvajalka pomoči	odprt

Vir: Predhodna poglavja tega dela.

Zato je priporočljivo, da se pred začetkom prijave prepričate, ali je program, v katerem želite sodelovati, namenjen tudi vam. Te navedbe so praviloma razvidne že v sami predstavitvi programa, podrobnejše informacije pa lahko dobite na enem od kontaktnih naslovov, ki so navadno navedeni na koncu programa.

7.1. Primerjava dostopnosti do virov financiranja Slovenija : Srbija

Slovenija ima veliko možnosti, da v letu 2004 vstopi v EU. Ker je referendum o vstopu v EU 23. 03. 2003 uspel, bo Slovenija s petnajsterico 16. 04. 2003 podpisala pristopno pogodbo in 01. 05. 2004 postala polnopravna članica povezave (EU novice, 2003, str. 5).

Kot kažejo zadnje meritve EUROSTAT-a, narejene za leto 2000, je Slovenija po bruto proizvodu na prebivalca prehitela že dve članici EU. Že prej pa je imela nekoliko višji BDP kot Grčija, zdaj pa je bil slovenski BDP tudi nekoliko višji od portugalskega.

Po podatkih iz poročila o ekonomski in socialni koheziji, ki ga je konec meseca obravnavala Evropska komisija, je Slovenija v letu 2000 dosegla dobrih 67 odstotkov razvitosti petnajsterice. V skupini, ki vključuje tako sedanje kot prihodnje članice, pa se je slovenski BDP povzpел že na 74 odstotkov. S tem je še tik pod mejo razvitosti, ki regijam še zagotavlja denarno pomoč iz prvega cilja strukturnih skladov: ta je trenutno 75 odstotkov. Slovenija bo v prvih treh letih članstva, od 2004 do 2006, zagotovo prejemale sredstva iz cilja 1, saj bo Evropska komisija upoštevala podatke o dohodku v referenčnem obdobju 1997-1998.

Slovenija je zdaj po BDP v skupini srednje razvitih evropskih držav z BDP med 71 in 92 odstotkov evropskega povprečja, v kateri so še Španija, Ciper, Portugalska in Grčija. Razen Cipra in Slovenije so vse ostale pristopnice v zadnji skupini, ki dosegajo le 42 odstotkov povprečja EU. Ciper in Slovenija sta bila od ostalih pristopnic uspešnejša tudi po nekaterih drugih kriterijih. Edina sta, na primer, imela stopnjo zaposlovanja višjo, kot je v EU. Po vlaganjih v znanstveno-raziskovalno dejavnost Slovenija prehiteva tudi nekatere trenutne članice EU, na primer Španijo, Italijo in Irsko (EU novice, 2003, str. 5).

EU podjetjem, glede na položaj države, nudi različne možne vire financiranja, ugodnejši dostop do kapitala. To pa še ni jamstvo, da ta sredstva tudi lahko dobijo. Podjetja morajo znati izkoristiti ponujene možnosti.

Razpoložljivost virov financiranja za MSP pa je v veliki meri odvisna od statusa države glede na priključevanje v EU ter po drugi strani od same razvitosti države. Dejstvo je, da je za slovenska MSP odprtih več virov kot za srbska. Glavni vzrok je predvsem v statusu države nasproti EU. Slovenija ima kot država, ki v letu 2004 postaja članica EU, v primerjavi s Srbijo kot državo, v kateri se politična situacija iz dneva v dan spreminja, vsekakor boljše pogoje pri pogajanjih. Ne smemo pa pozabiti pomena strateške lege države. V tem primeru ima Srbija velik pomen za EU, saj ima osrednjo lego na Balkanu ter predstavlja izhodišče za številne države, med drugim tudi Rusijo (velik trg).

Kot pa sem že na začetku tega poglavja nakazala, Slovenija izkazuje relativno dobre rezultate v primerjavi z ostalimi članicami EU, tako da so viri, ki so namenjeni izključno razvoju manj razvitih področij, nam zaprti oziroma nedostopni. Ne glede na to pa lahko podjetja z malce bolj inovativnim pristopom pridobijo sredstva tudi iz teh skladov. Kajti EU preko svojih virov financiranja in drugih programov vse bolj spodbuja meddržavno sodelovanje, predvsem v smislu povezovanja držav članic EU z državami kandidatkami za članstvo ter tako imenovanimi tretjimi državami. Tovrstne vire sem v prejšnjih poglavjih tudi navedla.

Po drugi strani pa je pomembno navesti tudi dejstvo, da prehajanje države iz ene pozicije v drugo (v primeru Slovenije gre za prehod iz statusa kandidatke za članstvo v status članice EU v letu 2004) ne pomeni, da so s tem trenutkom določeni viri avtomatično zaprti in se odprejo drugi viri. Predpristopni programi pomoči ne bodo odpravljene takoj po vstopu Slovenije v EU (maja 2004), pač pa bodo potekali do celovite vzpostavitve sistema, ki se uporablja v EU. Na primer, Slovenija ima iz

programa SAPARD, ki se je začel izvajati 01. 01. 2000, proračunska sredstva zagotovljena do konca leta 2006. V tem obdobju bo upravičena do 45,1 milijona evrov oz. 6,4 milijona evrov letno (EU novice, 2003, str. 11). Zato je pomembno, da so prosilci s postopki dobro seznanjeni, saj bodo le tako lahko izrabili vse možnosti, ki jih posamezni instrument ponuja. Zato v nadaljevanju naloge predstavljam glavne korake prijave projekta s kratkim komentarjem in navodili.

7.2. Prijava projekta

Vsak program Evropske komisije ima svoja pravila, ki jih je potrebno poznati do potankosti in upoštevati pri zasnovi in pisanju prijave projekta. Zaradi dolgih administrativnih postopkov v zvezi z izplačilom sredstev po odobritvi projekta je v nekaterih primerih potrebno začeti z izvajanjem projekta več mesecev pred prejemom finančnih sredstev od Evropske komisije, da bi lahko projekt uspešno zaključili do predvidenega roka.

Na začetku pisanja predloga je **bistvene podatke koristno skržiti v povzetek na eni strani**, ki nam bo rabil kot osnova za pisanje celotnega predloga. Če smo prisiljeni na eni strani povedati vse bistveno o projektu, si izgradimo bolj jasno sliko o tem, kaj hočemo s projektom doseči, kako bomo to dosegli in kakšni so pričakovani rezultati. Ocenjevalci so znanstveniki in imajo odpor do dolgoveznega besedičenja, zato radi vidijo, da v predlogu projekta **navajamo dejstva, številke in grafe**. Prav tako je pomembno, da pri pisanju upoštevamo **navodila EU o obsegu**. Pri ocenjevanju projekta so namreč ocenjevalci v časovni stiski in radi vidijo, da bistveno povemo čimprej in čimbolj jasno. In še: ocenjevalci predlogov so iz različnih evropskih držav, zato je nujno, da predlog oddamo v dobro razumljivi angleščini.

Pred predložitvijo prijave projekta Evropski komisiji je potrebno dobro razmisliti o naslednjih temah.

7.2.1. Zasnova projekta

Predlagatelj projekta mora uradnike Evropske komisije prepričati o kvaliteti projekta. Uradnik Evropske komisije ali zunanji ocenjevalci na podlagi dolgoletnih izkušenj hitro ocenijo motiviranost koordinatorja projekta in namen, ki ga želi le-ta s projektom doseči. Zato si moramo pred pripravo prijave projekta odgovoriti na tri pomembna vprašanja:

- Kaj je osnovni namen projekta? Dobro moramo poznati problem, ki ga želimo s projektom rešiti, in pokazati, da problem izhaja iz predhodnih analiz.

- Katere splošne cilje želimo doseči? V kolikor je projekt namenjen reševanju problemov določene skupine ljudi (npr. mladini, ženskam, družbenimi manjšinam, delavcem, imigrantom, raziskovalcem), je to potrebno posebej poudariti.
- Katere merljive cilje želimo doseči? Kako bi lahko izmerili uspešnost projekta? Verodostojnost projekta bo večja, če bomo lahko natančno opredelili cilje, ki jih želimo doseči v okviru projekta.

7.2.2. Logistika in organizacija projekta

Nekateri programi natančno opredeljujejo datume začetka in konca izvajanja projekta. V tem primeru je potrebno zagotoviti, da se vse dejavnosti projekta izvajajo znotraj natančno določenega časovnega obdobja. Zato npr. vse stroške, ki nastanejo zunaj omenjenih datumov, ne moremo šteti med upravičene stroške projekta.

Nekateri programi, ki so namenjeni spodbujanju sodelovanja s tujimi državami izrecno določajo, da se program lahko izvaja samo v določeni(h) državi(ah). V tem primeru je potrebno sodelovati z organizacijami iz omenjenih držav, sicer projekt ni upravičen do finančne pomoči. Takšni programi so namenjeni ustvarjanju mednarodnih partnerstev med organizacijami in skupinami.

Potrebno je natančno opredeliti sredstva in človeške vire, ki so nam na voljo za izvajanje projekta. Jasno je potrebno tudi specificirati morebitno potrebo po dodatnih človeških virih za izvajanje projekta oz. po dodatnih investicijah v opremo.

7.2.3. Izbira najbolj primerne programa za izvajanje projekta

Izbira primerne programa je ključnega pomena za uspešnost prijave projekta. Projekt mora biti skladen s strategijo in interno dinamiko organizacije prijaviteljice. Ni smiselno prijavljati projekta, ki izhaja zgolj iz zahtev razpisanih programov, ne pa iz notranjih potreb organizacije prijaviteljice.

Če naredimo napako pri identifikaciji ustreznega programa, je naš pristop k projektu lahko povsem napačen, ne glede na to, da je projekt sicer kvaliteten. Projekt, ki ne ustreza ciljem programa, v katerega se prijavljamo, nima nobenih možnosti za uspeh! Zato je pomembno, da razmislite o primernosti vseh programov, ki jih razpisuje Evropska komisija in so zbrani v vodiču »Guide

Eurofunding«, nato pa izmed vseh izberite tistega, ki najbolj ustreza vašim potrebam. Pogosto pa projekt lahko ustreza ciljem različnih programov. Takšen bi bil npr. projekt, ki bi bil usmerjen k izmenjavi izkušenj in razširjanju informacij med družbeno manj privilegiranimi skupinami z uporabo novih tehnologij, saj bi vsebinsko ustrezal najmanj naslednjim področjem: izobraževanje in usposabljanje, nove tehnologije in družbene skupine.

Če projekt ne ustreza ciljem in kriterijem določenega programa, ga je smiselno opustiti oz. razmisliti o kakšnih drugih oblikah financiranja projekta (nacionalni viri, mednarodne organizacije, lastni viri ...).

7.2.4. Izpolnjevanje kriterijev primernosti prijavitelja in projekta

Običajno so prijavitelji projekta lahko različne pravne ali fizične osebe, vendar pa je pri posameznem programu vselej potrebno preveriti, če vaša organizacija ustreza zahtevam programa.

Evropska komisija v okviru delovnega načrta programa pogosto podpira določene cilje, ki jih želi s programom doseči. Delovni načrt daje prijaviteljem informacije o tem, kakšne vrste projektov je v okviru programa mogoče financirati. Projekti morajo biti zato prilagojeni vsebinskim omejitvam programa.

7.2.5. Ustvarjanje mreže partnerjev in razvijanje »Evropske dimenzije«

Ustvarjanje mreže je v zadnjih letih postalo ključ do uspeha v evropskih programih. Evropska komisija daje vedno več poudarka projektom, ki spodbujajo mednarodno povezovanje organizacij iz različnih držav, kar naj bi vplivalo na nastajanje skupnega evropskega kulturnega prostora.

Projekti, ki vključujejo več partnerjev iz različnih držav, imajo več možnosti za uspeh. Pri nekaterih programih Evropska komisija celo predpiše minimalno število partnerjev in držav, ki naj sodelujejo pri projektu. Zaželeno je, da se partnerji med seboj dopolnjujejo (komplementarnost). Priporočljivo je izbrati tiste partnerje, ki jih poznamo in jim lahko zaupamo, pri ocenjevanju, ki ga opravi Evropska komisija, pa je pomembna tudi njihova zgodovina in reference. Omrežja partnerjev predstavljajo okvir za medsebojno povezovanje in vzdrževanje rednih stikov med ljudmi iz različnih držav, ki so usmerjeni k podobnim ciljem. Večja in geografsko

bolj razpršena omrežja omogočajo bolj uspešno razširjanje rezultatov projekta in prenos t. i.. Večja sposobnost razširjanja rezultatov projekta se pri ocenjevanju projektov obravnava kot ena izmed glavnih prednosti.

Evropska komisija posebej ceni projekte z mednarodno dimenzijo, kar pomeni, da:

- ⇒ se izvajajo hkrati v več različnih državah;
- ⇒ da se v projektu obravnavani problem nanaša na več držav;
- ⇒ da pri vodenju projekta sodelujejo partnerji iz različnih držav;
- ⇒ da se rezultati projekta uporabljajo v različnih državah.

Mednarodno dimenzijo projekta lahko poudarimo z izrazi kot so: razširjanje in izmenjava dobrih praks, multiplikativni učinki in izmenjava in prenos »know-how-a«.

Skratka, večina evropskih programov kot pogoj za dodelitev finančne pomoči za izvajanje projekta zahteva oblikovanje mednarodnega omrežja oziroma tako imenovanega konzorcija partnerjev. Nekateri programi Evropske komisije so namenjeni celo izključno ustvarjanju mednarodnih omrežij, pri čemer Evropska komisija subvencionira stroške obiskov med partnerji, stroške priprave skupnih konferenc ipd. Evropska komisija na različne načine tudi spodbuja izmenjavo informacij o obstoječih uspešnih primerih mednarodnih omrežij, o uspešnih načinih vodenja mednarodnih omrežij ipd.

Možne vloge partnerjev v konzorciju so različne. Glavne razlike so v pravni odgovornosti in pravicah za izkoriščanje rezultatov projekta: »principal contractor« ima pravice do vseh rezultatov projekta in tudi odgovornost za celoten projekt, »assistant contractor« ima pravico (in odgovornost) le do rezultatov svojega dela, medtem ko »subcontractor« nima pravic do rezultatov projekta in nosi odgovornost le za svoje delo. Eden od partnerjev prevzame vlogo koordinatorja projekta, ki vodi celotno dokumentacijo in odgovarja za komunikacijo konzorcija z Brusljem. Prednost koordinatorja je v tem, da ima največ vpliva na razvoj projekta, vendar je priporočljivo, da imamo, preden pri kakšnem projektu prevzamemo vlogo koordinatorja, izkušnjo sodelovanja vsaj kakšnem EU projektu. Za prvo sodelovanje pri projektu pa je morda boljše, da vstopimo kot »principal contractor« in samo pozorno opazujemo delo koordinatorja in zbiramo izkušnje in informacije. Poleg pogodbe konzorcija partnerjev z EU obstaja tudi tako imenovani »Consortium Agreement« oziroma pogodba, ki ureja odnose med samimi partnerji. S to pogodbo EU nima nobene povezave, zato je njena vsebina popolnoma odvisna

od partnerjev. Med drugim se »Consortium Agreement« ukvarja tudi z vprašanjem intelektualne lastnine, ki je bistveno za uporabo rezultatov projekta.

7.3. Izpolnjevanje prijavnih obrazcev

7.3.1. Splošne zahteve

Pred začetkom priprave prijave projekta je potrebno poznati dokumente, ki so sestavni del prijavnne dokumentacije:

- ⇒ besedilo razpisa, ki je objavljeno v Uradnem listu Evropske skupnosti (Official Journal of the European Communities);
- ⇒ priročnik za podeljevanje donacij Evropske skupnosti;
- ⇒ navodila za prijavitelje, ki vsebujejo pravila izvajanja določenega programa, v katerega se prijavljamo;
- ⇒ prijavne obrazce, ki se nanašajo na specifični program;
- ⇒ seznam dokumentacije, ki jo moramo poslati Evropski komisiji;
- ⇒ letni delovni program v primerih, ko se prioritete programa v posameznih letih spreminjajo.

Administrativni postopki še niso popolnoma poenoteni, zato ima vsak program lahko določena posebna pravila. Potrebno pa je poudariti, da že od leta 1998 potekajo postopki harmonizacije, ki se nanašajo tako na prijavne obrazce kot tudi na pravila o podeljevanju subvencij. Pravila, ki jih obravnavamo, so zato veljavna za večino programov Evropske komisije, razen za administrativno zelo zahtevne programe, kot je npr. 6. okvirni program EU, za katere je značilna še vrsta drugih posebnosti.

Prijava projekta mora biti napisana v tiskani obliki. Navadno je potrebno predložiti več kopij predloga (do 5). Prijavni obrazci morajo biti podpisani dvakrat: na sami prijavi in na specifikaciji stroškov. Prijava projekta je sestavljena iz:

- ⇒ prijavnih obrazcev;
- ⇒ specifikacije stroškov;
- ⇒ prilog, ki so opredeljene v priročniku za podeljevanje subvencij ali v seznamu dokumentacije.

7.3.2. Posebne zahteve Evropske komisije

Poleg zgoraj navedenih splošnih dokumentov zahteva Evropska komisija v večini primerov še:

- ⇒ podatke o identiteti prijavitelja (Evropski komisiji je potrebno predložiti ime prijavitelja, naslov in sedež organizacije, velikost organizacije, število zaposlenih in druge podatke o prijavitelju);
- ⇒ podatke o bančnem računu (potrebno je navesti bančni račun, na katerega naj Evropska komisija nakaže znesek subvencije, in ime ter naslov banke, pri kateri je račun odprt);
- ⇒ opis projekta in cilje, ki jih želi prijavitelj s projektom doseči;
- ⇒ podatke o subvencijah ali posojilih, ki jih je vaša organizacija v preteklih treh letih pridobila od katere od institucij EU. Posamezna organizacija lahko v istem letu pridobi subvencije in druge vire iz različnih programov, vendar pa ti ne smejo biti namenjeni za financiranje istega projekta;
- ⇒ podatke o zahtevkih za financiranje, ki jih je vaša organizacija predložila oz. jih namerava predložiti Evropski komisiji v tekočem letu.

Če je prostor omejen, lahko k prijavnim obrazcem dodate še prilogo z bolj podrobnim opisom, razen če ni iz prijavljenih obrazcev razvidno, da to ni zaželeno. Ta del je izjemno pomemben, zlasti še, če se prvič prijavljate za subvencije Evropske komisije. V tem delu morate namreč ocenjevalce prepričati o tem, da vaš projekt zasluži podporo in da je vaša organizacija primerna za izvajanje takšnega projekta. Od podjetij se navadno tudi zahteva, da predložijo lastninsko strukturo svojega podjetja in navedejo povezane osebe, zlasti še, če le-ta prav tako sodelujejo pri predlaganem projektu.

7.3.3. Podrobnejši podatki projektu

V tem delu lahko uporabimo osnovni opis projekta iz prejšnjega razdelka, ki mu lahko dodamo še dokument, v katerem projekt predstavimo bolj podrobno. Na tem mestu je predvsem potrebno pojasniti, zakaj ste se lotili projekta (motivacija) in na podlagi katerih analiz ste se odločili za izvajanje projekta. Priporočljivo je, da v opisu projekta ponavljate ključne besede, ki ste jih zasledili v razpisu ali v navodilih za prijavitelje.

Cilje projekta je potrebno skrbno načrtovati in – če je to le mogoče – tudi kvantificirati. Opisati jih je potrebno na jasn in jedrnat način. Na tem ali na drugem za to primernem mestu je potrebno opisati tudi način razširjanja rezultatov projekta in predstaviti načrt promocije projekta. Tako je npr. smiselno načrtovati

pripravo končnega poročila o projektu, v katerem je predstavljena metodologija in zaključki projekta. Pogosta oblika razširjanja rezultatov so tudi zaključne konference ali delavnice, ki so namenjene predstavitvi rezultatov projekta.

Časovni načrt izvajanja posameznih nalog v okviru projekta je potrebno prikazati po mesecih, po možnosti v grafični obliki. V primeru, da Evropska komisija v okviru splošnih zahtev programa določi začetni in končni rok za izvajanje projekta, je takšno omejitev potrebno v časovnem načrtu dosledno upoštevati. Projekt se navadno ne začne z datumom njegove prijave, ampak nekaj mesecev kasneje (v odvisnosti od trajanja administrativnih postopkov odobritve projekta in priprave pogodb).

Na tem mestu je potrebno navesti natančen znesek finančne podpore, za katero prosite v skladu s pravili programa. Poznavanje pravil je izjemnega pomena, saj lahko zahtevki, ki ne ustrezajo pravilom programa, vodijo do zavrnitve projekta ne glede na njegovo vsebino. Če npr. program dovoljuje subvencijo do 50 % celotnega projekta, zaprosite pa za 60 %, je projekt lahko zavrjen. Do zavrnitve lahko pride tudi v primeru, če je npr. povprečni znesek subvencije 80.000 evrov, zaprosite pa za 150.000 evrov. Če pa je določen minimalni proračun projekta in zaprosite za znesek, ki je nižji od tega, je to prav tako lahko razlog za zavrnitev.

Prijavni obrazci navadno vsebujejo tudi tabelo, v kateri je potrebno prikazati predvidene stroške po posameznih stroškovnih kategorijah (npr. stroški dela, stroški potovanj in dnevnic, stroški materiala, drugi stroški ...). V prilogi pa je potrebno predložiti še bolj podrobno specifikacijo stroškov in način njihovega izračuna, zlasti pri stroškovnih postavkah, ki presegajo 1.500 evrov. Vsak odmik od norm je treba dobro argumentirati, sicer pritegne pozornost bruseljskih pogajalcev, ki utegnejo zmanjšati predvidene zneske. Za posamezne profile sodelujočih pri projektu (administratorji, raziskovalci, višji raziskovalci) in druge stroške (na primer bančna posojila) obstajajo plačilne norme, ki jih v Bruslju uporabljajo za določitev stroškov projekta. Če naši predvideni stroški ne ustrezajo tem normam, je treba že v predlogu projekta ali vsaj med pogajanja vsak odmik upravičiti, sicer lahko Bruselj naše izračune zavrne in zmanjša zneske v pogodbi. V tem delu je potrebno navesti tudi vse finančne vire projekta. Proračun mora biti uravnotežen: skupni stroški morajo biti izenačeni s skupnimi prihodki. Neupoštevanje tega osnovnega pravila lahko vodi do zavrnitve projekta. Stroški, ki so navedeni v proračunu, morajo odražati predvideno dejansko stanje stroškov, zato proračuna ni smiselno napihovati. Poleg tega je potrebno že pri sami prijavi projekta vedeti, da bo potrebno ob predložitvi končnega obračuna po koncu projekta Evropski

komisiji predložiti tudi vse račune oz. dokumente, ki opravičujejo prikazane stroške. Če je obračun stroškov za več kot 5 % nižji od predvidenega, lahko Evropska komisija zniža obseg finančne pomoči. Po drugi strani pa Evropska komisija finančne pomoči ne bo zvišala v primeru, če obračun stroškov presega proračun.

Pomembno je poznati tudi potek financiranja projekta (avans, obroki, končno plačilo). Eden od problemov je, kako iz Bruslja izčrpati ves denar, namenjen za projekt. V ta namen je treba pravilno zapisovati in upravičevati stroške. Bistveno je, da se zahteve za finance («*Cost Statements*») ujemajo z zneski v predlogu projekta oziroma pogodbi. Odmike je treba dobro argumentirati. Poleg tega moramo vedeti, da pri izplačilih iz Bruslja lahko nastanejo precejšnje zamude. Večina podjetij/ustanov, ki nima velikih "zalog" sredstev, mora zaradi poteka financiranja v določeni fazi projekta (približno na polovici projekta) vzeti bančno posojilo. Zanimivo je, da tudi obresti spadajo med dovoljene stroške, ki jih *lahko* plača Bruselj, vendar je treba pravilno utemeljiti zahtevek zanje.

Za vsako organizacijo, ki naj bi sodelovala pri financiranju projekta, je potrebno navesti ime, naslov in predvideni znesek sofinanciranja. Za vsako od teh organizacij je navadno potrebno predložiti njeno pisno namero o sofinanciranju projekta z navedbo imena organizacije in predvidenega zneska sofinanciranja.

Prav tako je potrebno navesti tudi ime in naslov osebe, ki je odgovorna za gospodarno izvajanje projekta.

Drugo vprašanje je, kako se po ugodni oceni in odobritvi financiranja projekta pogajati za čimbolj ugodne pogoje za izvajanje in o samem managementu projekta. Še preden začnemo pogajanja, si je dobro ogledati tako imenovano modelno pogodbo (Model Contract), ki jo v Bruslju uporabljajo kot predlogo za pogajanja. Tako lahko predvidevamo poteze bruseljskih pogajalcev in se bolje pripravimo na pogajanja. Delo pri projektu naj bo razdeljeno na pakete (workpackages), ki tvorijo zaključene celote, in navedeni naj bodo tudi tako imenovani »deliverables« oziroma rezultati dela, ki so osnova za izplačila iz EU.

8. SKLEP

V magistrskem delu sem predstavila konkretne možnosti, ki jih EU ponuja kot pomoč slovenskim in srbskim MSP. Program Phare je v preteklih letih finančna sredstva namenjal večinoma za institucionalno pomoč malemu gospodarstvu. V okviru tega je bilo financirano delovanje podpornih institucij, zgrajeni so bili nekateri poslovni inkubatorji, del denarja pa je bil namenjen tudi izobraževanju. V zadnjih letih se pomoč bolj usmerja neposredno v podjetja, saj je glavni cilj dvigniti konkurenčno sposobnost slovenskih MSP pred vstopom v EU. V letih 2002 in 2003 bo na regijski ravni (v okviru programov čezmejnega sodelovanja z Italijo, Avstrijo in Madžarsko) in na nacionalni ravni izvedenih nekaj večjih projektov t. i. donacijskih shem, ki ponujajo neposredne finančne spodbude za dejavnosti v podjetjih. Donacijske sheme naj bi služile kot temelj za porabo sredstev iz evropskih strukturnih skladov, pri čemer je pomemben del sredstev namenjen neposrednim spodbudam v podjetjih.

Razmere na Balkanu so dobre, vendar regijo čaka velik izziv, to je doseči trajnostni razvoj. Proces tranzicije v regiji so doslej podprle številne države, Balkan pa se je zdaj znašel na razpotju, saj se bo moral znajti, tudi če se podpore zmanjšajo. Rešitev je v povečanju tujih zasebnih investicij, v regiji pa se mora nadaljevati proces reform, pri čemer je posebej izpostavljena privatizacija.

Medtem ko vidimo, da je imajo slovenska podjetja, vsaj teoretično, na voljo precej finančnih virov iz strani EU, pa temu ni tako v primeru srbskih MSP. V Srbiji je razvoj podpore podjetniškemu sektorju še v začetnih fazah. Srbija skupaj z EU vzpostavlja institucionalno mrežo za podporo MSP. Ne glede na to pa je nekaj programov EU odprtih tudi srbskim MSP, seveda pod nekoliko strožjimi pogoji, kar se tiče mednarodnega povezovanja.

Velike možnosti za črpanje sredstev iz skladov EU pa imajo podjetja, v kolikor gre za meddržavno povezovanje le-teh. Kajti EU vse večji poudarek daje povezovanju EU z državami izven EU. Kot učinkovita naveza se je izkazalo povezovanje podjetij po vzorcu: podjetje iz EU, podjetje iz države kandidatke za vstop ter podjetje iz tretje države. Pri teh navezah je vodja projekta podjetje iz države članice. Pri tovrstnih projektih je ključnega pomena usklajevanje in organiziranje. Po drugi strani pa so možnosti črpanja sredstev iz skladov, ki so takšnim projektom namenjeni, večje v smislu same priprave dokumentacije (za samo vlogo je potrebno projekt dobro predstaviti, določene elemente dobro oceniti, ko so sredstva

odobrena, pa je potrebno pripraviti natančne projekte in študije, ki so financirani iz tega sklada).

Ne glede na vse to pa imajo vsa podjetja skupen problem, to je pridobivanje informacij ter sam dostop do sredstev oziroma težave pri črpanju teh sredstev. Težave z dostopom do kapitala so tako v skladu z izkušnjami držav EU kot tudi strokovnimi študijami ključen problem oziroma zavora uspešnega razvoja in rasti malega gospodarstva. Zato je pomembno, da si navodila za prijavo projekta dobro preberemo in se jih natančno držimo. Pogosto je tudi smiselno, da najamemo agencijo, ki se s tem ukvarja. Stroški so v končnem seštevku nižji, kot pa če se prijave lotimo sami.

9. LITERATURA

1. (STA): Majhni imajo povsod težave, Večer, Maribor, 2000, str. 1.
2. Belak Janko et al.: Podjetništvo, politika podjetja in management. Maribor: Založba Obzorja, 1993. 300 str.
3. Benko Riana: Programi pomoči Evropske unije. Ljubljana: IPZT, 1999. 115 str.
4. Bizant Miha: Širitev Evropske unije in oblike predpristopnih pomoči. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Ekonomska fakulteta, 2001. 48 str.
5. Drobnič Romana: Tvegani kapital in banka. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 86 str.
6. EU novice, Delegacija Evropske komisije v Republiki Sloveniji, januar/februar 2003. 12 str.
7. European Commission: How to work with PHARE. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1994. 11 str.
8. European Commission: What is PHARE? – A European Union initiative for economic integration with Central and Eastern European countries. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1994. 16 str.
9. Evropska unija: Mala podjetja so vir rasti in zaposlovanja. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1997, 26, str. 37
10. Filipič Bogo in Rezec Irena: Mala in srednja podjetja in politika Evropske unije. Brošura Delegacije Evropske komisije v Republiki Sloveniji, september 1999
11. Freemantle D.: The Successful Manager's Guide to Business Planing. London: McGraw-Hill, 1994. 86 str.
12. Fuster J., Corbi A., Bešter J.: Zbirka praktičnih nasvetov za financiranje podjetij. Ljubljana: Agencija RS za prestrukturiranje in privatizacijo, 1997. 95 str.
13. Garner Daniel R. et al: The Ernst & Jounng Guide To Financing for Growth. New York: John Wiley & Sons, 1994. 361 str.
14. Glas Miroslav: Projekt izgradnje celovitega sistema ugodnejšega financiranja malih in srednjih podjetij po sistemu držav Evropske unije: raziskovalni projekt. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002, 1 zv.
15. Gradivo Euro Info Centra v Beogradu.
16. Gumpert David E.: How to Really Start Your Own Business. Boston, MA: Inc. Busienss Resources, Goldhirsch Group, 1993. 216 str.

17. Gutenberg Erich.: *Economie de l'entreprise*, Sirey, Paris, 1968, str. 6 in str. 394-395.
18. Kako do nepovratnih sredstev EU. Brošura Euro Info Center Ljubljana.
19. Kalacun Stanislava: *Izobraževanje v tujini ni nujno drago*. Finance, Ljubljana, 2002, 227, str. 20.
20. Kenda Albina: *Kako do posojila iz sredstev EBRD*, Finance, Ljubljana, 2001, 190, str. 7.
21. Kenda Albina: *Opis projekta mora biti jasen in preprost*. Finance, Ljubljana, 2002, 237, str. 20.
22. Kralj Janko: *Financiranje malih podjetij*. IKS. Revija za računovodstvo. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana, 1997, 12, str. 48-55.
23. Mramor Dušan: *Poglavja iz poslovnih financ. Zapiski predavanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1994. 125 str.
24. Osteryoung Jerome S. et al.: *Small Firm Finance: An Entrepreneurial Perspective*. The Dryden Press, Harcourt Barce College Publishers, 1997. 394 str.
25. Petrič Tine: *Viri financiranja: Ugodnosti deležni le izbranci*. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2002, 48, str. 60.
26. Pinterič Marjana: *Upravljanje s portfeljskimi podjetji v skladu tveganega kapital*. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 103 str.
27. *Podjetje in EU*. Brošura Urad Vlade za informiranje, avgust 2000.
28. Poirson J., Stefančič B., Pantelič M., Bešter J.: *Priročnik o obvladovanju podjetij*. Ljubljana: Agencija RS za prestrukturiranje in privatizacijo, 1997. 164 str.
29. Pučko Danijel: *Strateško upravljanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 399 str.
30. *Razlike vabijo in svarijo*. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1997, 26, str. 39
31. Sanoussi Bila let al.: *Understanding State Aid Policy in the European Community*. Maastricht: European Institute of Public Administration, 1999. 260 str.
32. Schilit, Keith W., Willig John T.: *International Directory of Venture Capital Funds*. Chicago, London: Fitzroy Dearborn Publishers, 1996. 302 str.
33. Smaka Mičo: *Celje: Dan podjetništva, okrogla miza in predstavitev strategije razvoja ...*, Večer, Maribor, 2000, str.1.
34. Smaka Mičo: *Pravni vidiki razvoja malih in srednje velikih podjetij ter kako poenostaviti ....*, Večer, Maribor, 2000, 82, str. 1.
35. Tajnikar Maks: *Tvegano poslovanje. Knjiga o gazelah in rastočih poslih*. Ljubljana: GEA College, 1997. 174 str.

36. Timmons Jeffrey A.: New Venture Creation: Entrepreneurship For The 21st Century. 5th Edition. Irwin: McGraw-Hill, 1999. 612 str.
37. Vahčič Aleš: Podjetništvo in mala podjetja. Možina Stane, et al., ed., Management. Radovljica: Didakta, 1994, str. 886-937.
38. Weston J. F., Brigham E.F.: Essentials of Managerial Finance. 10 th Edition. Orlando: The Dryden Press, 1993, str. 207.
39. Zupan Aleš: Podjetniška politika Evropske Unije. Brošura Informacijskega centra Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, junij 2001.

10. VIRI

1. Agencija RS za regionalni razvoj. [URL: <http://www.gov.si/arr/index.html>], 18.12.2002.
2. Alea portal, finančne informacije o Sloveniji. [URL: <http://www.mojdenar.com/>], 01.12.2002.
3. Alpinespace. [URL: www.alpinespace.com], 20.12.2002.
4. Center RS za poklicno izobraževanje, Služba za programe EU. [URL: <http://www.cpi.si/default.asp?MenuID=91&Menu=SPEU>], 15.01.2003.
5. Central european initiative. [URL: www.ceinet.org], 15.11.2002.
6. Committee of the Regions. [URL: <http://www.cor.eu.int/home.htm>], 18.12.2002.
7. Cordis homepage. [URL: <http://www.cordis.lu/en/home.html>], 15.12.2002.
8. Council of the European Union. [URL: <http://ue.eu.int/en/summ.htm>], 15.12.2002.
9. Creating an entrepreneurial Europe. [URL: http://europa.eu.int/comm/enterprise/index_en.htm], 05.12.2002.
10. Directorate General for Regional Policy. [URL: http://www.inforegio.cec.eu.int/wbpro/ispa/ispa_en.htm], 15.10.2002.
11. EBAN (European Business Angels Network). [URL: <http://www.eban.org>], 30.11.2002.
12. Education and training. [URL: <http://europa.eu.int/en/comm/dg22/progr.html>], 01.12.2002.
13. Enterprise Policy 2000 - 2005. [URL: http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/mult_entr_programme/overview.htm], 18.12.2002.
14. EU programi. [URL: <http://www.gov.si/arr/4eu-p/1p.html#3cbc>], 15.12.2002.

15. EU support schemes - improving the supply of capital. [URL: <http://www.cordis.lu/finance/src/schemes.htm>], 08.12.2002.
16. Euro Info Correspondence Centre Belgrade, Serbia. [URL: www.eicc.co.yu], 10.12.2002.
17. Europa - Enlargement (SAPARD). [URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/sapard.htm>], 15.12.2002.
18. Europa - Regional Policy - Inforegio. [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm], 07.12.2002.
19. Europa - The Agencies of the European Union. [URL: http://europa.eu.int/agencies/index_en.htm], 15.12.2002.
20. Europa and internet. [URL:<http://www.uv.es/cde/euinternet>], 01.12.2002.
21. Europe - European Agency for Reconstruction. [URL: http://europa.eu.int/agencies/ear/index_en.htm], 15.12.2002.
22. EuropeAid Co-operation office. [URL: http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm], 12.11.2002.
23. European Agency for Reconsturction. [URL: <http://www.ear.eu.int/>], 15.12.2002.
24. European bank for reconstruction and development. [URL:www.ebrd.com], 15.11.2002.
25. European Central Bank. [URL: <http://www.ecb.int>], 15.12.2002.
26. European Citizen Action Service. [URL: <http://www.ecas.org/>], 05.12.2002.
27. European commission, Research. [URL: http://europa.eu.int/comm/research/index_en.html], 12.11.2002.
28. European Commission. [URL: <http://europa.eu.int/comm>], 15.12.2002.
29. European Environment Agency. [URL: <http://org.eea.eu.int/documents/faqs#remit>], 12.11.2002.
30. European investment Bank. [URL: <http://www.eib.org>], 15.12.2002.
31. European Parliament. [URL: http://www.europarl.eu.int/home/default_en.htm], 15.12.2002.
32. European training foundation. [URL: <http://www.etf.it>], 01.12.2002.
33. European union on-line. [URL: http://europa.eu.int/index_en.htm], 15.12.2002.
34. EUROSTAT Statistical Office of the European Communities. [URL: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/Public/datashop/print-catalogue/EN?catalogue=Eurostat>], 15.12.2002.
35. Evropska unija v Sloveniji. [URL: <http://www.evropska-unija.si>], 30.11.2002.

36. Financial companies, Investors. [URL: <http://www.skyscrapers.com/english/company/directory/type/0,9/057/index.ht>], 07.12.2002.
37. Financing Innovation, Information for entrepreneurs and investors. [URL: <http://www.cordis.lu/finance/>], 18.12.2002.
38. Financing Innovation. [URL: www.innovation.gov.uk/projects/rd_scoreboard/analysis/analysis.htm], 15.12.2002.
39. Fond za razvoj Republike Srbije. [URL: <http://www.fondzarazvoj.sr.gov.yu/program.html>], 07.12.2002.
40. Information Society Technologies. [URL: www.cordis.lu/ist/home.html], 20.12.2002.
41. Interreg III B CADSES. [URL: <http://www.cadses.net/index.html>], 15.01.2003.
42. Interreg III B. [URL: <http://interreg.gov.si/indexsl.html>], 12.11.2002.
43. Life homepage. [URL: <http://europa.eu.int/comm/life/home.htm>], 15.10.2002.
44. Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. [URL: <http://www.gov.si/mk/slo/>], 23.12.2002.
45. Ministrstvo za okolje in prostor. [URL: <http://www.sigov.si/mop>], 15.10.2002.
46. Nacionalne agencije programa Mladina MOVIT. [URL: <http://www.movit.si/vsebina.html>], 23.12.2002.
47. Parliamentary Committees, Committee on Regional Policy, Transport and Tourism. [URL: http://www.europarl.eu.int/committees/rett_home.htm], 07.12.2002.
48. Phare&Tacis Information Centre. [URL: <http://europa.eu.int/comm/enlargement/pas/phare/index.htm>], 15.12.2002.
49. Pospeševalni center za malo gospodarstvo. [URL: <http://www.pcmg.si>], 30.11.2002.
50. Pregled programov EU za slovenska podjetja. [URL: <http://www.gzs.si/Nivo3.asp?IDpm=6136>], 08.12.2002.
51. Prvi slovenski klub poslovnih angelov. [URL: http://www2.pcmg.si/angeli/sstart_down1.htm], 30.11.2002.
52. Regionalpolitik - inforegio. [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/index_de.htm], 20.12.2002.

53. Republika Slovenija ožja pogajalska skupina za pristop RS k EU. [URL: <http://www.sigov.si/ops>], 30.11.2002.
54. Savezna Republika Jugoslavija, Savezno ministarstvo za inostrane poslove. [URL:<http://www.mfa.gov.yu>], 10.12.2002.
55. Sixth framework programme. [URL: <http://www.cordis.lu/fp6/>], 23.12.2002.
56. Slovenija in NATO. [URL: <http://nato.gov.si/slo>], 15.11.2002.
57. Slovenija. Doma v Evropi. [URL: <http://evropa.gov.si>], 15.11.2002.
58. Služba Vlade RS za Evropske zadeve. [URL: <http://www.gov.si/svez/>], 15.11.2002.
59. Southeast Europe Enterprise Development. [URL: www.ifc.org/seed], 20.12.2002.
60. The Sixth Framework Programme (2002-2006). [URL:http://europa.eu.int/comm/research/fp6/index_en.html], 12.11.2002.
61. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93, 29/94, 82/94, 20/98, 32/98, 37/98, 84/98, 54/99, 36/00, 54/01 in 59/01).
62. Zakon o gospodarskih družbah s komentarjem. Bohinc Rado et al. Ljubljana, Gospodarski vestnik, 1993, str.18.